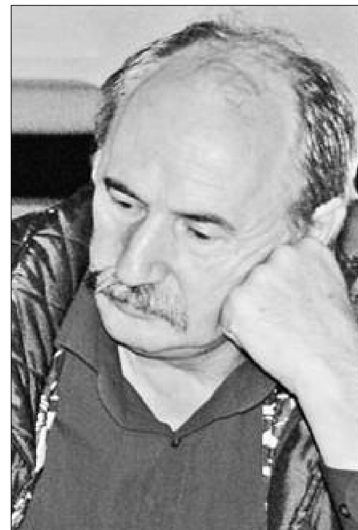
Cafeneaua literarã

9/116
Septembrie 2012
Anul X
Pitești
3,15 lei

Libertatea persoanei

Sunt un om liber? Nu sunt? Şi ce înseamnă a fi liber?

Intru în viaţă şi îmi dau seama că nu am contribuit cu nimic la acest fapt. Eu nu sunt proiectul meu, ci al acelora ce au decis să fiu; sunt proiectul *altora*... Eu nu pot avea ca proiect propria mea înfiinţare. Şi nu pot avea acest proiect din simplul motiv că ar fi trebuit să îl am înainte de a fi, ceea ce este absurd.

Problema libertăţii *mele* cu privire la faptul de a intra sau nu în viaţă nu este pusă, aşadar, de mine; proiectul şi decizia naşterii mele nu îmi aparţin. Pentru mine, naşterea mea, intrarea mea în viaţă este un *dat*. Eu mă trezesc pur şi simplu în faptul vieţii, în fiinţă, în acest timp anume, în această parte de lume şi abia din această postură dată eu pot pune problema libertăţii mele cu privire la orice act al meu, mai puţin cu privire la faptul intrării în viaţă, în existenţă.

1. Persoana, subiect al libertăţii. Proiectele persoanei

Eu pot pune problema libertăţii şi pot fi în mod efectiv liber sau lipsit de libertate numai o dată cu faptul, *dat*, al vieţii mele; şi o dată cu condiţia mea de *persoană*.

Ce înseamnă condiţia de persoană? Condiţia de persoană este configurarea în mine a dimensiunilor existenţiale, aşadar a *dimensiunii economice*, *culturale*, *etice*, *religioase şi politice* a existenţei. Condiţia de persoană nu este un dat substanţial, aşa cum este condiţia biopsihică, ci este dobândirea de către această condiţie a formelor, a tipologiei existenţiale umane.

Problema libertăţii se pune *din postura de persoană* şi ca libertate *a persoanei*. Subiectul libertăţii nu este individul, ci individul socializat, deci persoana. Ca persoane, noi avem în permanenţă un set de *proiecte* şi tindem să fim întruparea propriilor proiecte, iar nu întruparea proiectelor altora. Proiectele pe care urmărim să le împlinim sunt în principal proiectele celor cinci dimensiuni existenţiale prin care ne definim ca persoane. Proiectele noastre sunt, aşadar, proiecte economice, etice, culturale, religioase, politice, deci *proiecte existenţiale*. În cadrul acestora se înscriu cele mai fireşti proiecte: de a ne alcătui o familie, de a ne asigura cele necesare traiului, de a ne începe studiile superioare, de a ne manifesta cultural sau religios, de a ne dobândi drepturile ce ni se cuvin etc.

Persoana nu se poate manifesta ca persoană *liberă* decât prin executarea *propriilor proiecte existenţiale*, proiecte care dau viaţă dimensiunilor sale existenţiale, existenţei. Prin proiectele mele eu tind să-mi fac viaţa, existenţa urmându-mi propria raţiune, sensibilitate şi personalitate.

Posibilitatea de a-mi împlini proiectele cerute de condiţia mea umană, deci de condiţia de persoană, proiecte care poartă în acelaşi timp amprenta personalităţii şi viziunii mele şi se revarsă doar asupra mea, este tocmai *libertatea*. Altfel spus,

1). *Libertatea este posibilitatea persoanei de a-şi executa proiectele existenţiale, proiecte al căror obiect (destinatar) este ea însăşi.*

2.0. Structura libertăţii

Libertatea pune în joc trei termeni:

1). persoana care acţionează conform proiectului ei – *subiectul libertăţii* (*persoana-subiect*),

2). *domeniul existenţial* în care subiectul acţionează, care este acelaşi cu domeniul existenţial al proiectelor şi, în fine,

3). *destinatarul* actelor, care este persoana asupra căreia acţionează persoana-subiect.

Aceşti trei termeni constituie *structura actului liber*, iar despre ea vom discuta în continuare.

2.1. Persoana, subiect al libertăţii

Libertatea este, întotdeauna, a cuiva: a persoanei. Persoana este *subiectul* libertăţii, în sensul că ea însăşi iniţiază, gândeşte şi desfăşoară proiectele libertăţii sale. Ea face aceste lucruri, aşadar, prin propria voinţă, iar nu la ordinul altor persoane sau instituţii.

Posibilitatea persoanei de a-şi executa proiectele existenţiale este dată mai întâi de propriile *capacităţi*: de capacitatea (psihică) de *a iniţia* un proiect, de *a construi mental un proiect de o anume calitate* şi de capacitatea (psihică şi fizică) de *a-l executa*. În tripla ipostază, de iniţiatoare, autoare şi executantă a proiectelor sale, persoana are funcţia de **subiect al libertăţii**. Cu persoana în postura de subiect al libertăţii avem *primul termen al actului liber*, al libertăţii.

Proiectele libertăţii sunt, de regulă, proiecte pe măsura capacităţilor mele. O slabă dotare psihică şi fizică, un handicap îmi fac imposibilă execuţia unor proiecte simple – a merge, a mă hrăni, a vorbi, a învăţa. Dar eu pot avea şi proiecte care mă determină să-mi depăşesc capacităţile fizice şi mentale, după cum pot avea proiecte imposibile – să mut munţii, să mă întorc la anii mei tineri sau să învăţ, cuvânt cu cuvânt, Biblia.

În afara capacităţii de a iniţia şi construi mintal eu însumi un proiect, pot să fiu o persoană cu handicap, pot să fiu o persoană neutră, neinteresată de anumite proiecte, după cum pot să fiu executantul – consimţit sau silit – al unui proiect ce nu-mi aparţine, executantul proiectului altcuiva.

2.2. Domeniul libertăţii

Actele noastre libere se desfăşoară în categoria, mare, a existenţei, care este constituită din cele cinci domenii existenţiale – domeniul economic, etic, cultural, religios şi domeniul politic.

Proiectele libertăţii sunt în general proiecte şi acte *într-un domeniu existenţial sau altul*. În consecinţă, pot discuta despre *libertatea* de a-mi executa un proiect în aceste domenii, aşadar, despre *libertatea economică*, *etică*, *culturală*, *religioasă*, sau despre *libertatea politică*.

Nu este lipsit de importanţă să avem o privire clară asupra domeniilor (subdomeniilor) existenţiale ale proiectelor şi actelor noastre, pentru că putem fi foarte bine liberi într-un domeniu, dar lipsiţi de libertate în altul. Astfel, eu pot avea libertatea de a munci, dar pot fi lipsit de o serie de alte libertăţi: de libertatea de a fi răsplătit conform muncii depuse, de libertatea de a mă informa şi comunica informaţie, de libertatea de a mă manifesta creativ în domeniul culturii etc.

Oricum, este de reţinut faptul că *libertatea persoanei se exercită în* **domeniile existenţei** şi că exercitându-se în domeniile existenţei, libertatea despre care discutăm este *libertatea existenţială.* Existenţa, făcută de domeniile sale, constituie cel de *al doilea termen al libertăţii*.

2.3. Destinatarul libertăţii

Exercitată *în* unul sau altul dintre domeniile existenţei, libertatea se revarsă întotdeauna asupra cuiva. Libertatea mea este orientată: ea are un *destinatar*: *propria persoană*, o *altă* sau *alte persoane*, *autoritatea politică conducătoare*, *bunurile* şi *valorile* create de om, *natura*.

În cazul în care am ca obiect autoritatea politică, bunurile, valorile sau natura, eu afectez în cele din urmă persoane, fie acestea persoane care reprezintă autoritatea politică, fie persoanele care posedă bunurile sau valorile asupra cărora acţionez. Acţiunea mea asupra naturii – bunul tuturor – afectează, în final, tot persoanele, cel puţin. În toate cazurile, destinatarul, obiectul final al proiectelor şi actelor mele, este *persoana*, fie că această persoană sunt *eu* sau *celălalt* (*ceilalţi*).

Eu acţionez, aşadar, asupra mea sau a celorlalţi. Îmi pot şi le pot determina acestora, într-o oarecare măsură şi într-un anume domeniu, gândirea, proiectele, actele, existenţa. Cu aceste două obiecte-destinatar ale actelor mele, cu aceşti doi destinatari – eu şi/sau celălalt – discut pe de o parte despre *libertatea asupra mea*, iar pe de altă parte despre *libertatea asupra celuilalt*.

Actul meu se poate revărsa asupra mea, a altuia (altora), a mea şi a altuia (altora), iar în toţi aceştia recunosc *destinatarul* (diferenţiat) al proiectelor şi actelor mele. Persoana-obiect, aşadar **destinatarul** actelor mele, constituie cel de-*al treilea termen al libertăţii*.

Persoana în postura de *subiect*, *domeniul existenţial* în care ea acţionează şi *persoana-destinatar* asupra căruia persoana-subiect acţionează constituie *cei trei termeni ai*

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

libertăţii, ca libertate existenţială. Altfel spus, libertatea este a unui subiect/persoane, se manifestă într-un anume domeniu existenţial şi are un destinatar.

3. Calitatea proiectului şi a actului. Funcţiile calitative ale persoanei

Indiferent asupra cui se revarsă, toate actele mele (nu neapărat cele libere) au, întotdeauna, o *calitate.* Astfel, ele pot fi „bune"sau „rele", drepte sau nedrepte, eficiente sau ineficiente, valorice sau pseudovalorice, pozitive sau negative, după cum conduc fie spre *normalitatea* şi *împlinirea* persoanei-destinatar, deci a persoanei asupra căreia acţionez, fie spre *lezarea*, *degradarea* sau *distrugerea* acesteia. Dintre actele *negative* (şi condamnabile) revărsate asupra celuilalt, pot aminti injuria, înşelăciunea, manipularea, jaful, maltratarea, violul, înrobirea (sclavajul), bătaia, crima. Faţă de celălalt, actele mele pot fi calificate şi ca acte *neutre*, atunci când nu îl ating pe acesta, când nu îi determină în nici un fel viaţa, calităţile sau posibilitatea de a acţiona.

În general, o persoană se poate manifesta *pozitiv sau negativ faţă de sine însăşi*; şi se poate manifesta *pozitiv*, *negativ* sau *neutru faţă de celălalt*. În raport cu destinatarul actelor în general, persoana poate avea, aşadar, o *funcţie* pozitivă, negativă sau neutră.

Calitatea actelor şi a funcţiilor calitative ale persoanei-subiect se stabileşte prin raportarea actelor în cauză la noţiunile de *bine*, *dreptate*, *eficienţă*, *valoare*, *împlinire* care funcţionează în epoca şi civilizaţia în care se exercită actele. În lumea occidentală contemporană, care este compusă din naţiuni şi spaţii culturale diferite, aceste noţiuni au aproximativ aceleaşi înţeles.

4. Libertatea asupra celuilalt. Convenţia responsabilă

Dacă noi căutăm un înţeles general al libertăţii persoanei, atunci acest înţeles trebuie să fie valabil atât pentru persoana care acţionează asupra sa înseşi cât şi pentru persoanele străine asupra cărora aceasta acţionează. Revărsarea actelor persoanei-subiect asupra celorlalţi naşte două reacţii-atitudini distincte:

a) Exercitarea asupra noastră a actelor *neutre* şi *pozitive* ale altei persoane primeşte cel mai adesea, în condiţii normale, *acordul* nostru (tacit sau exprimat), fie că preferăm să nu fim atinşi de actele aproapelui (de actele pozitive sau negative ale acestuia), fie că noi consimţim să primim actele pozitive – binele şi ceea ce este drept – din partea celuilalt.

b) Exercitarea asupra noastră a actelor *negative*, noi neavând nici o vină ce ar putea justifica asemenea acte, este respinsă şi condamnată moral. Tendinţa noastră firească şi legitimă este aceea de *a exclude proiectele*, *actele*, *libertăţile negative* ale celui care acţionează asupra noastră, de vreme ce acestea sunt nejustificate şi reprobabile.

Pentru a putea trăi împreună, deci în existenţa în care ne atingem unii pe alţii prin actele noastre, nu putem decât *conveni să acţionăm numai ca agenţi neutri şi/sau pozitivi unii faţă de alţii*, în orice domeniu (subdomeniu) al existenţei, aşadar să ne înscriem actele care se revarsă asupra celorlalţi în orizontul neutralităţii, al Binelui sau al Dreptăţii.

Pactul acesta de factură etică, juridică şi politică prin care convenim ca să nu acţionăm decât pozitiv sau neutru unii asupra altora, este *convenţia responsabilă*. Convenţia responsabilă îmi spune că eu am posibilitatea să acţionez liber în mediul uman cu condiţia ca actele mele să nu lezeze fiinţa şi libertatea celorlalţi, deci cu condiţia ca ele să facă posibilă libertatea acestora.

Responsabilitatea este *norma* ce face ca însăşi viaţa şi libertatea în mediul social să fie posibile. Convenţia responsabilă constituie totodată *mediul* libertăţii: eu acţionez liber doar în acel mediu uman care acţionează responsabil în raport cu mine, cu posibilitatea mea de a acţiona liber. Libertatea existenţială este, aşadar, o libertate responsabilă.

5.0.0. Libertatea persoanei asupra ei înseşi şi a celuilalt: libertatea suverană şi libertatea responsabilă

Persoana-subiect acţionează pozitiv sau negativ asupra ei însăşi şi, acţionând astfel, ea este *suverană* faţă de ea însăşi şi de propria existenţă.

Persoana-subiect care are drept destinatar fiinţa *altcuiva* şi care acţionează faţă de acesta *neutru* sau *pozitiv*, acţionează în convenţia responsabilă. Persoana care făptuieşte în convenţia responsabilă este persoana responsabilă, iar libertatea ei este *libertatea responsabilă*, aşadar libertatea de a acţiona asupra altuia fie pozitiv, fie neutru, actele negative fiind excluse.

Acestea fiind spuse, vom reţine pe de o parte că proiectele (actele) mele libere pot avea un *dublu obiect* (*destinatar*) – eu sau celălalt, existenţa mea sau a celuilalt (celorlalţi) –, iar pe de altă parte că proiectele (actele) mele au o *calitate* – ele sunt faţă de celălalt neutre sau pozitive, deci *responsabile*, în timp ce faţă de propria mea persoană sau existenţă ele sunt pozitive sau negative, deci *suverane*. În consecinţă, ca persoană *liberă* eu am pe de o parte funcţia de persoană suverană, iar pe de altă parte funcţia de persoană responsabilă. Cu aceste două funcţii calitative, care vorbesc despre calitatea proiectelor şi actelor mele raportate la cele două persoane asupra cărora acţionez – eu şi celălalt –, pot încerca, în fine, o definiţie mai cuprinzătoare a libertăţii:

2). *Libertatea este posibilitatea persoanei de a-şi executa proiectele existenţiale în orice domeniu al existenţei şi de a acţiona astfel suveran* (*pozitiv sau negativ*) *faţă de sine însăşi* (*propria existenţă*) *şi responsabil* (*pozitiv sau neutru*) *faţă de persoana* (*existenţa*) *altuia* (*altora*).

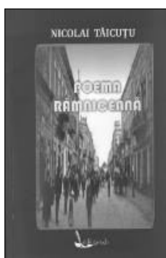
George VULTURESCU, ***Cronica pe "Frontiera Poesis" (II)***, Editura *Caiete silvane,* Zalău, 2012

Eugen EVU, ***Poeme interminabile***, Editura *Singur,* Târgovişte, 2012

Nicolae HAVRILIUC, ***Atingerea de aproapele tău***, Editura *Verus,* Bucureşti, 2011

Nicolai TĂICUŢU, ***Poema râmniceană***, Editura *Edithgraph,* Buzău, 2012

Daniel DĂIAN, ***Ţipătul rotund***, Editura *Grinta,* Cluj-Napoca, 2012

Petrache PLOPEANU, ***La apa Râmnicului, am șezut, am plâns și m-am bucurat***, Editura *Edithgraph,* Buzău, 2012

5.1.0. Libertatea suverană

Am spus că actele *suverane*, acte al căror obiect sunt eu însumi, pot fi *pozitive* sau *negative*. În domeniile existenţiale în care se exercită, pozitivitatea şi negativitatea actelor au nume specifice. Astfel, actele *economice* pot fi *profitabile* sau *neprofitabile*; actele *comportamentale* pot fi *morale* sau *imorale*, actele *culturale* pot fi *spirituale* sau *pseudospirituale*, actele *social-politice* pot fi *drepte* sau *nedrepte*, în timp ce actele religioase pot fi *virtuoase* sau *păcătoase*. Şi, în fine, raportate la fiinţa mea biopsihică, actele mele pot fi *întru sănătatea* fiinţei mele trupeşti şi mentale sau pot fi *împotriva sănătăţii* fiinţei.

Revărsate asupra mea, toate aceste acte au consecinţe calitative asupra fiinţei mele. Astfel, eu pot deveni fie o persoană a *bunăstării*, fie o persoană *pauperă*, bunăstarea şi sărăcia fiind posturile calitative ale *dimensiunii economice*. Pot deveni fie o persoană *morală*, fie o persoană *imorală*, înţelegând astfel că moralitatea şi imoralitatea sunt posturile calitative ale *dimensiunii etice*. În dimensiunea *culturală* pot fi cu adevărat o *spiritualitate a timpului meu* sau doar o *pseudospiritualitate*, în timp ce consecinţa actelor mele asupra propriei condiţii biopsihice este *sănătatea* sau *boala*. Ca *persoană politică*, eu pot acţiona prin decizia politică *întru dobândirea drepturilorşi libertăţilor mele*, după cum pot acţiona *împotriva dobândirii acestora*.

Bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, sănătatea, virtutea religioasă, dreptatea sunt chipurile (şi numele) **împlinirii** fiinţei (existenţei) mele, în timp ce sărăcia, imoralitatea, lipsa de spirit, boala, păcătoşenia, nedreptatea sunt numele **neîmplinirii**, ale ratării, deci ale *mediocrităţii* sau *decadenţei*.

Actele libere au, aşadar, consecinţe asupra fiinţei mele. Împlinirea, mediocritatea şi decadenţa existenţială constituie *posturile calitative* pe care le dobândeşte fiinţa, existenţa mea, ca urmare a manifestării mele ca persoană liberă, *suverană.* Şi atunci, pot aproxima că

2.1.) *Libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a-şi executa proiectele existenţiale în orice domeniu al existenţei sale, de a acţiona, aşadar, pozitiv sau negativ asupra sa înseşi, de a face, în consecinţă, din existenţa sa în acel domeniu fie o existenţă împlinită, fie o existenţă mediocră, fie o existenţă decadentă.*

5.1.1. Libertatea de a ne împlini

Înspre care postură existenţială dintre cele trei – împlinirea, decadenţa sau mediocritatea – mă îndrept sau ar fi de dorit să mă îndrept? Care postură merită mai degrabă să fie urmată?

Constatam, ceva mai înainte, că am cele mai fireşti proiecte: să îmi termin studiile, să-mi alcătuiesc o familie, să-mi asigur existenţa materială etc. Dar eu nu doresc să-mi finalizez oricum aceste proiecte. Eu vreau să-mi obţin diploma cu note cât mai mari, să-mi alcătuiesc o familie „perfectă", să-mi câştig existenţa onorabil şi aşa mai departe. Toate aceste proiecte existenţiale, deşi presupun domenii diferite, au în comun faptul că tind să fie *performante*. Existenţa pe care o vizez, spre care *tind*, la care *aspir*, nu este orice existenţă, ci o *existenţă* ***împlinită***: o existenţă împlinită chiar în domeniile ce o constituie. Împlinirea, care este numele comun pe care îl poartă bunăstarea, moralitatea, spiritualitatea, dreptatea, sănătatea şi virtutea religioasă, constituie *obiectivul pozitiv* şi totodată *sensul fiinţei mele*, ca sens al fiinţei umane în general.

Împlinirea este obiectivul nostru, fie că îl atingem sau nu, fie că suntem liberi sau nu. Nimeni, dintre cei lipsiţi de libertate, nu a luptat pentru libertate şi nu a făcut revoluţii având ca ţel o existenţă mediocră, ci tocmai vizând depăşirea mediocrităţii la care lipsa de libertate îl condamna. Sensul unei revoluţii nu poate fi decât împlinirea persoanei. Fireşte, o revoluţie poate fi *ratată.* Dar ratarea, nerealizarea obiectivului ei nu îi neagă nici sensul, nici posibilitatea împlinirii. Nereuşita, eşecul divulgă fie incapacitatea revoluţionarului de a-şi atinge obiectivul, fie convertirea revoluţiei de către noua

putere spre obiective contrare obiectivelor iniţiale. Experienţa noastră în acest sens este pilduitoare, de vreme ce nomenclatura comunistă, înregimentată în noile partide, facă în continuare legea şi ia decizii politice.

Faptul că persoana urmăreşte în general împlinirea, că are acest obiectiv, arată că ea nu face din libertate un scop în sine. Faţă de împlinire, care mi se pare a fi valoarea fundamentală a omului, sensul fiinţei sale, libertatea este numai *calea* prin care ea se atinge.

5.1.2. Libertatea de a ne rata

Am spus ceva mai înainte că libertatea suverană este posibilitatea persoanei-subiect de a acţiona asupra ei înseşi fie pozitiv, fie negativ. Acţionând negativ, persoana poate ajunge la decadenţă, mediocritate sau îşi poate lua viaţa.

Libertate înseamnă şi libertatea de a te rata. Libertatea ratării este oferită, gratis, de regimurile totalitare comuniste. În statele totalitare, sărace şi implicit corupte, mediocritatea indivizilor este stimulată şi chiar întreţinută de puterea politică, pentru că existenţa pauperă material, moral şi spiritual a indivizilor constituie o masă care poate fi manipulată ieftin şi eficient, manipulare de pe urma căreia autoritatea politică profită din plin.

Dar ratarea – libertatea de a ne rata – nu se manifestă doar în mediile totalitare şi paupere, ci şi în democraţie şi opulenţă. Consumismul, ispitele existenţiale şi culturale sărace sunt căi tainice ale ratării. Democraţia vinde şi ea libertăţi minore, libertăţi sărace.

Lumea liberă, democrată este plină de proiecte şi de libertăţi care strică fiinţa, de libertăţi care conduc la decadenţă şi/sau mediocritate. Ratarea este întotdeauna la un pas de noi şi parcă nu cere atât efort cât împlinirea.

Fireşte, lumea democrată este în esenţă o lume liberă şi fără nicio îndoială că ea întreţine un mediu al libertăţii care stimulează împlinirea şi performanţa persoanei, însă decizia spre o libertate sau alta, decizia spre împlinire, decadenţă sau ratare îi aparţine întotdeauna persoanei, individului: el este acela care se îndreaptă fie spre împlinire, fie spre viaţa pauperă, spre plăceri uşoare, cultură minoră, religiozitate convenţională, acte reprobabile, către abandonul de sine etc. Aceste opţiuni contradictorii sunt determinate în primul rând de calitatea intelectuală şi moral-umană a persoanei.

5.2.0. Libertatea suveran-responsabilă

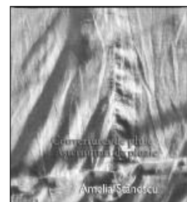
Actul suveran, deci actul prin care persoana acţionează pozitiv sau negativ asupra sa înseşi, are tendinţa de a scuza şi îndreptăţi orice dictator, satrap sau nomenclaturist, care, urmărind realizarea proiectelor suverane sufocă în acelaşi timp libertatea celorlalţi sau calcă pe cadavre. Actele persoanei suverane pot fi, aşadar, acte negative pentru celălalt; şi, fiind astfel, aceste acte nu pot fi calificare drept acte *libere*. – Acte libere sunt doar acelea care nu lezează fiinţa celuilalt, deci actele responsabile.

Suveranitatea mea este judecată întotdeauna de ceilalţi, iar ea este acceptată sau respinsă de aceştia în funcţie de atingerile – pozitive sau negative – pe care ea le aduce acestora. Atât eu cât şi ceilalţi nu putem acţiona liber decât într-un mediu permisiv libertăţii, în convenţia responsabilă, după cum am spus.

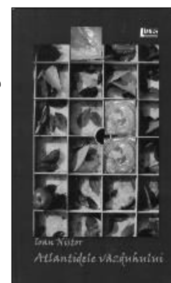
Eu nu pot fi liber şi nu mă pot împlini decât într-un mediu uman responsabil, aşadar într-un mediu în care ceilalţi acţionează responsabil faţă de mine. Responsabilitatea actelor celorlalţi faţă de mine şi responsabilitatea actelor mele faţă de ceilalţi reprezintă *norma* (*condiţia*), *limita* şi *mediul* libertăţii noastre.

Virgil DIACONU

Amelia STĂNESCU - ***Couvertures de pluie/ Așternuturi de ploaie***, Editura *Brumar,* Timișoara, 2012

Ioan NISTOR, ***Atlantidele văzduhului***, Editura *Limes,* Cluj- Napoca, 2012

Daniela VARVARA, ***A-***, Editura *Sfântul Ierarh Nicolae,* Brăila, 2012

Laurențiu-Ciprian TUDOR, ***Capul cu păsări,*** Editura *Arania,* Brașov, 2010

Manuela Camelia SAVA, ***Taina supremelor ceasuri***, Editura *Editgraph,* Buzău, 2012

M.R. BACIU, A.C. BĂLAN, R. DUMITRACHE, A. HERGHELEGIU, ***Din cele patru zări***, Editura *Premier,* Ploiești, 2011

Ancheta *Cafenelei*

POEZIA POSTMODERNĂ

1. O parte a scriitorilor şi a criticilor noştri a vorbit şi continuă să vorbească despre poezia postmodernă sau postmodernistă. Cine sunt aşa-numiţii poeţi postmoderni? Generaţia '80 în totalitate, o anumită fracţiune a ei – poeţii *Cenaclului de luni*, după cum crede Mircea Cărtărescu (vezi *Postmodernismul românesc*, 1999) –, poeţii optzecişti şi cei şaizecişti (Nicolae Manolescu, în vol. *Despre poezie*), poeţii generaţiilor sau valurilor poetice '80, '90 şi 2000, aşa cum susţine Dumitru Chioaru în antologia *Noua poezie nouă* (2011)?

2. În volumul *Postmodernismul românesc*, Mircea Cărtărescu afirmă că „prin 1985 (…) optzecismul era deja epuizat ca formulă poetică" şi că poezia optzecistă s-a salvat prin „angajamentul în lumea postmodernă", prin „orientarea ei (…) către cultura de tip nord-american, astăzi un adevărat arhetip al postmodernităţii", aşadar prin sincronizare.

Credeţi în sincronizare? Asigură de la sine modelul american sau cel occidental, în general, calitatea poeziei obţinute „prin sincronizare"?

3. Cum definiţi dv. aşa-zisa poezie postmodernă din spaţiul cultural românesc? Care sunt trăsăturile specifice, definitorii ale acesteia? Se regăsesc trăsăturile poeziei noastre postmoderne printre trăsăturile poeziei postmoderne americane (occidentale) de valoare?

4. Mircea Cărtărescu găseşte că poezia postmodernă românească se trage/provine din *Cenaclul de luni* şi că ea are cinci poeţi optzecişti-postmoderni de valoare (vezi *Postmodernismul românesc*), iar Nicolae Manolescu, în *Istoria critică a literaturii române*…, mizează pe 18 poeţi postmoderni, dintre care 11 sunt tot din *Cenaclul de luni*.

Provine poezia postmodernă românească în mod prioritar din *Cenaclul de luni*, sau poeţii postmoderni de luni sunt doar cei oficiali? Dv. câţi poeţi performanţi postmoderni credeţi că avem? 5, 10, 100? Aveţi curajul să ne daţi câteva nume de poeţi postmoderni valoroşi?

5. Credeţi că poezia optzecistă „este principalul (dacă nu singurul) sistem de referinţă", „atât pentru cititorii avizaţi, cât şi pentru cei mai tineri poeţi", aşa cum spune Alexandru Muşina în *Antologia poeziei generaţiei '80* (prefaţă la cea de-a doua ediţie, 2002)? Adică, dacă ne raportăm la poezia modernă sau la cea postmodernă în general, suntem cumva pierduţi pentru poezie?

6. Generaţia poetică optzecistă este „cea mai bogată şi valoroasă generaţie poetică apărută în ultimii 45 de ani", spune Al. Muşina în *Antologia poeziei generaţiei '80* (*Prefaţă*, 1993). Ce rezonanţă credeţi că are poezia optzecistă sau optzecist-postmodernă în context contemporan universal?

7. În seminarul de la Stuttgart din anul 1991, numit *Sfârşitul postmodernismului: noi direcţii*, s-a discutat despre epuizarea literaturii postmoderniste şi despre naşterea unei noi literaturi.

Este postmodernismul occidental în criză? Este acesta deja o literatură a trecutului? Şi cum vă apare dv. insistenţa/stăruinţa întru postmodernism a poeţilor români, care după ce s-au sincronizat cu postmodernismul american cu trei decenii mai târziu, continuă să rămână în tranşeele postmoderne chiar şi după ce steaua lui (se pare că) a apus?

8. Dacă nu credeţi în poezia postmodernă, în ce poezie credeţi totuşi? Ce fel de poezie se face acum la noi? Care sunt notele ei definitorii şi ce şanse are ea să se impună, dacă o raportaţi la poezia postmodernă oficială, adică la cea susţinută azi de *Guvernul Literar Postmodern*?

Anchetă realizată de **Virgil DIACONU**

Gheorghe GRIGURCU

Postmodernismul, mai către noi

Cînd vine vorba de postmodernism, nu putem a nu ne aminti butada lui Umberto Eco, potrivit căreia dificultatea de a-l defini e de asemenea un fenomen… postmodern. Aidoma norului lui Polonius, interpretările ce i se oferă termenului adoptă forme atît de variate încît înregistrarea lor constituie o aventură în sine, angajînd într-un fel stînjenitor obiectul pe care se străduiesc a-l circumscrie. Un lucru ni se pare totuşi cert: postmodernismul nu e, n-are cum să fie rupt de modernism, reprezentînd o etapă, să zicem, finală a acestuia, o îmbrăţişare a tuturor factorilor săi într-o sinteză care marchează fie un declin, fie o evoluţie (au fost susţinute, bineînţeles, ambele puncte de vedere). Noi am preferat a caracteriza postmodernismul drept un clasicism al

modernismului. L-am apreciat ca o asamblare firească a trăsăturilor unei perioade de mari, revoluţionare inovaţii, ce-şi face bilanţul la nivelul unei creaţii globale, al unei conştiinţe integratoare. De aici însă s-ar putea uşor ajunge la senzaţia de oboseală, de epuizare. La angoasa unui ciclu finit...

Să aruncăm acum o privire pe solul românesc. Nu credem că ar fi interesantă, mai mult: nu credem că ar fi cu putinţă într-un mod rezonabil împărţirea scriitorilor noştri în modernişti şi postmodernişti. Ne aflăm într-o zonă a speculaţiei oţioase, în care cea mai mare eroare ar fi - s-a şi comis! - să identificăm valoarea cu postmodernismul şi, în consecinţă, să-i depunctăm pe modernişti. E amuzant! Ceea ce contează azi, la noi, nu e canonul postmodernist *versus* canonul modernist, ci tabla axiologică a producţiilor literare de dinainte şi de după 1989, în lumina libertăţii de opinie critică dobîndită în prezent. Nimeni nu se gîndeşte în chip serios să conteste ceea ce s-a creat valoros sub regimul cenzurii şi al dirijismului ideologic, prin împotrivire mai mult sau mai puţin făţişă („negativismul", primejdia „demolării" sînt gogoriţe eugensimioneşti, spasme ale conservatorismului ameninţat de climatul democratic al dezbaterii). După cum nimeni n-ar putea accepta *tale quale*, fiind de bună-credinţă, judecăţile, clasificările, ierarhiile stabilite într-o perioadă bolnavă, în care funcţionau nu doar tabuizările, excluderile şi marginalizările oficiale, ci şi oportunismele polimorfe, de la adularea neruşinată la mai subtilele acorduri cu cei „puternici" (las' că nici în epoca postdecembristă nu lipsesc intelighenţi care ţin să intre pe sub pielea puterii!). Lucrurile trebuie clarificate pe acest plan elementar, al revizuirilor periodice, strict necesare. În raport cu ele, impactul postmodernismului cu modernismul ni se pare o chestiune secundară, de nu chiar una păguboasă, riscînd a abate atenţia de la un obiectiv major, cel al judecăţii de valoare. E ca şi cum, în loc de a-şi trata pacienţii, un medic s-ar apuca, în orele de serviciu, să joace şah…

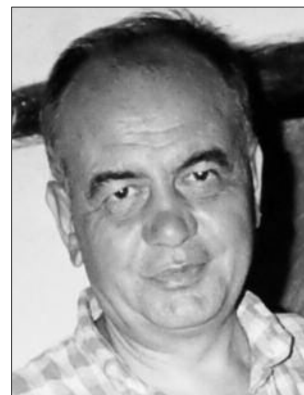
Dar în pofida fragilităţii sale conceptul de postmodernism continuă a-i atrage pe autorii noştri tineri, ca şi cum ar fi un semn de distincţie, un paşaport al succesului. Ţinînd seama de împrejurarea că în Occident voga postmodernismului a apus (n-a avut oare loc, la Stuttgart, încă în 1991, o conferinţă numită *Sfîrşitul postmodernismului*?), n-am putea interpreta altfel un asemenea fenomen decît ca un snobism propriu unei mentalităţi provinciale (un confrate din Amarul Târg vorbeşte, cu un umor nu ştim cît de intenţionat, în orice caz real, despre metatranspostmodernism!). Orice s-ar zice, ne aflăm într-un moment prielnic producţiei poeticeşti. Lunar, săptămînal chiar, apar noi şi noi exponenţi ai acesteia, ceea ce ne face să ne amintim de perioada din jurul lui 1970, cînd pe porţile abia deschise ale liberalizării (şi care în curînd aveau să se reînchidă treptat) s-au repezit sumedenie de tineri care abia încăpeau în paginile revistelor literare, de puţină vreme înmulţite. Însă mirajul n-a durat mult. Laurenţiu Ulici a consemnat cu hărnicie şi generozitate o mare parte a debuturilor de atunci, în cîteva volume intitulate *Prima verba*. Recitindu-le acum, ce vedem? Marea majoritate a numelor ce i se păreau regretatului critic promiţătoare au dispărut ori se află într-o umbră groasă. Tolstoi cita un proverb rusesc care sună aşa: „Dacă toate fetele sînt drăguţe, de unde apar atîtea neveste rele?". Adaptîndu-l, ne-am putea întreba: Dacă sînt cu duiumul atîţia începători care scriu „frumos", de unde atîţia poeţi rataţi? Convinşi fiind că din rîndul douămiiştilor tot mai numeroşi (fie că-şi zic postmodernişti ori ba) se vor confirma cîţiva autori cu greutate, deocamdată ne-ar veni foarte greu să propunem o selecţie, căci ne aflăm pe un teren mobil la extrem. Pentru o astfel de selecţie e necesară o frămîntare în sînul promoţiei în cauză, care să-şi fixeze un tipar stilistic, un profil distinct, dar, în primul rînd, prestaţia acelor reprezentanţi ai săi al căror destin creator e în măsură a se detaşa pe fundalul bogatei afirmări de grup la care asistăm cu interesul de care e capabil un veteran.

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

Marian Victor BUCIU

Reflecţii despre postmodernism

I

Un bătrân romancier postmodernist american recunoaşte agonia postmodernismului, dar nu şi a romanului, care va supravieţui realităţii virtuale. Tehnologiile mediatice deţin influenţa. Psihologia, modul de a gândi al romancierului postmodernist depăşesc chiar rapiditatea şi sincretismul imaginilor TV, dinamica marcată a receptorului (cititorul învaţă ceva din condiţia spectatorului), ajung la poetica interactivă computaţională. Imaginea însăşi e marcată de cuvânt. E naturală coexistenţa semnelor, într-o tradiţie venerabilă. Realitatea virtuală, hiperrealitatea, a fost cu promptitudine tratată ca «text». Semiotica procedase la fel cu filmul, text şi el. Cuvânt, realitate, aparenţă au ajuns să fie una. Cuvântul însuşi a fost tăiat pe jumătate: e doar semnificant. S-a retras Sensul din Lume şi Limbaj... (Di)soluţia postmodernistă: esenţa e doar aparenţă. Un triumf al farsei, aşteptat de multe secole? H. Corbin recunoaşte, cu o ezitare, în Sohrawardi, creatorul ontologiei interlumii imaginale, «între lumea sensibilă şi lumea inteligibilă», receptată cu un organ localizabil în intervalul dintre simţuri şi spirit. Iar explicaţia că *imaginalul* e ceva ce vine dinspre lume spre om, spre deosebire de *imaginar*, care vine dinspre om spre lume, face din om o fiinţă cu rol secund, dacă nu pasivă. O pasivitate nepotrivită cu inventivitatea lui. Se restructurează, îşi schimbă raporturile, «lumile» din Lumea aceasta tot mai periculos şi fascinant de umană, dar nu avem aceleaşi tehnologii comunicaţionale pe planetă. Mai sunt imens de multe cătune, cu limbaje şi lumini de foc primordial, pe lângă metropolele conectate-n Satul Planetar. Şi în(tre) ele există un sens.

II

În cronica sa, la vremea apariţiei cărţii *Despre poezie*, ca şi Radu Enescu, M. Iorgulescu îl contrazice pe N. Manolescu în afirmaţia că toată poezia de valoare de după 1960 e postmodernă. În 1999, îi va urma şi M. Cărtărescu. Pentru M. Iorgulescu, postmodernism înseamnă retroproiecţie literară, descoperirea literaturii ulterioare în cea anterioară. Organicitate, care este şi călinesciană, aşadar. Dar şi lectură din prezent spre trecut (Valéry). A istoricului modernist, cum spune mereu Cărtărescu în 1999. Pentru M. Iorgulescu, acest mod de a citi nu înseamnă protocronism, la nivelul impus orizontului de receptare, cum sugeram eu, apoi era de acord D. Ţepeneag. Postmodernismul fiind înţeles doar ca literatură a prezentului rescriind literatura trecutului, M. Iorgulescu, de fapt, nu poate primi un postmodernism involuntar, neconştientizat, *à la* Mr. Jourdain. Premisa lui, raţionalistă, e că există doar ce se conştientizează. N. Manolescu, de altminteri, împărtăşeşte, în alte locuri, această opinie. Dar el, în cazul discutat aici, crede - şi să ne întrebăm dacă, la rigoare, nu poate fi posibil - că există şi ceea ce nu ştim ori aflăm ulterior că există. Cu condiţia de a fi probată existenţa în cauză. M. Iorgulescu şi, mai târziu, M. Cărtărescu, descoperă doar un postmodernism ce-şi conştientizează calea, adică metoda, cel neconştientizat la vreme, dar atestat ulterior, fiind susceptibil de mistificare. Altfel spus, potrivit lui M. Iorgulescu, susceptibil de protocronism, atunci când întreabă, în ultima propoziţie a cronicii la cartea lui N. Manolescu: «Protocronismul se ia?!» Iată dovada că cei din «echipa» de critici de la «România literară» erau, uneori, unii faţă de ceilalţi, nu ştiu cât şi fiecare faţă de sine, foarte atenţi să nu trădeze, fără voie, cauza etic-estetică. Aceeaşi (auto)suspiciune funcţionează şi la D. Ţepeneag, în 1999, când acuză protocronismul *avant la lettre* - prin premisa că realitatea poate fi palpată şi fără să-şi fi produs conceptul - lui G. Călinescu şi al celor care-i urmează metoda istoriei literaturii: clonarea în răspăr, retroactiv, a unor vestitori, (im...)plauzibili, ce desfid, în viziunea discreţionară a receptării, statutul de inauguratori. Are, aşadar, dreptate K. Verdery că disputa (anti)protocronismului românesc este, dacă mi se-ngăduie oximoronul, îngust totalitară. Antiprotocroniştii pot deveni uneori protocronişti, din motive şi cu scopuri esenţial diferite decât veritabilii protocronişti. Protocroniştii militanţi mistificau cu «bună» ştiinţă şi rea credinţă, în vreme ce protocroniştii-antiprotocronişti mistifică fără voie, dintr-o rea, altfel zis parţială, ştiinţă.

Uzura sau decesul poeziei moderniste nu mi se pare a fi concluzia eseului *Despre poezie*, cum doreşte M. Iorgulescu. N. Manolescu crede că, în postmodernism, modernismul trece printr-o despărţire fără separare, printr-un fel de comic-melodramatic «adio dar rămân cu tine». Divorţul irevocabil e pronunţat de M. Cărtărescu, pentru care postmodernismul nu e recucerire a tradiţiei, prin întoarcere respectuoasă, ci ruptură. Prin urmare, diferenţă, în acelaşi spirit modernist al căutării înnoirii, peste Atlantic, pentru a localiza globalizarea literară. Nu cred apoi că doar avangardismul are o componentă etică importantă. Eticul e infuz pretutindeni. Uneori perfuzia etică poate chiar să ucidă esteticul, când acesta nu-l stăpâneşte.

Ancheta *Cafenelei*

Cronica lui M. Iorgulescu se intitula *Curs de poezie*: un curs care acceptă, nu doar în critica, istoria literaturii, dar şi în «estetică» (poetică!) - în spiritul lui G. Călinescu, la o altă vârstă a culturii şi stilului -, cu dificultate, didactica superior academică. Cronicarul recunoaşte similitudinea cu *Principii de estetică,* cartea scrisă pornind de la contestarea esteticii şi construind o poetică «involuntară».

Radu Enescu (*Aventura poeziei şi maieutica poetică*), recunoaşte dificultatea lecturii eseului, care e un «demers aporetic», socratic, ironic, dramatic, patetic, teoreticianul lămurindu-se că, în fond, nu s-a lămurit...

R. Enescu credea că N. Manolescu «schiţează lineamentele unei autentice poetici *postmoderniste*». O poetică postmodernistă era pentru el raportabilă la estetica fenomenologică a lui Oskar Becker. Dar irealul, *paraontologicul, paraexistenţialul*, aduse-n discuţie, sunt concepte moderniste, categorii negative rămase ca atare, neconvertite la postmodernism, aşa cum îl conceptualizează I. Hassan, urmat ca la carte de M. Cărtărescu. Oskar Becker poate fi invocat nu ca fenomenolog, ci ca logician. Dar nu ca autor al *Fundamnetelor Matematicii*, traduse şi în limba română, nici al unei logici *deontice*. Oskar Becker poate fi reţinut însă printr-un studiu de logică polivalentă, din 1930. Teza că propoziţiile nu sunt doar adevărate sau false, are la origine ideea lui Aristotel despre «stările multiple ale Fiinţei», adoptată, în secolul al XII-lea, şi de profesorul şi episcopul Walter de Mortaigne.

R. Enescu recunoaşte în postmodernism un fenomen ambiguu, crepuscular şi auroral, tranzitoriu, nu unul autonom, cum susţine M. Cărtărescu. Împreună cu Iorgulescu şi, iată, Cărtărescu, el nu crede că postmodernismul trebuie întâmpinat, retroproiectiv, de la 1960. În articol, consideră că N. Stănescu epuizează, cu «măreţie», modernismul, fără a-l depăşi. E exact ceea ce va crede Cărtărescu. Dar poetul M. Cărtărescu e acum ignorat de Enescu, pentru care ««placa turnantă», care operează virajul spre post-modernism, o reprezintă Mircea Dinescu», atât de puţin postmodern după autorul *Postmodernismului românesc*. Recuperarea tradiţiei şi originalitatea ar fi două condiţii întrunite de Dinescu pentru a inaugura postmodernismul. Pentru R. Enescu, nici postmodernismul nu se poate sustrage condiţiei diferenţei, înnoirii, împlinite de poeţi nepereche, Dinescu fiind unul dintre aceştia. Pentru el, apolinicul şi nu dionisiacul Doinaş rămâne departe de postmodernismul «cam gregar şi familiar».

Marian Papahagi (*Fragmente despre critică,* Dacia, 1994, 61-70) nu-l poate urma pe N. Manolescu în punctul iniţial: o poetică ar putea fi configurată pornind de la poem, cu condiţia ca poemul să fie conceptualizat, ceea ce nu s-a întâmplat încă. Nu-i scapă parazitarea ingrată a poeticilor lingvistice, dar, deşi situat pe poziţiile lor, polemica e atenuată şi chiar nesusţinută. Vede însă bine că autorul eseului construise o teorie speculativă a poeziei, preluând termeni cu sens extrapolat, dezvoltând noţiuni, deformând, reformând, adaptând... Îi recunoaşte originalitatea în definirea expresiei poetice, ca adevăr de dincolo de exactitatea limbajului. Poezia - mai mult ca act de cunoaştere decât de închipuire sau transfigurare. Existenţă, cunoaştere, valoare, etică - articulaţiile filosofiei metafizice, sistemice - sunt definitorii pentru conceptul de poezie al lui N. Manolescu. Cu ele nu s-ar fi putut întrezări paradigma postmodernismului: transfigurare, închipuire, artificiu ludic, agnosticism. Până la Cărtărescu, cel care o va considera incompletă şi incorectă, Papahagi recunoaşte tipologia istorică uzuală la N. Manolescu, în stabilirea «paradigmelor» poetice şi în relaţia dintre ele. Enumerând paradigmele, M. Papahagi încheie cu «şi» postmodernă, dar aici conjuncţia nu devine şi disjuncţie, decât parţial, ea însemnând predominant incluziune. Nu contestă ideea că postmodernismul e doar un apendice al modernismului. M. Papahagi spune, stupefiant, că paradigmele nu sunt universale, ci locale, ele funcţionând diferit de la o cultură la alta: ««modernismul» nu înseamnă nimic în absolut: el este altceva în Franţa, altceva în Portugalia şi altceva în România». Nu sunt deloc convins că diferenţa se naşte de la sine. Atunci, totul ar fi simplu şi anost. Mi se pare că e aici o mare eroare, care explică complexul înnoirii literaturii române, mereu mulţumită să localizeze, să adapteze: clasicism, romantism, simbolism, modernism, şi iată, acum, postmodernism, toate româneşti. Încă nu avem conştiinţa că existăm într-o literatură fără frontiere, unde adevărata dispută este aceea pentru identitate prin creativitate şi nu prin mimetism. Iluzia că etnicul face esteticul continuă şi acum, prin neconştientizarea şi neacceptarea competiţiei literare universale.

M. Cărtărescu (*Postmodernismul românesc*) îl consideră pe N. Manolescu critic postmodernist, înaintea lui Val Condurache şi Dan-Silviu Boerescu. Deşi notează că *critifiction* face doar Mircea Mihăeş în *De veghe în oglindă*. Se bazează poate pe raţiunea insuficientă că «ambiguitatea este o specialitate a criticii postmoderne», dar şi moderne, trebuie adăugat, nu doar după W. Empson. Altfel, N. Manolescu face parte din garda apărătorilor esteticului, cărora M. Cărtărescu le reproşează că s-au apropiat cu mefienţă şi sfială de noile metode iar pentru teorie au manifestat pură oroare. El îl citează şi îl urmează pe I. B. Lefter, care acuzase critica şi teoria literară a Generaţiei 60 că nu are concepte proprii. Nu-i lesne de spus ce concepte au propus Lefter şi Cărtărescu, alergici la *antropocentrismul* - un concept - lui Muşina, care detestă postmodernismul, o preluare întârziată, nominalistă, din afară. Lefter, mai îngăduitor, numea totuşi şi două excepţii de teoreticieni: Manolescu (*doric-ionic-corintic*) şi E. Simion (*Întoarcerea autorului*). Aş mai adăuga la număr: Dimov, Ţepeneag (*onirismul estetic structural*), E. Negrici (*expresivitatea involuntară,* tipologia *Sistematicii poeziei*), M. Zamfir (*stilistica diacronică*). Doctoralul militant al postmodernismului şi, în egală măsură, al generaţiei sale nepragmatice, de visători anarhici, iniţial desincronizaţi, generaţie considerată implantatoare a mişcării postmoderne americane pe sol românesc, descoperă o falie severă între generaţii: «Poeţii şi prozatorii optzecişti au fost şi redutabili teoreticieni literari...» Greu de spus ce-au teoretizat aceştia, dincolo de «implementare».

Mentorul Cenaclului de luni e detronat din calitatea sa, întrucât conducea o grupare pe care n-a înţeles-o. N-a observat ruptura postmodernismului de modernism, considerând noul curent un modernism mai tolerant şi eclectic, continuând avangarda prin histrionism şi ludic, existent în toată poezia valoroasă de după 1960, fără să-i descopere faţa schimbată: biografică, realistă, orală, prozaizantă. Ce-i dă lui N. Manolescu cu o mână, îi retrage cu alta: criticul postmodernist are, ne spune, o concepţie modernistă, evoluţionistă, marcată de un «biologism spiritual».

M. Cărtărescu admite şi el o relaţie între bătrâna şi reîntinerita avangardă şi postmodernismul cu faţă ascunsă ca a lunii: una de integrare a trecutului în prezent: «Când avangardele se integrează în lume, ele devin, de fapt, artă postmodernă.» Iar dacă integrarea poate părea altceva decât eclectism, definirea epocii şi artei postmoderne nu sare departe de acesta: e sfârşitul măreţiei artei şi începutul haosului, hibridizării, al «unei arte halucinatorii complexe şi sinergetice asemănătoare cu sincretismul originar».

M. Cărtărescu desparte postmodernismul de avangardă pe criteriu ideologic, politic: «deşi unele forme concrete ale practicii artistice pot părea asemănătoare, prăpastia *ideologică* (sB) dintre neoavangarde şi postmodernism devine imediat evidentă când discutăm atitudinea artistică a autorilor: neoavangardele reprezintă culminarea spiritului segregaţionist, antiburghez, al culturii europene de după 1800, pe când postmodernismul este o *asumare* a democraţiei de tip burghez în aspectele sale tolerante şi pluraliste. Negarea violentă a lumii aşa cum e este înlocuită cu o fantastică remodelare.» Disputa e oarbă, fără premise şi concluzii clare: reconsiderarea burghezului există şi la Caius Dobrescu, emulul lui Muşina, ambii critici ai postmodernismului.

Despre postmodernism, Cărtărescu spune că nu e eclectic - ceea ce M. Călinescu admite totuşi -, dar susţine totodată că el păstrează trăsături moderne: «Puţini autori şi puţine opere întregi sunt pur postmoderne.» Privitor la modernism, acesta e resimţit de M. Cărtărescu ca un implant deopotrivă forţat şi fortuit, fiind convins că s-a manifestat cu tărie «*rezistenţa* fondului poetic românesc la modernism».

Poezia e pentru M. Cărtărescu, care de data aceastã îşi reprimă orice problematizare, limbaj: «kitsch-ul este singurul limbaj pe care omul modern mai este capabil să-l înţeleagă». Poezia modernă nu exprimă adevărul profund, încetează să mai cunoască, e dezarmată înaintea semnificării. Nici un comerţ conceptual între Manolescu şi Cărtărescu în privinţa acestei mărfi de lux şi, iată, luxurie, care mai este încă poezia. *Kitsch*-ul rămâne nu una din cele cinci feţe ale modernităţii (M. Călinescu), ci, prin limbajul care ar defini-o, faţa singulară. Nu este o eroare de alegere - de exludere şi reducţie -, dictată de dorinţa de a părea diferit?

Trăsăturile modernismului recunoscute şi de Matei Călinescu (*Cinci feţe ale Modernităţii*): concept de criză, înnoire, discontinuitate, ruptură, sunt şi trăsături ale postmodernismului la M. Cărtărescu. Avangarda, văzută ca parodie a modernităţii, anarhism estetic, anihilează componenta etică. Noua Avangardă (anii 60) e postmodernistă (asimilare contestată de M. Cărtărescu), pluralistă, tolerantă, antiteleologică, antiaxiologică. Decadenţa nu e o structură, ci o direcţie sau o tendinţă. «Il decadentismo» (Croce) recunoaşte o conştiinţă a crizei. *Kitsch*-ul, inclus postmodernismului la M. Cărtărescu, ca producător de artificialitate, se impune prin repetiţie, banalitate, trivialitate, «parodia catharsis-ului» (Adorno), reverie inautentică. El vine din romantism (H. Broch). Azi, «neo-kitsch»-ul exprimă gustul clasei de mijloc, ajunsă majoritară în era «comunicării în masă» (A. Moles). Postmodernismul, ignorat sau respins de multe autorităţi critice, îşi începe epoca pe la 1870, deşi un anumit consens recunoaşte că primul postmodernist e Heidegger. În literatura din S. U. A. e prezent de pe la 1940. Postmodernismul reprezintă o reacţie la «tăcerea finală şi la sterilitatea Avangardei». În 1977 M. Călinescu recunoscuse în postmodernism - termen inadecvat, însemnând: *după... azi* - un ultim avatar al avangardei. Deşi ilustrează slăbirea gândirii (Vattimo), el înseamnă mult spirit critic. Postmodernismul nu e doar o convenţie, ci o *convenţionalitate* ajunsă «nedumerire existenţială» (literatura perplexităţii - Borges). E semnul unei incertitudini radicale, insolubile, al unui «nihilism epistemologic». După abolirea realităţii, menţine «realitatea», care nu e decât un «amalgam de interpretări şi ficţiuni». E un eclectism (ceea ce M. Cărtărescu nu recunoaşte) rafinat, un hibrid de decadentism, *kitsch*, avangardă. Ca retorică a palinodiei sau a retractării, se afirmă printr-o revizuire continuă. Cele două dominante ipotetice: epistemologică (modernism) şi ontologică (postmodernism), nu sunt ca nişte vase incomunicante. Rămâne posibilă, cum crede McHale, pendularea de la postmodernism la modernism.

În România (post)comunistă - ţară mai mult demarcată decât remarcată prin dublul pendul (inter)naţionalist -, postmodernismul este la fel de contagios ca şi protocronismul?

III

Într-o logică de tip teoretic, postmodernismul ar fi un fenomen de discontinuitate resimţită de conştiinţa avansată a creativităţii ca fiind necesară continuităţii. Conceptual, procedural, procesual, pe scurt: poetologic, înţelegem că totul conduce la o afundare şi confuzie, că trăim în fapt într-un Babel terminologic şi că luăm act de o bătălie a geo- sau topo-teoriilor cultural-artistice.

Un european are de ce să fie uimit când citeşte în americanul, cu nume oriental, Ihab Hassan, între determinaţiile modernismului: *forma închisă* (el cunoscând *Opera aperta*, a lui U. Eco, fără ecou la Hassan), *finalitatea* (ambiguitatea derivată din ateleologic o putea găsi şi la W. Epson), *sinteza*, *prezenţa* (europeanul se va gândi fireşte la H. Friedrich şi ontologia absenţei), *delimitarea genurilor* (formaliştii ştiau de hibridizarea genurilor cu mult înainte de G. Genette), *semantica* (dar Valéry găsea sensul poetic modern ezitant, dacă nu facultativ), *selecţia* (*combinarea* fiindu-i

indispensabilă, la E. Benveniste), *semnificatul* (dar şi I. Barbu face o poezie privată de sens, un text poetic al semnficantului, fiind luat fie drept textualizant, fie drept [proto]postmodernist...), *lizibilitatea* (Noul Roman Francez e programatic ilizibil, scriptibil, deci postmodern?) etc.

Cât despre determinaţii aşa-zis postmoderniste, potrivit aceluiaşi Hassan, poftim inadecvare între perspectiva americanului şi a europeanului: *dadaism* (sustras avangardei), *forma deschisă* (am văzut că Eco o socotea modernistă – aici ar mai fi de adăugat şi *opera imperfectă* a esteticianului Adorno), *hazard*, *anarhie* (transferate fără preaviz de la suprarealism), *tăcere* (avangardism), *procesualitate* şi *participare* (lectorul modern nu [re]face şi el procesul poetologic al autorului operei?), *deconstruire* (avangardă), *antiteză* (faţă de modernism, dar nici faţă de el în totalitate, însă cum rămâne cu sinteza de tip retro a poeticelor anterioare?!), *absenţă* (H. Friedrich este desantat aici), *(inter)text* (dar autarhia universului de cuvinte este conştientizată literar în Europa secolului XIX!), *semnificant* (prezent în modernism, nedominant în postmodernism) şi aşa mai departe, într-un orizont reflexiv-pragmatic cam tulbure, nu-i aşa?

Este sigur că literatura română n-a inventat postmodernismul. Dimpotrivă, l-a admis cu mefienţă şi ostilitate. Tocmai de aceea cred că nici o năzbâtie naţionalist-protocronistă a (in)culturii noastre, în pofida înclinaţiilor sale manifest patologice spre cele mai elucubrante preeminenţe globaliste, nu cred că va susţine vreodată existenţa unui postmodernism *originar* românesc.

Cum calea cea mai dreaptă şi, în fapt, justificată, a originalităţii decurge din *originaritate*, nu avem nici un postmodernism original. Avem, însă, ca toate literaturile importatoare de doctrine şi practici artistice, unul „original”, determinat de diferenţa de limbă literară şi de percepere şi pricepere creatoare a scriitorilor.

Un canon postmodernist nu a fost, nici teoretic, fixat, aşa încât nu a fost realizat un postmodernism canonic, ci mai curând anticanonic, de- sau re-canonizant.

Dacă prin „canonic” trebuie să înţelegem „mimetic”, în sensul de: fără a emula în raport cu modelul, răspunsul ar fi afirmativ şi argumentat cu exemple legate nu doar de un model, dar de mai multe. Şi postmodernismul este proteic. Nu-l putem scruta doar ca pe o faţă a modernităţii, ori, mai cu seamă, a premodernităţii. Poetica literară postmodernistă are mai multe feţe. Am identificat anterior câteva dintre suprafeţele figu(ră)rii postmoderniste care se aseamănă până la coincidenţă cu suprafeţele figu(ră)rii (pre)moderne, aplicând, prin demers comparatist, o receptare teoretică suficient de amplă şi comprehensivă.

Voi deziluziona vanitatea creatoare populară. Admit doar la limită, privitor la poeticile literare, determinarea etnică şi chiar lingvistică. Privitor la ceea ce s-ar numi caracteristici distinctive ale postmodernismului românesc, eu le-aş spune caracteristici, mai degrabă, instinctive şi marcate de o incongruenţă care ne este tipică. Mărginite, şi de aceea evident deficiente. Într-o măsură, mimetice iar în alta, automimetice. A doua măsură rămâne şi mai puţin onorantă decât cea dintâi. Cred astfel, întrucât ele se limitează la tropismele creativităţii noastre literare, în fond nici acum suficient de (re)activate artistic, în relaţie cu (auto)referenţialitatea, imaginarul, formalizarea stilistică şi retorică. Trăsăturile acestea, anterior înşirate, există, scriitorul de limbă română le are în gena creatoare, dar ele capătă, nu ştiu cum, greu o fiinţă redusă. Asemenea „originalităţi” nu au forţă distinctivă, dar cel mult disimulativ-integrativă.

Traduse în altă limbă, operele produse prin acţiunea lor nu marchează nimic poetologic. Ele pot interesa printr-un grad mic de exotism topologic, referenţial, ori printr-un efect de cvasi-halou al imaginarului sau, mai exact, al „viziunii”. Aşadar, prin „originalitate” (mimetism şi uşoară stranietate), nu prin originalitate.

Faptul, destul de neplăcut, ce-i drept, se explică prin aceea că manevra (ori „manoevra”...) cu importurile, fie ele tehnologic-industriale ori tehnologic-artistice, devine întotdeauna moderată, dacă nu timidă. Pentru literatorul român, rămâne doar o utopie lamentabilă iluzia că poate miza pe remodelare şi amâna proiectul urmat de execuţia instituirii modelului.

Romanul postmodernist românesc este fie remodelat de reportaj ori jurnal (Nedelciu), fie de jurnal şi vis (Cărtărescu), în timp ce romanul american postmodernist este autoreferenţial şi referenţial, autoficţional (autobiografist) şi utopic. Poezia românească (pretins) modernistă şi postmodernistă este saturată ontologic de prezenţa unui realism fantezist (încă) ocolitor şi frustrant, insuficient atât utopic cât şi referenţial.

Mai productivă ar fi miza pe dezintegrare decât aceea pe integrare. Un mod norocos de a fi pieziş, nu singur, tot solidar, pe calea abătută, alături de aceea mult bătută, iată calea scriitorului român, obligat, prin urmare, la oblicvitate. Poate aceasta ar fi şansa de a forţa „originalitatea” să se metamorfozeze în originalitate ori originaritate.

Criticii veritabili nu sunt nemulţumiţi atât de procedurile literare, cât de aplicarea acestora. Viaţa poeticilor majore este, de regulă, lungă. Din păcate, viaţa operelor, deseori, devine foarte scurtă, dacă ea nu ajunge să fie pur şi simplu avortată.

A fost, desigur, oportun pentru literatura română că s-a nevoit a se ţine la curent(e) cu schimburile şi schimbările literare universale cele mai substanţiale şi dinamice. Deziluzia literaturii scrise în limba română este că n-a generat cel puţin un vânticel oricât de modest şi curat, o adiere pe(ste) (supra)feţele literare extinse, dacă un uragan îi rămâne străin sau utopic. Poeticile literare se înlănţuie şi, după ce se istoricizează, ele nu încetează să se reactualizeze, menţinând continuitatea în discontinuitate a literaturii, diacronia în sincronie.

Înnoirile, oricând de dorit, nu devin oricum posibile. Nu există modalităţi literare asasine, ci numai regeneratoare. Se nasc şi unele modalităţi sinucigaşe, în ceea ce s-a numit avangardă, care rămâne un fenomen în ansamblu tot resuscitant. Aceste acte literare nu contează, ele fiind lovite, cum se spune în jurisdicţie, dar e valabil şi în artă, de nulitate.

Reapropierea diferenţelor de dinainte de postmodernism este tot un mod de a se diferenţia. Toate poeticile semnificative lasă urme, mai profunde ori mai superficiale.

Şansa literaturii de a continua este aceea de a mai avea o cale, o metodă, extensibile mai ales prin aprofundarea existenţei şi limbajului. Înnoirea avangardist-modernistă nu este stopată de aprofundare, postmodernismul voindu-se o retorică a suprafeţelor rizomatice. Antiteza tolerantă (cu accente mobile şi furioase, căzând când pe un termen, când pe altul) verifică într-adevăr schizoidia postmodernistă, revendicată de I. Hassan.

În istorie, inovaţiile, în mod paradoxal, succedă descoperirilor. Arta îşi aşteaptă şi îşi caută ora înnoirii în revoluţiile ştiinţelor, prin medierile epistemologiilor. Postmodernismul are deja o istorie, lasă în spate un travaliu, exercitat printr-un set de procedee, cu realul şi textul. Modifică natura artistică a (auto)referinţei şi a retoricii literare, care rămâne operativă, putând fi reactivată în stare autonomă ori hibridă, integrativă.

Mă tem că postmodernismul literar lasă urme prea „adânci", cu acces dificil spre ele, nu doar cititorului diletant, dar şi aceluia oarecum profesionalizat. Dar nu sunt foarte sigur că nivelul învăţământului nostru superior (în plus, provincial) de la „Litere" are darul de a verifica inaderenţa unor texte opacizate de intertextualitate, care au pariat pe transparenţă. Şi când spun asta am în vedere opere executate postmodernist cu grad mediu de dificultate, ca *Insula* lui Ioan Groşan ori chiar *Levantul* lui M. Cărtărescu. *Orbitor*-ul aceluiaşi, luat des drept o emblemă a epicii postmoderniste autohtone, rămâne greu lizibil chiar pentru autorul său (vezi confesiunile din *Jurnal*). E un firesc paradox că distanţarea de cititori, reproşată moderniştilor, devine o şi mai mare îndepărtare, prin sofistica (dar şi schematica!) procedeelor stoarse maximalist (plagiat programatic, citat, pastişă, ironie, parodie).

Ce pot spune, intuitiv, teoretic, şi fără risc predictiv pentru demersul critic (cum se ştie, în mod dominant succesiv celui ficţional), ar fi că, după (aparenta) indiferenţă la diferenţă a postmodernismului, calea cunoaşterii tehnice, ştiinţifice, artistice, literare ar putea fi sau o reală omogenizare „transdiferenţială" sau o hibridizare accentuată, „prediferenţială". Literatura, operele literare, vor rămâne expresia autonomă, izbutită sau eşuată, a unor noi orientări în sensibilitate şi cunoaştere, care le vor însoţi şi întări existenţa, după cum am mai spus, (dis)continuă, în sensul unei transformări fără pierderi esenţiale.

Adrian SUCIU

E atîta lume deşteaptă şi moartă prin poezia română contemporană încît…

Mă doare în c.. de Cărtărescu, Manolescu, Chioaru şi mai nu ştiu care oameni deştepţi pe care îi citaţi în onorabila dvs. anchetă. Cum posteritatea e cea mai mare curvă, eforturile unora de a şi-o fixa în cadre conceptuale din timpul vieţii, trăgînd tot felul de spuze pe turta lor, adesea indigestă, nu generează în fiinţa mea intens senzorială decît o compasiune pe care o sting cu un vin bun. Poeţii care scriu istorii ale literaturii contemporane în care, evident, îşi desenează lor şi prietenilor/ familiei/ amantelor/ ţuţărilor cîte un sertar, îi găsesc cu totul demni de dispreţ şi producţiunile lor în domeniu cu totul demne de coşul de gunoi. Accept, la rigoare, îndreptăţirea criticilor de a se exprima asupra fenomenului, deşi, în marea lor majoritate, aceştia sînt şi ei nişte găşcari răpănoşi, obsedaţi să coţaiască poetese bovarice şi să-şi lege numele, pentru posteritate, de vreun Eminescu de carton. De fapt, trăim o epocă a miturilor umflate cu pompa.

În ceea ce mă priveşte, sînt complet indiferent la elogiile criticii sau la indiferenţa ei şi cred că primul semn de mediocritate a unui scriitor e alergătura după tinichele. Eu nu obosesc să spun să aşteptăm să murim întîi ca să vedem dacă vreunul dintre noi are vreun loc în vreo istorie literară. În rest, e atîta lume deşteaptă şi moartă prin poezia română contemporană încît mie unuia mi se face dor, uneori, de o prostie cu suflet. Sau de o proastă cu suflet.

Nicolae SILADE

Promovăm în afară poeţi cunoscuţi, nu valoroşi, poeţi de luni, nu de toate zilele

1-8. Spun unii savanţi (geniali, zic eu) că toate sistemele noastre de măsură ar fi greşite, dacă ar fi să ne raportăm la întregul univers. În această idee, se poate spune că întreg sistemul nostru de gândire ar fi greşit. Toată gândirea noastră e temporală. Ne pierdem timpul cu analize, interpretări, comentarii, în loc să ne trăim singura viaţă pe care o avem.

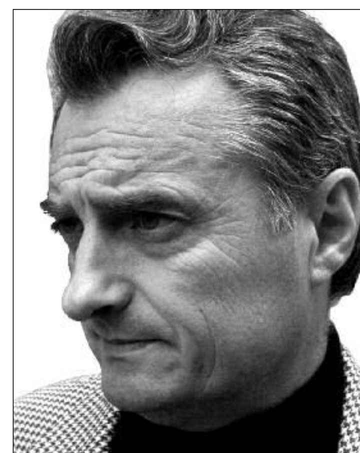
Nu-mi prea dă mâna să-i critic pe critici, pentru simplul motiv că scriitorii pot exista fără ei, ei fără scriitori nu. Nu mă interesează ce spune un critic sau altul, nu mă interesează generaţiile sau grupările literare, nici valurile poetice, nici noua poezie nouă, mă interesează doar să văd poezia acolo unde este. Şi pot foarte bine să o văd în Epopeea lui Ghilgameş, în Cântarea Cântărilor, în Divina Comedie, cum la fel de bine pot să o întâlnesc la un poet de azi de care nu a auzit nimeni sau în poeme de Withman, Eliot, Elytis, Montale. Vă daţi seama că nu-l pot aşeza pe Cărtărescu în această succintă înşiruire.

Adevărul este că avem poezie românească de valoare (o spun occidentalii care intră în contact cu ea), dar promovăm în afară poeţi cunoscuţi, nu valoroşi, poeţi de luni, nu de toate zilele. Valoarea însă nu poate fi ţinută ascunsă, mai devreme sau mai târziu ea răzbate, mai devreme sau mai târziu va fi descoperită. Vom vedea atunci! Deocamdată, no comment!

Revista *Actualitatea literară*

Radu VOINESCU

Postmoderni şi... postmodernişti. O diferenţă posibilă

1. Parcurgând întrebările anchetei de faţă, îmi dau seama că ea are un pronunţat caracter polemic. O polemică cu postmoderniştii noştri. Mi se pare însă că polemicile acestea nu prea mai au obiect, că ele ţin de un trecut deja. Dacă dorim însă o dezbatere serioasă asupra trăsăturilor postmodernismului românesc poate că acum ar fi un moment bun, pentru că s-au mai stins şi patimile, s-au aşezat deja lucrurile altfel în literatura română, iar distanţa ne îngăduie să evaluăm mai corect ce a fost bun şi ce a fost rău în privinţa acestui curent care a beneficiat de o susţinere atât de furtunoasă şi de un *lobbying* atât de tenace şi agresiv.

S-au dus, din fericire, vremurile când unii dintre scriitorii şi unii dintre criticii noştri nu vedeau şi nu înţelegeau altceva decât postmodernism. Lasă că mai sunt câţiva care nu au evoluat, rămânând fixaţi în gândirea care le-a înfrumuseţat şi le-a inflamat tinereţea. Dar ei sunt puţini, foarte puţini. Şi nu mai au atâta putere de influenţă încât să deturneze judecăţi estetice, impunând un tipar de evaluare care nu are nimic comun cu literatura vie. Asta e însă altă problemă, aşa încât, să revenim!

Este normal să se vorbească încă despre postmodernism în măsura în care sunt opere şi autori care îndreptăţesc la astfel de clasificări. De fapt, în loc de „aşa-zisul postmodernism”, cum formulează ancheta „Cafenelei literare”, este mai nimerit să vorbim, eventual, iar asta din raţiuni ţinând de o serie de clarificări conceptuale ce nu s-au aşezat suficient, în termeni de „ceea ce se numeşte postmodernism”. Spunând asta, mă gândesc şi la fraza cu care începe cartea Lindei Hutcheon, *Poetica postmodernismului*: „Studiul de faţă – spunea ea – nu apără şi nici nu denigrează *întreprinderea* culturală pe care părem hotărâţi s-o denumim postmodernism”. În ce mă priveşte, într-o discuţie aplicată asupra fenomenului, nu consider necesar – deşi nu am fost şi nu sunt un partizan al curentului –, să adopt o atitudine absolut negatoare. Că ne place sau că nu, postmodernismul românesc există. Că avem sau am avut un postmodernism inspirat şi un altul de proastă

inspiraţie, uzând nepermis de manieră şi făcând ca prin asta, într-o anumită epocă, o serie de autori netalentaţi sau mai puţin talentaţi să treacă drept scriitori este tot atât de adevărat.

Prin urmare, prefer să vorbesc, în momentul de faţă şi în cadrul acestei discuţii, despre postmodernismul „bun" şi nu despre cel care s-a dovedit doar o reţetă întrebuinţată după priceperi mai slabe.

Probabil că pentru cei care scriu exclusiv poezie sau proză se mai justifică atitudini de respingere sau, din contra, partizane, dar asta mai ales în perioadele de ascensiune, de impunere a unui curent. Trecând însă atâta timp peste postmodernismul nostru şi peste postmodernism în general, văd mai potrivit să adoptăm o poziţie cât mai echilibrată şi mai nepărtinitoare. După cum sună întrebările „Cafenelei…", aici pare că e vorba mai ales de un război împotriva postmodernismului. De război m-am războit şi eu, de ce să nu zic, de asta am şi scris, atunci când curentul era religie dominantă la noi, o carte postmodernistă, *Erezii pioase*, o carte care a dorit să arate că s-ar putea scrie literatură postmodernistă şi cu un fond mai sensibil, să zicem, uzând copios, în acelaşi timp, de o sumedenie de scheme şi convenţii narative.

Cine sunt poeţii postmoderni? Foarte mulţi. Unii au ieşit din cadrul „mişcării" de la începuturi şi merg de mulţi ani pe cont propriu. De fapt, majoritatea optzeciştilor nu mai sunt azi postmodernişti în înţelesul deplin al cuvântului, fapt ce se înscrie perfect în ordinea lucrurilor. Care e înţelesul deplin? Păi, ar trebui să revedem definiţia din „evanghelia" lui Ihab Hassan, consideraţiile lui Lyotard şi ale lui Rorty, ale lui David Harvey, Hutcheon, tocmai amintită, şi aşa mai departe, care fac delimitări răspicate uneori. Şi cât se poate de lămuritoare pentru un concept ce rămâne, totuşi, pentru teoreticienii neangajaţi, unul controversat încă. Nu le reiau, cred că oricine se angajează într-o asemenea dezbatere le cunoaşte. Dar pentru că am ajuns aici, să încercăm să ne gândim că, de fapt, postmodern e una, iar postmodernist e altceva. Un poet poate fi postmodern, dar nu e obligatoriu să fie postmodernist. Este o disociere pe care o propun *ad-hoc*, pentru a-mi motiva opiniile pe care le voi expune mai departe.

2. Teoreticianul Mircea Cărtărescu e departe de a fi la înălţimea poetului şi prozatorului Mircea Cărtărescu, aşa încât opiniile lui – care au deja o anumită vechime, de altfel, ceea ce e important în această ecuaţie – se cuvin luate mai mult cu titlu de inventar, altminteri, să nu uităm că el propune o seamă de filiaţii şi de conexiuni extrem de interesante. Dar în cazul în speţă, al optzecismului, s-ar putea să aibă dreptate. Şi asta dacă nu suprapunem optzecismul peste postmodernism. Că veni vorba, postmoderniştii noştri au început ca textualişti, abia la vreo doi-trei ani s-au gândit să adopte orientarea postmodernistă şi denominaţia respectivă. Textualismul, de altfel, suprapunându-se şi el peste postmodernism, fiind, mai degrabă, o latură, o trăsătură a lui. De fapt, postmodernismul, ca mentalitate social-artistică, este (sau ar trebui să fie, conform orientărilor programatice ale corifeilor lui), foarte lax şi foarte primitor, întrucât acceptă, ba chiar cultivă diferenţa, multitudinea de orientări, pluralitatea estetică, nu ţine cont de grila de valori clasică, ignoră, deliberat sau din instinct canoanele, deşi foloseşte pe scară largă citatul, înclinaţia către livresc fiind foarte accentuată uneori, se orientează către formal şi nu către uman, se practică deriziunea, fragmentaritatea, deconstrucţia, este infuzat cu elemente din ceea ce se cheamă *popular culture*, cultură urbană, cum am zice cu un termen, totuşi, mai limitativ. Nu în ultimul rând, sunt de adăugat intertextualitatea şi autoreferenţialitatea, dozate în fel şi chip în paradigma pastişei şi a parodiei. Detaşarea ironică face parte integrantă din postmodernism, de aceea au apărut ca atât de înguşti şi, în fond, atât de puţin postmoderni, militanţii foarte zeloşi ai curentului la noi, aceia pentru care un autor ori era postmodernist, ori nu exista.

Aceşti fundamentalişti au putut să inducă, la un moment dat, prin obstinaţia lor, prin grila exclusivistă cu care tratau literatura, împărţind-o în postmodernistă, pe de-o parte, şi istorie literară nulă şi neavenită, pe de alta, o imagine distorsionată asupra realităţii literare, dar au făcut-o trădând înseşi bibliile postmodernismului. Erau adepţii unui cult straniu, având în centul adoraţiei textul şi numai textul. Or, teoreticienii postmodernismului, cei din Occident, susţineau că nu se poate trage o linie fermă de demarcaţie între modernism şi postmodernism, unul derivând organic din celălalt. Cercetând prin librării, biblioteci şi publicaţii de prin alte părţi am putut, de altminteri, să constat un lucru pe care, de aici, de acasă, în atmosfera integristă promovată de unele reviste literare şi de către unii directori de opinie, critici şi scriitori, îl întrezăream doar, şi anume că postmodernismul era, în anii '90, nimic mai mult decât un curent, o orientare printre altele în literatura vestică şi chiar în artele plastice de acolo. Unul dintre multele. Iar dezbaterile din spaţiul occidental în privinţa importanţei şi extensiilor postmodernismului nu depăşeau cadrul de bun simţ al efectivei realizări, adică al punerii în operă, şi asta, repet, printre celelalte orientări. Nicidecum nu se vădea înverşunarea doctrinară de la noi.

Cu timpul, talibanii postmodernismului s-au potolit, iar postmodernismul a dobândit astăzi o autenticitate mai voioasă şi mai luminoasă. Citiţi-l pe Radu Vancu sau pe tânărul Andrei Zbîrnea, acesta din urmă încadrabil unui romantism cu profunde irizări postmoderniste! Nu în ultimul rând, literatura aceasta a început să se impregneze de uman, lucru pentru care, personal, militez de douăzeci de ani. Asta s-a petrecut însă mai mult în logica evenimentelor decât în urma unor acte de război, cu toate că, să nu uităm, un moment de cotitură privind intrarea în normalitate l-a constituit ruptura de la „Observator cultural" şi renunţarea, din partea revistei, la politica totalitar-postmodernistă.

În privinţa sincronizării, m-am pronunţat în alte contexte. Aici pot să adaug doar că nu a fost un lucru rău această sincronizare ce mi se pare, iarăşi, incriminată încă din întrebare. Nu a fost bine că s-au absolutizat unele lucruri, dar şi în asta poate că a intervenit, spre mai bune clarificări şi delimitări, o undă de distanţare din partea celor care nu au împărtăşit ideile respective, prea puţin numeroşi, însă, ori, mai bine, prea puţin influenţi, ceea ce nu a mai fost bine. Postmodernismului românesc i-ar fi prins bine controverse mult mai serioase şi mai puţin monolog solipsist.

3. „Aşa-zisa poezie postmodernă"? Dar chiar există, cum am spus, o poezie postmodernistă la noi. Şi încă de valoare.

Luaţi-l nu numai pe Cărtărescu, ci şi pe Traian T. Coşovei, pe George Vulturescu, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, Ion Stratan, Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Iustin Panţa, Emilian Galaicu Păun, Dumitru Crudu, iar lista e departe de a se încheia. Până la poezia americană „de valoare", pe care, mărturisesc, nu o cunosc atât de bine şi care nu se identifică, aşa cum sugerează întrebuinţarea parantezei în întrebare, cu poezia occidentală în ansamblul ei, cred că poezia noastră postmodernistă are o serie de trăsături care o definesc. Altfel cum am recunoaşte-o?! E o simplă chestiune de gnoseologie şi de axiologie, până la urmă. Aş sublinia încă o dată, după cele enunţate în răspunsul la întrebarea anterioară, orientarea preponderentă către text şi nu către om. Dacă i-am reproşat ceva constant poeziei noastre postmoderniste de până acum vreo cinci ani a fost tocmai lipsa de umanism (în sens estetic, sper că se înţelege). Or, postmodernismul se poate uni cu umanismul, aşa cum am demonstrat, sper, destul de convingător. Privilegierea formei în detrimentul mesajului a fost interesantă ca opţiune, făcând parte din arsenalul aşa-zicând experimentalist al curentului (notaţi asta la trăsăturile postmodernismului). În subsidiar, intuiesc însă că întrebarea dumneavoastră bate în altă parte, adică: are valoare poezia noastră postmodernistă? Desigur că are, cum am afirmat în debutul acestui paragraf. A reperat cineva în vreo literatură a lumii ceva comparabil cu *Levantul* lui Mircea Cărtărescu?

4. Da, postmodernismul românesc provine prioritar din Cenaclul de luni, că ne place sau nu de Manolescu sau de tinerii poeţi de atunci, scriitorii cu greutate (unii), de azi. Dar nu neapărat. Liviu Ioan Stoiciu nu cred că e un produs al Cenaclului de luni. Cum nici Ioan Mureşan. În altă ordine de idei, nu e obligatoriu ca un poet în devenire să fi frecventat asiduu Cenaclul de luni. Nu trebuie uitat că, de pildă, ziarul „Scânteia tineretului" a avut, pentru o perioadă suficient de mare ca să lase urme, o pagină consacrată textelor şi dezbaterilor din Cenaclu. Oare nu poate asta să influenţeze mentalitatea timpului, în condiţiile în care ziarul apărea în vreun milion de exemplare şi ajungea peste tot în ţară? Dar că veni din nou vorba, credeţi că postmodernismul s-a născut în 1980? Marian Popa publica în acel an, dar este lesne de presupus că romanul fusese scris cu vreun an sau doi înainte, *Călătorie sprâncenată*, care este de un frapant postmodernism. Ce să zicem de elementele de autoreferenţialitate, de roman al romanului din *La Medeleni* sau de romanul *Scrinului negru*. Chiar şi *Caietele Princepelui*, ale hulitului Barbu se înscriu tot într-o paradigmă postmodernistă, prin aceea că arătau, nudă, proto-materia romanului care îi adusese şi glorie şi ruşine (cam nemeritată, aceasta din urmă, cum s-a dovedit strict în acest caz). Literatura noastră postmodernistă nu s-a născut *ex nihilo* şi nici doar ca o consecinţă a sincronizării.

După cum postmodernismul nu se încheie cu optzeciştii. Poeţi care se revendică de la Cristian Popescu sunt, până la urmă, postmoderni. Generaţia de azi are postmodenii ei. Radu Vancu, pe care l-am menţionat deja, este un poet profund postmodern, care reuşeşte să umanizeze postmodernismul poetic. Apoi, avem orientarea către fantasy sau către SF, care face parte din postmodernism şi ea, texte infuzate cu elemente de realism magic, tratate, însă, într-o manieră mai rece, mai artificială. Care este de sorginte postmodernistă. Dacă ne gândim bine, la nivel social, economic, politic, nu am ieşit pe deplin, încă, din modernitate, într-un anume fel, dar ne aflăm şi în plină postmodernitate (Ce bine era dacă i se găsea un nume, pentru că acest „post-„ poate implica şi un fel de stagnare, şi nu ştiu dacă este cazul! Poate în afară de literatură, pentru că o literatură care nu merge alături de om stagnează, în fond).

5. Da' de unde! Cum să fie poezia optzecistă principalul sistem de referinţă? Optzecismul a fost un curent, dacă pot să zic aşa, o orientare literară. Care avea, nu-i vorbă, avantajul noutăţii, al situării într-un fel de avangardă, dar sistemul de referinţă este literatura mainstream. În care şi optzecismul încape, laolaltă cu altele. Când postmoderniştii *à outrance* făceau zgomot şi părea că au acaparat, că domină literatura română, mai scriau şi mai publicau încă poeţi din generaţii mai vechi, sau existau congeneri care cultivau alte stileme. Nu a vrut critica aservită curentului să ia aminte, dar literatura noastră şi-a văzut de drumul ei. Breban a continuat să scrie, dacă ne referim la proză, pentru că inventariem şi o proză postmodernistă, au apărut Dan Stanca, Alexandru Ecovoiu, Radu Aldulescu şi alţii. Apoi, întorcându-ne la poezie, au fost publicate volume de Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ştefan Aug. Doinaş, Şerban Foarţă, Florenţa Albu, Adrian Popescu, Constanţa Buzea, Ana Blandiana şi câţi!... şi câţi!…

6. Alexandru Muşina era încă tânăr atunci şi s-a numărat, dacă îmi amintesc bine, printre cei care făceau parte dintre nicadorii curentului. Cu timpul, el şi-a schimbat atitudinea, ajungând să conteste chiar postmodernismul românesc în ansamblul său, pe motiv că – asta e o idee marxistă, ca, de altfel, şi o bună parte a caracteristicilor care în Occident i se atribuie postmodernismului, dar pontifii postmodernismulu nostru au ignorat-o din necunoaştere şi inapetenţă pentru filosofie sau din calcul ideologic, un calcul care a ţinut de condiţiile specifice în perioada dictaturii la noi şi din aceea postdecembristă – societatea românească nu a ajuns să trăiască în postmodernism, că se situează, tehnologic, în urma celei occidentale. Muşina uita, el, care are un gust special al paradoxului, că formele spirituale nu ţin întotdeauna seama de „baza materială" (asta e tot marxism, dar adus cu picioarele pe pământ) şi, pe urmă, România a trecut repede la noile forme şi formule tehnologice şi economice ale timpului. Mulţi se vor arăta miraţi aflând că ţara noastră a fost printre primele patru în lume care au trecut la tehnologia 3G, într-o vreme când Franţa, de pildă, nici nu ştia ce e asta. Iar când ei treceau, cu mare fală la 3G, noi avem deja 3G+, pregătindu-ne pentru 4G. În timp ce Internetul cu bandă largă era loc comun la noi, la ei banda pentru utilizatorii casnici fiind rămasă la un stadiu tehnologic inferior. Ca să vezi! Evident că asta nu anulează discrepanţele, decalajele de tot felul, Franţa este a doua economie a Europei, invoc aici exemplul pentru a arăta cât de paradoxale pot fi evoluţiile tehnologice şi sociale în zilele noastre.

7. Nu ştiu nimic despre acest, din câte înţeleg, faimos seminar de la Stuttgart. Dar era prematur să se vorbească atunci despre sfârşitul postmodernismului. Nu ar fi prima dată

când se discută despre sfârşitul a ceva (cam tot pe atunci le intrase unora în cap că vine sfârşitul cărţii, ba că şi al poeziei şi aşa mai departe) numai pentru că iniţiatorii unor astfel de manifestări au mentalitate de redactori de tabloid şi nu văd, de obicei, mai departe decât un simplu activist cultural. Ca şi unii dintre participanţi, stâlpi ai unor astfel de manifestări internaţionale cu ştaif, dar cam găunoase în formulă şi mediocre în conţinut.

Poezia postmodernistă nu e în criză. Sau, dacă, doriţi, din perspectiva a ceea ce am afirmat până acum, este într-o tranziţie către o paradigmă cu adevărat postmodernă, reintegrându-se în fluxul mare al literaturii tocmai prin întoarcerea la om şi la problemele lui.

8. „Dacă nu credeţi în poezia postmodernă, în ce poezie credeţi, totuşi?", mă întrebaţi. Dar nu am denunţat în nici un caz poezia postmodernistă, mai ales că am comentat, de-a lungul a mai bine de două decenii, destule volume de poezie postmodernistă. Şi nici pe cea postmodernă (atrag atenţia încă o dată că am introdus disocieri terminologice, nu cu pretenţia de valabilitate absolută, dar măcar ca imbold pentru o rediscutare a temelor), pe care o apreciez foarte mult. Aţi citit, nu mă îndoiesc, un poet pe nume Ion Zubaşcu. Îi cunoaşteţi, sper, pe Ionel Ciupureanu sau pe Petru M. Haş. Dar pe Eugenia Ţarălungă? Sau pe Simona-Grazia Dima? Sau pe Ruxandra Cesereanu? Ori pe Gheorghe Izbăşescu? Ce să mai spun de Octavian Soviany, pe care îl apreciez în mod particular şi ca prozator postmodern! În calitate de critic literar nu pot să împart poezia decât în bună şi proastă. În calitate de poet, practic propria mea formulă, care nu e legată de postmodernism, dar nici nu se aşează împotriva lui. În calitate de cititor de poezie de când mă ştiu, nu privilegiez nici un curent, nici un gen, nici o specie. Clasică, romantică, simbolistă, expresionistă, suprarealistă, pictopoezie, neoavangardistă (cred, de pildă, că Nicolae Tzone ar merita mai multă atenţie din partea criticii), minimalistă (şi aici ar fi de dat nume, de la Nicolae Prelipceanu la Robert Şerban)… Recunosc faptul că, spre deosebire de alţi critici literari, comentez cu plăcere poezia în formă fixă care se practică azi (Ei bine, se mai scriu sonete şi rondeluri, dacă vreţi să ştiţi, şi încă de un nivel remarcabil. Cunoaşteţi sonetele lui Vasile Preda? Dar pe cele ale Valeriei Manta? Nu zic dacă le-aţi citit pe acestea din urmă, pentru că le-aţi publicat în revistă, întreb dacă le cunoaşteţi?).

Ce poezie se scrie azi? După cum am arătat mai înainte, în opinia mea, se scrie tot mai mult poezie postmodernă şi mai puţin postmodernistă. E o formulare – revin cu ideea disocierilor – care aş vrea să nu fie luată drept una de tip heraclitic! Adică nu vreau să trimită la referinţe obscure. Oricine se gândeşte puţin sper că îşi va da seama că poezia postmodernă renunţă la unele dintre notele postmodernismului, şi anume la textualismul şi la intertextualitatea *à tout prix*, goale de conţinut, pentru a le da substanţă şi noimă poetică. Ba chiar morală (în ordinea artei, se înţelege, nu în aceea a vreunei etici anume).

Cât despre „Guvernul Literar Postmodern", despre care spuneţi, dacă a existat şi a funcţionat cumva, el şi-a pierdut mult din putere, nu mai împarte dregătorii şi alte onoruri, nu mai impune legi ale aprecierii valorice în materie de poezie. Ceea ce nu înseamnă că un spirit de coterie nu pluteşte peste unele jurizări şi premieri în breasla literară. Dar asta nu are cum să se schimbe, pentru că nu ţine de postmodernism. Se pare că aşa funcţionează dintotdeauna omul, chiar şi în ipostaza de *homo poeticus*.

Gheorghe IZBĂŞESCU

Sub acelaşi soare pot coexista poeţi diferiţi

1. Revista *Cafeneaua literară* din Piteşti văd că reia tema *poeziei postmoderne* (desigur, româneşti) în această anchetă. După ce, tot la Piteşti, în 2010, a avut loc primul Colocviu Naţiona1 „Generaţia '80 la maturitate", cu participarea multor autori optzecişti (poeţi, prozatori, critici literari) din aproape toate zonele ţării, la care au dezbătut „fenomenul" din multiple unghiuri de vedere. Oare, mai era nevoie de o nouă anchetă pe această temă? Cred că da! Pentru că, din tot ce s-a scris până azi, despre respectivul subiect (inclusiv volumul lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, care e, oricum, cam depăşit), nu putem spune că s-a realizat o imagine istorico-literară adevărată a acestui nou curent (important în cultura noastră), atât înainte de 1989, cât şi după.

La ce mă refer, mai exact? În multe oraşe de pe suprafaţa ţării, într-o lungă perioadă, scriitori şi instituţii au avut iniţiativa organizării unor dezbateri cu rezultate remarcabile a acestui fenomen pentru a-i sublinia originalitatea în

construcţia sa revelatoare. Iar cei care au scris texte şi cărţi nu s-au implicat şi în cercetarea ştiinţifică a acestor manifestări naţionale în care participanţii au reliefat substanţa vie şi mişcătoare, „filmul" acestui nou curent. Concret, mă gândesc la: Colocviile de Poezie de la Tg. Neamţ şi Piatra Neamţ, Colocviile de Poezie de la Sighişoara, Dezbaterile revistei *Vatra* de la Tg. Mureş şi chiar la festivalurile Zilelor revistei *Poesis* de la Satu Mare, „Moştenirea Văcăreştilor" de la Târgovişte, Concursul „Gheorghe Pituţ" de la Beiuş, „Unde ne sunt visătorii" de la Petroşani şi încă altele. Nici şedinţele ASPRO (atâta timp cât Asociaţia mai exista) n-au fost străine de acest delicat şi controversat subiect. Deoarece actanţii principali, martori oculari, au fost aici optzeciştii.

Dacă fenomenul *junimist* (ieşean şi bucureştean) a avut norocul unor cărţi scrise (*amintiri*) de către membrii celebrului cenaclu, postmoderniştii încă au rămas datori în acest sens.

De curând, criticul piteştean Nicolae Oprea (în *Prefaţa* antologiei mele, *Jocurile minţii*, Ed. Dacia XXI, 2011, pag. 7), din alt punct de vedere, parcă încearcă să repună adevărul în drepturile sale, afirmând: „Dacă nu cădea regimul comunist, generaţia optzecistă era menită să fie una realmente sacrificată. Cu excepţiile favorizate de forţa grupărilor studenţeşti omogene din Bucureşti, Cluj şi Iaşi - *Cenaclul de Luni, Echinox, Alma mater* -, majoritatea optzeciştilor debutează cu silită întârziere, mulţi după evenimentele din 1989 (...)". Astfel, „s-a creat o situaţie nefirească în dinamica literaturii contemporane, un decalaj anormal; dar nu e locul aici de a discuta pe această temă" (ceea ce înseamnă că N.O. va reveni la acest subiect, probabil, în alt articol). În spiritul acestor idei cred că vine şi importanta Antologie a lui Dumitru Chioaru, *Noua poezie nouă* (Ed. Limes, 2011), care cuprinde valurile poetice '80, '90 şi 2000, pentru prima oară cu autori români din Basarabia şi diaspora (şi, desigur, şi cu cele două volume de analiză: *Developări în perspectivă. Generaţia poetică '80 în portrete critice,* 2004 şi *Noi developări în perspectivă*, 2010).

2-3. În vol. *Postmodernismul românesc,* Mircea Cărtărescu a afirmat că „prin 1985 (...) optzecismul era deja epuizat ca formulă poetică". Fals! Însuşi M.C. şi-a publicat capodopera sa postmodernă, *Levantul*, mult mai târziu. Majoritatea optzeciştilor şi-au publicat cărţile importante după 1989. Alţii chiar au debutat editorial după Revoluţie. Un mare poet ca Ion Mureşan a tipărit doar trei cărţi de versuri. Primele două erau expresioniste. Ultima, *Cartea Alcool* (2011), personal, cred că abia aceasta e postmodernă. Dar la fel de valoroasă, ca primele două.

E adevărat că la început lunediţii bucureşteni au fost influenţaţi de poezia nord-americană. Însă cărţile lor cred că aparţin postmodernismului românesc. Pentru că autorii lor s-au inspirat dintr-o realitate autohtonă, şi nu americană.

Sincronizarea lovinesciană e doar o teorie. Bună, la ce? Să-l întrebăm (desigur, în eternitate!) pe marele Bacovia. A pornit şi el de la simbolismul francez. Şi unde a ajuns? Ştim cu toţii: opera sa e *bacoviană*. Aşa şi postmodernismul românesc, arzând etapele şi-a construit originalitatea. Fie dintr-un realism al străzii, accentuat, călcând cu tălpile până la genunchi, deci plutind mai puţin, fie dintr-o vedere aproape avangardistă. Uneori chiar cu elemente onirico-moderniste. Dar, orice s-ar spune, un curent nou, valoros. Doar intertextualitatea ironică a avut falii păguboase, dând apă la moară plagiatorilor.

4. Opul cărtărescian despre „postmodernismul românesc" este o analiză pertinentă a postmodernismului „în general". Dar nu al celui românesc. Sigur, cu partizanatul lunedist. Dar nu-i de-ajuns. Că valurile spumegate, generaţioniste, sunt mult mai cuprinzătoare.

Dacă am „curajul" să dau câteva nume de poeţi postmoderni valoroşi? De ce să n-am? Uite: M. Cărtărescu, Ion Mureşan, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov, Ioan Es. Pop, Aurel Pantea, Marta Petreu, Mariana Marin. Şi câţi alţii.

5-6. Dragă Virgil Diaconu, văd că-mi pui pe tapet *Antologia poeziei generaţiei '80* de Alexandru Muşina, în cele două ediţii (cea din 1993 şi cea din 2002). Eu n-am decât ediţia din 1993, deci la ea mă voi referi. De ce te-ai speriat tu de această antologie, în care nu eşti şi te simţi cumva, „pierdut pentru poezie", nefiind postmodern? Alături de poezia postmodernă mai există şi o altă poezie, care poate fi valoroasă şi n-ar fi de mirare ca mâine, din brazda asta, să răsară un mare poet.

Sigur, A.M. este şi el un fel de M.Cărtărescu, ce vede doar ce el vrea să vadă. Şi nimic altceva. Dar tu trebuia să pui pe tapet, alături de antologie şi felul cum ea a fost analizată în revista *Vatra*. Ai cărei redactori, deşi îi erau prieteni, totuşi i-au reproşat absenţa multor optzecişti, la care el nu aderă.

Dar, în fond, antologia lui A.M. este o antologie bună. Cu observaţia că fiecare antologator e subiectiv. La un târg de carte din Bucureşti, cu câţiva ani în urmă, A.M. mi-a propus, prieteneşte, să fac eu o antologie de poezie postmodernistă. Şi (zâmbea el) „sunt sigur că tu şi zburătoriştii tăi veţi figura acolo, lângă alţii, iar pe mine mă vei uita". „Vom mai vedea!" - i-am răspuns eu, tot zâmbind.

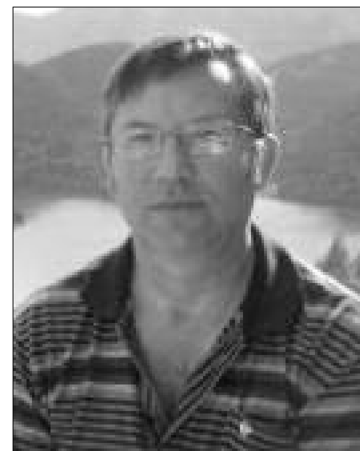
Aşa că, dragă Virgil, nu te mai speria de ce spune A.M. Exagerează şi el, să i se vadă mai bine profilul în ţară. Şi nu te mai gândi la contextul contemporan universal al generaţiei '80. E o chestie a viitorului şi nu a prezentului.

Alături de postmodernism, sigur, mai există şi alte formule lirice, care, probabil, se vor impune. Depinde doar de talentul acestora. Sub acelaşi soare pot coexista poeţi diferiţi.

7-8. Zici că la seminarul de la Stuttgart, din 1991, s-a decretat „sfârşitul postmodernismului"! Adică, au zis teoreticienii (criticii). Dar cine sunt ăştia, mă, de dau ei ordine scriitorilor? Au reînviat, cumva, zeii? Mai zici că *steaua postmodernismului românesc* a apus. De unde, naiba, ai aflat tu, că eu nu ştiu. Uite, în 2010 şi 2011, au apărut trei cărţi, excepţionale, de poezie: *Cartea Alcool, Pe prag (Vale-Deal)* şi *Unelte de dormit*. Poate şi *Motocicleta de lemn* (a patra). Şi toate patru sunt postmoderne. Au apărut ele ilegal, cumva? Au ţâşnit, cumva, pe furiş, fără să le observe poliţia? Şi mai pui şi întrebarea: „Dacă nu credeţi în poezia postmodernă...?" Păi, eu cred. Deoarece Dumitru Chioaru a scris în vol. *Developări în perspectivă* că antologia mea, *Melodrama Realului* (Ed. Vinea, 2003) este o „Odisee" *postmodernă*. Şi eu nu-l contrazic. Deşi mai cred şi în alte formule literare (expresionism, avangardism şi etc.,etc.)

Ion CRISTOFOR

Un scriitor autentic trebuie să se sincronizeze cu sine însuşi, cu Dumnezeu şi cu neamul său

1. Că se vorbeşte despre poezia „postmodernă” e foarte bine. Miezul problemei e ce anume înţelegem prin acest concept, destul de ambiguu şi destul de fluid. În marsupiul lui, fiecare critic îşi injectează propria filosofie. Încât îmi vine să întreb: în comparaţie cu poeţii din grote, cu cei care au desenat frescele de la Lascaux, Homer nu o fi şi el un poet postmodern?

2. Un scriitor autentic trebuie să se „sincronizeze” cu sine însuşi, cu Dumnezeu şi cu neamul său. Modul acesta de a privi mereu peste gard (spre modelul american sau spre cel occidental) mi se pare mărunt şi provincial, snob până în vârful unghiilor. Pentru mine e mult mai important dacă un om de pe strada mea moare de foame decât ce modă literară se poartă la Paris sau la New York.

3. Nu mi-am propus niciodată să definesc aşa-zisa poezie postmodernă din spaţiul românesc. E treaba criticilor şi teoreticienilor, să-şi inventeze parcelele de concepte, să stabilească afinităţi şi conexiuni dintre poezia noastră şi cea americană sau occidentală. Aş face doar observaţia că nu numai economia s-a mondializat, ci şi spaţiul literar. Pur şi simplu, ograda noastră a dispărut peste noapte. Astăzi, priveşti pe ecranul calculatorului răsăritul de soare din Hawaii sau apusul de soare de la Paris.

4. Că Mircea Cărtărescu consideră că poezia postmodernă s-a născut într-o luni, în prima zi a unei săptămâni dâmboviţene, asta nu e motiv de îngrijorare. E dreptul lui, cu atât mai mult cu cât are argumentele sale. Că mizează pe 18 poeţi din care 11 provin din *Cenaclul de luni*, e iarăşi dreptul Domniei sale. În materie de poezie, fiecare mizează exact pe bidiviul care-i place. Că uneori timpul ne arată că am mizat pe o mârţoagă nu pe un cal de rasă, asta face parte din ironia istoriei din totdeauna. Să nu uităm că literatura e prin excelenţă un teritoriu al subiectivităţii.

Cum nu cred prea mult în acest concept al postmodernismului, la ce bun să stabilesc un clasament? Cred însă că poţi găsi în România, la ora de faţă, peste 20-30 de poeţi demni de Premiul Nobel. Poeţi postmoderni sau nu.

6. Cred, ca şi Alexandru Muşina, că generaţia poetică optzecistă este una „bogată şi valoroasă”. Cu observaţia că fiecare are propria scară de valori. Aş adăuga, fără să jignesc pe cineva, că tribalismul şi spiritul de haită au încă mare trecere în cultura noastră.

Dacă are sau nu poezia optzecistă o rezonanţă în context universal, e greu de spus. E posibil. Dar eu m-aş bucura dacă ar avea o reală audienţă, în primul rând, pe plan naţional.

7. Sunt împotriva generalizărilor de orice fel. Dacă postmodernismul românesc rămâne în tranşeele lui chiar şi după ce steaua lui a apus, asta înseamnă fie că se simte foarte bine acolo, fie că îi pasă prea puţin de steaua lui. Să nu ne îngrijorăm. Literatura nu se mai scrie în tranşee, nici la lumina vreunei stele, ci la calculator şi la becul electric. Dar şi pixul sau creionul sunt la fel de bune. Te poţi şi scărpina cu ele.

8. Cred într-un singur fel de poezie: în poezia bună. Ce fel de poezie se face acum la noi? Ca şi acum 20 sau 50 de ani, se scrie poezie bună, mediocră, genială, erotică, pornografică, banală, plictisitoare, textualistă, cu rimă sau fără rimă, cu har sau fără har. Despre poezia postmodernă „oficială” eu, sincer, n-am auzit. Nu mă interesează ce poezie promovează guvernul sau preşedintele. Nici măcar la cine dau ei medalii de bună purtare. În general, cred că guvernele şi băncile nu promovează deloc poezia. La Bucureşti, la Pekin sau la Stockholm, guvernele au alte priorităţi decât literatura. Ca dovadă că domnul preşedinte încă n-a reuşit să dovedească toată proza lui Cărtărescu şi să treacă la poezia lui postmodernă. Poate în mandatul viitor. Iar dacă ne gândim la unul ca Igaş, succesorul lui Octavian Goga ca ministru de interne, ăsta n-a ajuns încă nici la Cârlova cu instrucţia. Noi să fim noi sănătoşi. Şi mai ales să nu practicăm „branconajul” de idei, foarte la modă în ziua de azi.

CLUBUL

Cafeneaua literarã

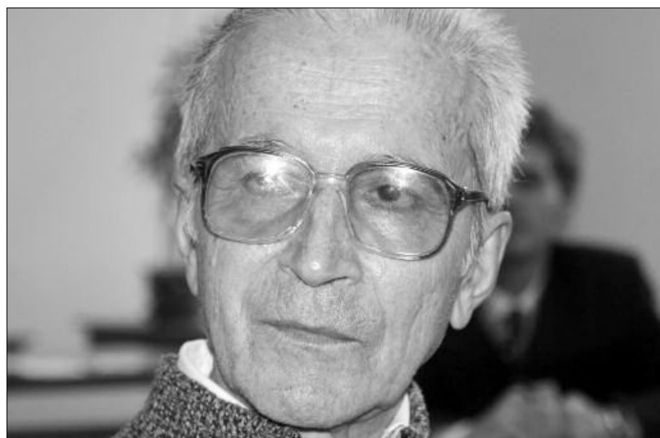
76 ■ septembrie 2012

■ Florian STANCIU ■ Silvia PETRE GRIGORE
■ Ştefan Dumitru AFRIMESCU

Apare sub îngrijirea lui Virgil DIACONU

Florian STANCIU

* * *

ACEIA care
aceştia cum
aceia aceştia
ei între ei neasemenea
aceia de-a-ndoasele
aceştia de-a dreptul
aceia ţipete hăuluiri
aceştia rostiri mute
aceia cu spanga la şold
tropotiri cadenţate pe drum
aceştia cu unealta în mâini
străjuiri în zarea grădinii
aceia haite sub prapuri stacojii
aceştia drept flamuri albastru zilei
aceia cu ochiri hulpave
boldite spre sălaşele altora
aceştia căutături tăcute
înaripate în cuiburi de baştină
pe când tu nelipsit
singur tu hărăzit
pururea prins între
aceia care şi
aceştia cum

* * *

ERA pe când
de ea băsneau
şi de ea murmurau
de fatoma stacojie

ce anume prăsea
dincotro zbucnea
iazma ceea
stafia ceea

numai de-acolo
negreşit dintr-acolo
din răsărituri joase
din ţinuturi beznatice

şi cum ea râvnea
şi cum adulmeca
tot alte zări
tot alte aşezări

adulatorii închinătorii
fantomei stacojii
pâlpâiau pe la porţi
flamuri stacojii

şi strigau hăuleau
că iazma se-nstăpânea
prin lumile toate
prin ungherele toate

şi de ea momeau
că e pajiştea raiului
dar iazma clocea
gropniţa iadului

de când cu ea
cu fatoma stacojie
aripi se dezaripau
ceasuri se-nnegurau

de-acum copacul
acasă în crânguri
nemaisimţindu-se
în crânguri acasă

şi câmpeanul
acasă în câmpuri
nemaisimţindu-se
în câmpuri acasă

vampiric fatoma
sălaşe pălea
şi prapurii morţii
pe la porţi anina

a spaimă se-alegea
a năpastă se năpustea
stafia stacojie
ce din răsărituri venea.

Paradisul himeric

Anume ce le rosteai
unor liote de vorbari,
fluieră-vânt: să vădească
semne, chipuri, testimonii
de-ale acelui paradis

de care hăuleau delirant
că e rânduit să-nflorească
(în nemaivăzută luminare)
de nimeni vreodată umbrită
aci în ţarinile noastre
sub ceruri pururi albăstrii.

Depănau drumuri, detunau
pe la porţi acei flecari,
strânsură de pripas
şi profeţi năimiţi slugărind
sub steaguri stacojii
ţesute într-un răsărit
făr' de soare. A spaimă,
amuţire şi-nfricoşare,
ei trăgeau din ascunziş
şi fulgerau la vedere
arma ucigaşă, dogmei
(mult însetată de sânge)
să-i încropească un trup
cu raiuri plăsmuite şi
prisosuri de-a valma
pentru aşezările toate
şi toate ungherele.

2.
Lăuntric focul. Glasuri
săltau învolburat întrebând -
aceia care bâiguie de
niscaiva zări noi
unde vor să ne zvârle?
Ei, tagma cea zorită,
ne smulg din mâini
aprig, cu anasâna,
mult-puţina strânsură,
ne trag de sub călcâie
pământuri bătute, răzbătute
şesuri, crânguri, costişe.

Se momea de-un bine
gata să se reverse
asupra noastră, de veci
nevoia s-o 'ngroape
Anapoda unghiul
când oarece
e năzărit a fi
deopotrivă al tuturor
şi al unuia singur

3.
Nume
de mult statornicite
în câmp şi pe dealuri
după temeiul
pietrelor de hotar. Auzeai
de pruniştea lui Vladu,
de nucetul lui Stancu,
de ţarina lui Onete
şi de-atâtea încă...
tot nume şi locuri,
trâmbe-trâmbe vecine
şi larg despăturite
pe întinsuri. Pe-acolo
îi zăreai, îi întrezăreai
prin anotimpuri
pe oamenii pământului
cuibărind în brazde
nisipişul seminţelor
veghind molcomit, răbdător
încolţirea, creşterea, năboiul
din vară al plantelor
mareea cea verde prin care
arar de mai desluşeai
veşminte albe, vele
sticlind în arşiţă. Nicidecum
uitate acele pământuri,
nici vremea vremuindu-le
cohorte sumbre de nori
de peste zări mânate
năpustiri fulgerări când
adumbrită lumina-n
luciul ferestrelor şi
în adâncul ochilor.

4.
Muzici şi geometrii în
spaţiul câmpiei, vetre
unui cerc neţărmurit
a cărui margine
se strămută înaripată
dintr-o depărtare-n alta:
e streaşina cerului,
la reazemul pe geana pământului,
scânteiază ca-ntr-o şiroire de ape.
Pe-aici când te-abaţi
eşti centrul acelui rotund,
sub tălpi... ierbăria...
deasupra... văzduhul,
o semisferă cu pereţi povârniţi,
întinsul te despresură
de strânsori şi orbiri, iar clipa
pe toate le-ngemănează;
cele de mai ieri
şi cele de-acum te ajung
în aceleiaşi şi mereu alte
rostiri. Clinchetul carelor
pe drumuri îndepărtându-se
clatină şi stufos sporeşte
liniştea din câmpuri.
Maşinile sosiră mai la urmă:
ele înfulecă zorit distanţele,
stârnesc huiete, stridenţe
şi întru gloria vârstei mecanice
îşi semnează trecerea cu
învârtejite steaguri de colb.

5.
Cauţi putinţa
de-a prăvăli
în hăul uitării
pe niscai urzitori de
restrişti (nărăvit trăitori
în nordul beznatic şi
în răsăritul stacojiu) –
din palate viziuni
ei se holbau hămesiţi
cu jinduiri ferine
mijite peste zări
la sălaşuri străine
tocmai bune de rapt
de-ale lor ordii
fragil gândul
(cel de care
o voce aparte suind
zice că el singur
în atâtea temeiuri
nici barem lui însuşi
nu îşi e de-ajuns)
şi săgetat de privelişti
de-ale locului,
chipuri, rânduieli frânte,
sfărâmate-n creştere
de uitaţii, neuitaţii
făptaşi de calamităţi.

6.
Împăcaţi...
cum şi neîmpăcaţi în ei înşişi
pământenii din câmpuri
cumpănind trecerea, vieţuirea
mereu între bucurie, mâhnire
rostind firea locului
şi pe străbunii ţărani. Carte
de-nvăţătură fiindu-le
rotundul câmpiei. Cele foi
de întors, întinsul cu
cenuşia ţărână. Drept rânduri,
brazdele vălurind miriade,
matrice, leagăn nalt săltând
în soare roadele, ierbăria.
Odată (la cutremur de vremi
adus pe trăsnet de arme
dintr-un răsărit crâncen îmbeznat)
când rânduieli din vechime
erau sfâşiate, zdrumicate
iar ei, cei din câmpuri,
descumpăniţi foarte
porneau duium pe drumul
spre oraş. De-acum
alergări, trudnice rătăciri
şi tot mai în urmă pierdute
(zidite doar în cuget, inimă)
pragul, curtea, cerul de-acasă.

7.
Pe largul câmpiei,
tăblie oblu aşternută
şi ţărmurită de poala cerului,
s-a ghemuit pustia. Vântul
nu vălureşte grâne-n creştere,
nu freamătă asurzitor
în curgere prin pădurea
lanurilor de porumb. Chipuri,
strigăte, cuvinte de-ale unor
semănători, culegători
nu desluşeşti nicăieri;
câmpenii de altădată
abia de mai răsar
în aduceri-aminte. Şi cât
ai vrea să îi vezi aievea
pe cele loturi, tarlale
de ei prin ani frământate
iar acum robite de mărăcini,
buruienişuri. Amiaza
se cerne stins-leşioasă
peste întinsuri, iar vântoasele
se-aleargă rânduri-rânduri,
glăsuiesc auind în ecouri
(feluri de vaiere, prevestiri)
îşi sfâşie straiele
în teribilii ghimpi ai măceşilor,
în frunzele-nspinate ale ciulinilor.
Când la capătul verii,
ce rod se alege
din cele pământuri:
nelipsit unul singur... nimicul.

Silvia PETRE-GRIGORE

Şi vara trece…

Privirea mea prin iarba înaltă trece
şi peste cerul stătut.
Vara îmi aleargă prin sânge,
oboseşte şi trece…

Mă tăvăleşte căldura
prin mătasea mâinii tale
iar vara mă trăieşte în suspin,
îmi sprijină leşinul şi trece…

Mâinile mele a disperare se agaţă
de grumazul calului alb al deşertului
tropotul îmi frânge inima
apoi calcă pe rană şi trece…

Vara trece pe străzile vechi
cu mine ofrandă la picioare,
mă adună din deznădejde şi rugă,
mă spală în spuma mării şi trece…

Sufletul meu trece vara în amintire.
Vara cu tine, vara cu trifoi…

Trecerea e lamă de cuţit
pe extazul sufletului meu
ars de privirea ta în flăcări…

Şi vara trece…

Doar îngerul…

Am rămas goală printre crizanteme…
Ar trebui să-mi fie frig.
E toamnă, e noapte, e târziu.
O alee de piatră îmi răceşte paşii greoi
iar vântul perfid îmi înţeapă sânii.
Cuţitul înfipt în tâmpla dreaptă
e la fel de ascuţit ca râsul tău la plecare…
În gara mea, trenul nu mai opreşte de atunci,
doar îngerul se arată din când în când
şi înjură întunericul de lumină.

81. Din alcov

Acum locuiesc într-o salcie pletoasă
şi dimineţile sunt altfel.
Cafeaua e mai aromată iar ploile sunt calde
şi vin spre seară, la ora îmbăierii.
Din când în când,
bărbaţi care-mi amintesc de tine
se caţără până la alcov.
Îi tratez cu muzică bună şi dansuri lascive
iar la sfârşit, cu şerbet descântat.

La plecare, fiecare uită câte ceva
unul glasul, unul bătăile inimii, unul visările…
Se întorc mereu,
de fiecare dată cu privirile din ce în ce mai fierbinţi
iar salcia intră în extaz, martoră la desfrâu.
Viaţa mea a rămas în iarbă…
Sufletul îmi este veşnicia unei sălcii…

Tu vei rămâne aici până când…

Zilele şi nopţile îmi sunt înscrise în tulburarea ochilor
şi în desăvârşita tăcere
a urnei cu cenuşa minunii care-am fost, lângă tine.
Primesc mereu daruri pe care nu le mai aştept.
Dimineaţa mai primesc în dar o zi,
seara mai primesc în dar o noapte,
însă tot fiica amintirii rămân.
Povestea mea e scrisă într-un ecou
ce răspunde inimii tale…
Te rugasem să nu mă mai strigi,
Mi-e greu să tresar la fiecare chemare, mi-e frig!
Lasă-mă pe drumul meu cu urmele paşilor desculţi
ai îngerilor ce ne-au părăsit.
Voi pleca să-i caut şi să le port de grijă.
Sunt datoare zării cenuşii
ce ne-a ocrotit neştiutoarea fericire.
Tu vei rămâne aici, până când…

Amintire

A venit fără să ştiu
şi mi-a lăsat un sărut pe o ramură înflorită.
Eu îl aşteptam în fiecare seară
cu vara în suflet şi cu stele în păr.
În acordurile pianului
mă dezbrăcam cu grijă de zodie
şi mă preumblam prin salon.
ca din nebăgare de seamă…

Lăsam geamul deschis
spre deliciul fluturelui nopţii.
Îl mângâiam în vis cu nemurire
iar în cer, cu mare zarvă,
îngerii pregăteau pentru noi măsuţa de ceai.

Trăiesc pe furiş

La marginea lumii
cineva îmi scrie amintirile pe zarea ceţoasă
în timp ce eu, în vacarmul cetăţii,
trăiesc pe furiş şi-mi leg rănile cu uitare.
Tu te întrupezi în fiecare zi
în bijutierul de la colţul străzii
ştiind că eu iubesc cerceii
şi sărutările de după urechi.
La marginea lumii cineva trage sforile nemuririi,
îi pune cercei şi-i spune poveşti
cu bijutieri şi femei care trăiesc pe furiş.

În vacarmul cetăţii,
nemurirea se cumpără cu zâmbete.

Peisaj înstelat

Aducerile aminte
se încâlcesc printre stelele fierbinţi
desfătând cerul nopţii…
Tu erai auriu şi gol
iar puterea îţi curgea prin vene
ca o lavă de foc.
Eu îţi adusesem o carafă cu vin
să-ţi stingi focul
iar tu m-ai oprit lângă inima ta
să-ţi fiu jumătate şi taină.
Steaua ce ne-a găzduit extazul
a fost înscăunată regina nemuririi
iar cerul o iubeşte în fiecare noapte
până ce leşină în braţele dimineţii
ca să se răcorească.

Nicăieri

După ce am aruncat cu pietre în sus
cerul s-a surpat la picioarele mele,
într-o dimineaţă despletită.
M-am trezit deasupra unui cântec
pe care, de obicei, îl auzeam dinspre înălţimi.
Tu nu căzusei din surparea cerului
sau poate că eu nu te mai puteam vedea
şi-am tresărit de teamă că te-aş putea strivi
sub şovăiala paşilor mei.
Călcam pe cer cu patimă dulce
apoi, m-am dezbrăcat de cuvinte şi am plâns.
Înaltul era sângeriu
şi nu ştiam la care margine a zării să te aflu…
Ştiam doar că cineva ar fi trebuit să mă întâmpine,
să mă topească din priviri
şi să-mi întindă pielea trandafirie
în loc de unt pe pâine,
să fiu hrană universului şi apoi să renasc
în memoria luminii…
Şi lumina s-a arătat, însă tu nu erai nicăieri!

Tu…

Fără tine n-aş putea iubi cerul.
Îngerii nici nu m-ar recunoaşte…
Eşti linia vieţii din palma mea rănită
pe care o întind spre vindecare
fiecărui anotimp, de fiecare dată cu umilinţă.
Eşti singura vină a sufletului
zvârcolit printre nori
în căutarea perechii eterne.
Mă rog de fiecare adiere
să-ţi dea de veste că floarea cea albă
am prins-o în părul unui înger cuminte.

În lanul de trifoi cu patru foi

Mă culcasem în lanul de trifoi cu patru foi.
Nu mai ţin minte ce zi era, dar era cu tine…
Te aşteptam pe ramurile copacilor înverziţi
să vii din închipuiri cereşti
şi să-mi spui că vara se risipeşte
în părul meu şi-n braţele tale.
Într-un târziu, vara s-a zvârcolit pe tâmplele noastre
şi s-a prelins în lanul de trifoi cu patru foi
cu norocul nostru în gânduri…

Căutare

Mă duc să dau o fugă
până la steaua cea stingheră
ce m-a rugat să-i spun o poveste.
Să mă îmbrac în crinolină?
Să-i spun despre noi?
În noaptea asta pot să fac orice!
Mă bântuie miracolul zborului spre stele.
Într-o zi voi locui aici!
Cerul întunecat îmi aprinde ochii
să vadă brazii pământului respirând a dragoste.
Oamenii nu se mai caută între ei
dar se iubesc din vârful brazilor
până la colţul stelei.

Demult…

Demult, foarte demult,
mi-a spus că sunt altfel decât toate celelalte,
că sunt născută din aburii dimineţii
şi din zâmbetul curcubeului.
Eu l-am crezut şi m-am aşezat lângă tristeţea lui.
Am călătorit împreună cu inimile bătând laolaltă,
încât unii nici n-au observat că suntem doi,
pădurea nici atât!

Cămaşa mea de noapte l-a învăluit toată viaţa.
Cămaşa primelor mângâieri…
Trebuia să nu-ţi fi tulburat trecerea, i-am spus,
trebuia să nici nu fi fost!
Însă glasul meu argintiu îi îndulcise deja auzul
şi doar un cântec a mai putut zice.
Demult, foarte demult,
el era altfel decât toţi ceilalţi,
era născut pentru mine din măreţia văzduhului
şi din ecoul mării.

Tărâmul de catifea

Nu mai cred demult în trandafiri...
Umblu cu ei cu băgare de seamă,
le cunosc pe dinafară spinii.
Din când în când le ofer câte un deget
şi apoi ascult îndelung susurul sângelui spre jertfă.
Nu mai vreau să văd pe nimeni atunci,
ci vreau doar să mă vadă Domnul!
Mă arăt de după petalele de catifea şi mă resemnez…
Din ochii Domnului, raze de lumină se răsfrâng
şi spinii dau în flăcări!
Paşii mei calcă pe rădăcini,
iar petalele în suferinţă, spun rugăciuni…
Din cenuşă de trandafiri îmi fac veşmânt
pentru tărâmul de catifea.

De ce nu citeşti?

De ce nu citeşti? –
întreabă îngerul cu tristeţe…
De la un timp,
cuvintele trec pe lângă tine fără să le vezi…
Poate că vor să-ţi spună ceva important
despre o întâlnire la care trebuie să mergi
într-o dimineaţă de vară.
Poate că firul de iarbă urmăreşte
să te dea în vileag pământului.
Atunci, greierii vor fi scribi
la curtea întunericului,
în care oasele îşi lasă poveştile.
De ce nu citeşti?
De vei citi, vei fi căutat de lumină
prin gânduri, prin bătăile de aripă, prin clipiri…
Dacă tot visezi să prinzi ziua de mână,
să ai pregătită şi o romaniţă să-i dai în dar!

Vei fi fără pereche!

Poate nu e prea lung drumul
dintre cele două împărăţii…
De-o fi cu iarbă, cu piatră sau cu foc
îl voi trece desculţă, albă şi sidefată.
Tu vei fi când înainte, când înapoi,
vei fi râzând, vei fi plângând, vei fi…
Zeiţa sticloasă îmi va zâmbi duios
iar anotimpul va fi străveziu.
Voi vedea aurul, smirna şi tămâia
la marginea pământului, la picioarele zării…
Marea va fi departe
şi corabia de ceaţă va pluti pentru tine.
Vei fi fără pereche!

Un gând păgân

Lama cuţitului se aşează la masă
lângă grumazul meu
şi îngerul râde!
Păcatul dă târcoale istoriei…
Voi fi o piramidă la marginea mării,
iar sabia va rugini în otravă.
Legenda deja mă bântuie…
Drumul spre catedrala sufletului meu
e jucat în picioare de soldaţi argintii,
în bătălia dintre faptă şi gând.

Agonie

Nimic nu se mai aude în întuneric.
Doar degetele tremurânde
se agaţă de copacii goi şi de spini.
Doar durerea mai este prezentă…
Vederea face exerciţii de imaginaţie
şi în delirul ei, tu eşti desfătat
precum zeul care aduce ploaia.
Tu ai culoarea ploii, mai ales ochii,
ai trupul gol, de culoarea ceţii…
Dansezi lasciv şi o mângâi cu atingeri de cenuşă
pe femeia care nu mai ştie nimic…
După extaz, te îmbraci în curcubeu
şi-i întorci spatele.
Nimic nu se mai aude în întuneric.
Doar degetele tremurânde
se agaţă de copacii goi şi de spini.

O clipă

Poate nu e târziu să vii la marginea zării,
la procesiunea clipei ce-a fost.
Nu mai am rochia aceea lila, cu danteluţe,
am uitat-o în baldachin în graba ultimului sărut…
Doar o clipă mi-a trebuit
să ajung din nou pe străzile reci,
singură şi plină de mister…
Doar o clipă gândul mi-a şoptit
să sar de pe podul înalt!
Ştiam atunci că în cădere,
de frică, voi învăţa să zbor…
Şi zbor!!!
Zbor spre marginea zării care plânge…
Poate nu e în zadar să vii
la procesiunea clipei ce-a fost.

Ştefan Dumitru AFRIMESCU

***

Şi ea care veghea stelele crude,
veghea cerul să nu se spargă
înainte ca eu să optez
între a fi… şi-a… nu fi încă.
Mai ştiu că la ceasul acela
bolţile-i erau în nemişcare,
râurile duceau de mână un copil
plângând până spre izvoare,
iar sub tinere astre
viaţa mai dădea încă buzna în viaţă.
E-adevărat, erau şi alte timpuri!

***

Apoi am aţipit şi veghea însăşi aţipise.
Era târziu şi-n stele, când m-am trezit,
până şi aerul încărunţise, poate de-atâta aşteptare,
ce să mai vorbim de lume, eram în lumea asta,
dar lumea mea era cu mult în urmă
sau cine ştie cât de înainte,
în cer era o vale şi pe pământ un munte.
Viaţa mea? – nici nu mai ştiu,
era în mine sau fugise?!
De fapt, mergeam alături, fiecare umbra celuilalt.

***

Şi tu, tu care erai vis doar
sau pur şi simplu închipuire,
contur de carne şi de sânge,
demult, violat numai de îngeri sau de zei,
însă, vezi bine, violat, tu, care acum erai salvarea mea,
deşi erai la rându-ţi de salvat,
tu vei fi de-acum şi veghetor şi veghe,
altfel, se va face iar târziu,
în viaţă se va face frig, în jur pustiu, şi-n noi deşert,
iar noi vom căpăta înfăţişarea a două pietre,
uitate una în cealaltă şi-amândouă ajunse
depozite de linişti, statui ale degringoladei,
e-adevărat, însă statui, ei şi…?!
Glorificând pe cine?

***

De-aceea, ţi-am arătat, mai întâi,
cum cerul se năştea primăvara în iarbă.
Apoi, cum râul acela a devenit somnul unui copil.
Nu se ştie cine va fi venit primul pe lume, râul sau el,
pentru că, între timp, au încărunţit amândoi,
a rămas unul şi-a plecat celălalt.
Ţi-am arătat, mai apoi, într-un apus,
corabia pe care am urcat.
Corabia s-a-ntors, eu însă mai navighez şi-acum
în alte mări, pe alte corăbii, sub altfel de pavilioane,
am să ţi le-arăt pe toate într-o zi, atunci,
când ne vom iubi fără dorinţa zilei de mâine,
fără niciun fel de urmaşi, nici iluştri, nici şterşi,
întorcându-ne mereu în viaţă, la locul faptelor,
adică, acolo unde n-am reuşit să rămânem.

***

Şi, pentru că întotdeauna mai rămâne câte ceva,
desigur, cât vom mai crede şi-n adevărul acesta,
ne vom întoarce la corabia pe care am urcat,
pentru a face cu ea ultimul drum, fără nicio escală,
vom călători pe o mare de timp, sub pavilion alb,
pe sub ceruri străine, fără ţărmuri şi fără cuvinte.

***

Ce va urma, va fi o nerostire a adevărului
în faţa fricii de-adevăr,
pentru că din tăceri şi spaime
au fost dăltuite bolţile cerului, iar cerul,
cerul fu ridicat din nelinişti şi-ndoieli,
îndoieli pe care lumea şi le-a urcat mai sus,
nemaifiind în lume loc, pentru ca, mai apoi,
nemaifiind nici timp, cu timpul,
să coboare totul şi să urce lumea.

***

Până atunci, noaptea continuă să descrească,
dezbrăcându-se de întuneric pe câte o stea,
în iarbă zorii mai dau încă naştere zilei,
pentru ca lumea să poată pleca

să își linşeze visele avute peste noapte,
apoi, aceeaşi oameni încep să-şi caute pâinea,
oameni cu chipuri brutale, disperate, fericiţi,
sau doar mulţumiţi că mai există totuşi
nemulţumiţi că mai sunt încă,
iar alţii adorm cu moartea în suflete
şi cu un cântec despre viaţă pe buze.
Apoi, ziua poate începe să scadă,
noaptea se-mbracă iarăşi în stele,
ce hlamidă frumoasă este întunericul
şi ce vise o mai fi având lumea?!

***

Ascultă noaptea femeie, şi auzi-o cum geme,
cum strigă după cei plecaţi sau, poate,
la cei care stau gata să vină pe lume.
Ascultă-i strigătul şi mângâie-i rănile rămase deschise,
şi nu uita, sunt şi rănile lumii,
chiar dacă lumii acesteia nu i-a păsat niciodată de noi,
mângâie-i rănile şi-adoarme-o.

***

Pentru că, deocamdată, sufletul mi-e zugrăvit şi nu gol,
pictat în toate culorile pe care le-au avut pasiunile unora
pentru dezastrele lui! Şi aceasta, pentru ca la sfârşit
să se-aleagă cu puţină ură şi-aceea escamotată,
cu şi mai multă indiferenţă
şi cu un munte de greaţă.
Sufletul mi-e zugrăvit şi nu gol, deocamdată,
zugrăvit în toate culorile
acestui paradis şi infern la un loc.

***

Şi apoi, în zadar, vântul îşi bate joc de culori.
Spun în zadar, pentru că, totuşi,
cea mai puţină culoare rămâne culoarea însăşi.
Asta vine la fel ca atunci, când din întâmplare
dai peste o pereche de îndrăgostiţi
şi nu prea multa lor apropiere te-ar orbi,
ci apropierea însăşi.

***

Şi cum să nu mai fii?
Stai şi te întrebi aproape uimit
de ce-ţi poate trece prin gând,
sfârşind prin a recunoaşte aproape,
e adevărat, puţin uluit,
asemenea cuvintelor de câte pot exprima.

***

Deşi e aşa de mult de când cineva,
(nici astăzi nu se ştie cine), a închis
eternitatea îndărătul unor ziduri…

E aşa de mult de atunci,
că am şi uitat-o cum arată.
Şi-o mai aduce aminte cineva?
-Mmmmda! E ca un murmur,
pe care, dacă apuci să i-l auzi,
e ca şi cum ţi-ai fi terminat de scris ultimul vers
la ultimul poem, din ultima carte la care lucrezi,
şi-atunci, nu-ţi mai rămâne decât să taci şi să aştepţi.
Să aştepţi, să înflorească în tine cuvintele.
Şi când îţi vei fi terminat aşteptarea
să-ncepi să te-ntrebi, desigur,
dacă mai ai timp şi de întrebări precum,
ce ţi-a fost viaţa?

***

Şi tot tu să-ţi răspunzi:
n-am ştiut decât să tac şi să aştept.
Am dat un „cunoscut” pe alt necunoscut
şi tot n-am înţeles, apoi destinul…
destinul nu mi-a surâs decât o dată,
şi atunci eram plecat, restul…
restu-l găsiţi în poemele mele, apucate încă nescrise.

***

Şi nu mai am timp,
pentru că toţi cei care mi-au fost alături până mai ieri,
au plecat să-şi caute ţara, femeia, destinul.
Eu, eu ce mai aştept?!

***

Se va însera în curând
şi iarăşi voi începe să mă adâncesc în stele
urmând, cu bruma de sânge,
care mi-a mai rămas, să colorez cerul,
pentru că la noapte, am uitat să vă spun,
pe retina ochilor mei, la noapte, vor fi tipărite sloganuri,
de către un înger plângând.
Ce vă holbaţi? Poate nu veţi mai simţi gerul,
atunci când, spre zori, voi înălţa cort
chiar pe linia orizontului,
lîngă somnul mării, foarte aproape
de muţenia stelelor.

***

Pentru că, sărmană lume, ajunsă azi cea mai săracă lume,
încotro mai duc drumurile tale?
Şi mâine, încotro vor mai duce, mâine?
Lume dintr-o dată ajunsă rezervor de tăceri şi laşităţi,
prost învăţate la şcolile înalte ale estului.
Pentru că cel mai bine ai ştiut
să pricepi greu, să minţi frumos şi să uiţi repede!
Să suferi cât toate celelalte lumi
şi să înduri cât toate la un loc.

***

Suferind, însă,
ai crezut că nu mai aveai cum te şi îndobitoci.
Aceasta nu-i nimic, a venit pe urmă,
atunci, când, vlăguită cum ai fost,
a trebuit să te-adaptezi altei ordini mondiale,
altor religii, globalizării şi să acumulezi,
în loc de bunăstare,
noi rezerve de aşteptări şi laşităţi, abjecţii…
Şi cât de abjectă ne-a fost existenţa!
Cât de abject a fost şi mai este încă totul!

***

Pentru că lumea n-a învăţat nimic, niciodată,
iar din tot ce-a ştiut cel mai bine,
n-a ştiut decât să se continue,
ceea ce nu e deloc puţin, deşi … gândind un alt timp,
se putea regândi pe sine,
întorcându-se mereu acolo… de unde-a plecat
şi nu de unde n-a putut să rămână:
în curaj, în lumină, în adevăr,
în bruma de demnitate, în puţinele libertăţi,
în şi mai puţina iubire, şi nu în frică,
în obedienţă sau laşităţi, într-o viaţă şi un timp
pe care lumea să nu şi le mai recunoască
şi să fugă înapoi, adică în somn, în sine.
Vreodată, poate cu timpul, se va regăsi!

***

Vegetală lumea, vegetală,
noaptea trecută, a fost adus pământ tânăr
pentru florile ofilite din sufletele noastre
moarte poate prea devreme.

***

Se va desprimăvăra în curând,
poate şi-n sufletele albite de-aşteptare,
şi-atunci se va ieşi la muncile câmpului din oameni,
ajunşi nişte deşerturi, deşertăciuni,
şi… deşertăciune-i totul!

***

Totuşi, viaţa continuă, lumea la fel.
Ne continuăm unii pe alţii.
Ei şi?! Soarele poate să mai răsară
încă o mie sau două de ani!
Eu însă, nu mai pot nici răsări,
dar nici apune această lume!.

***

Azi, când pentru cei mai mulţi,
mai există doar azi! Azi aşadar,
de unde mai pot lua atâta curaj,
de unde să mai am atâta forţă, când
până şi ţărâna a început să-mi latre
singură pe oase în nopţile mele
albe şi lungi, cât istoria?!

***

Şi măcar de-ai şti la cine latră!
La nopţile mele blonde ca nebunia,
la oasele albite de-atâta aşteptare,
de-atâta purtat, albite de frică,
aproape calcinate, de-atâta dezgust?!

***

Acum ştiu ce înseamnă lătratul de lup al ţărânii,
la fel fiorul din oase.
Mi-e frică! Mi-e frică, şi-a frică miroase!
Miroase a nebunie şi-a gratii, a-ndepărtare de lume şi-a
dislocare de spaţii, miroase
a pierdere de nume, a
mari schimbări în lume,
a sfârşit şi-a canal, miroase a urlet carnal.

***

Ce-a fost apoi? Tăcere!
Doar cerul mai vibra asemeni
unei plasme şi noi ce lunecam
în steaua căzătoare, tot înspre… dincolo.
Pană şi spaţiul se învârtea
pe propriile-i axe, înspre-n afară
însă, avortând totul.

***

Doar timpul rămăsese el însuşi,
făcând la randu-i vizibile eforturi
de-a nu se prăbuşi în sine.
Rămânea destul de calm, deşi…
Sub ochii lui se producea sfarşitul!
Iar noi, duşi dincolo, în odaia
cealaltă a lumii, de unde nimeni
nu s-a mai întors, noi… aşteptăm!

***

Noi, care zăcând în proprii-ne umbre,
săpăm pe întuneric, în adâncime timpul,
pentru că am uitat să vă spun, noi nu
putem străluci altfel, decât în timp
şi numai pe întuneric!

***

Apoi, gata, se poate-nnopta.
Mie unul mi-ajunge.
Daţi ordine ca viaţa să-mi stea
sau să-mi treacă-n altcineva…
Şi-aşa ne luptarăm destul, (nu-i aşa!?),
cu moartea, cu viaţa, cu timpul,
cu veacul acesta absurd!

***

Deci, nu puteţi spune c-am fi fost
nişte laşi. Am făcut fiecare ce s-a
putut. Acum, fără stăpân, fără odihnă,
fără de…fără şi cu gloria adăstându-mi
prin cine mai ştie ce cârciumi sau
aşteptându-mă încă, de-atâtea ori călător,
fără să fi ajuns niciodată unde eram
aşteptat, voi pleca totuşi dintr-un infern,
în infernul altei roze!

***

Şi tu, suflete călător, hotărăşte-te,
vii, pleci sau râmai?! Hotărăşte-te
şi nu mai tot pune-ntrebări, nu te mai tot îndoi.
Suntem mai bătrâni ca ploile
şi… mai singuri ca niciodată!

***

Şi totuşi, pe toţi va trebui să vă uit,
cel puţin cu tot atâta de fără nesaţ,
pe cât v-am iubit Va trebui să plec
aşadar, chiar dacă aş mai vrea să rămân.
Va trebui să vă uit şi să plec sau să crăp!

***

Să plec aşa cum am plecat pe rând din toate,
Şi asemenea celui care pleacă din el însuşi
înspre altcineva (sau spre nicăieri?!):.

***

Din depărtarea aceea promit să nu mă mai întorc.
Şi-ar trebui să fiţi fericiţi, iar tu timp, monstruos
şi absurd, îndelung şi amar, în depărtarea aceea
nu vei mai avea nici-un preţ, poţi să te-neci sau
să dispari în cealaltă depărtare, din care-am plecat.

***

Nimic din lumea aceasta, nici din cealaltă.
Nimic, afară de mine, venit de-o datată sau
pe rând, din toate celelalte lumi…

***

Şi voi pleca, dar tocmai pentru asta
nu-mi pregătiţi plecarea, şi pentru
că fiecare pleacă singur, eu voi pleca…
cu totul, căci mai trebuiesc cuiva?!

***

Va trebui, deci, să plec în curând, poate chiar
în clipa ce vine sau în cea care trece, iar tu clipă,
vei fi singura, care mă vei petrece până-n ţinutul
acela, vei fi singura care mă vei urma
eliberându-mă de vis!

***

Acolo, prin neştiute tărâmuri
îmi voi căuta amintirile sau
voi cânta lumea de-aci, în
bibliile ierbii de-acolo!

***

Şi ploile acelui ţinut vor fi singurele,
ce-mi vor aminti de unde-am plecat.
Ploile doar şi gustul rămas încă pe…
limbă, îmi vor aduce aminte că
pentru ultima dată v-am fost om.

***

Şi ploile acelui ţinut vor fi singurele,
ce-mi vor aminti de unde-am plecat.
Ploile doar şi gustul rămas încă pe…
limbă, îmi vor aduce aminte că
pentru ultima dată v-am fost om.

Mai am, desigur că mai am,
acest fel de a trăi, al omului!
Dar, mai am şi gustul de lut
al ţărânii, rămas încă pe limbă.
Cu timpul însă ploile îmi vor
spăla sufletul meu de străin
şi-mi vor toci amintirile despre
voi. Exact, ploile acelui ţinut
vor face toate acestea, fără un…
prea mare efort, decât al…
căderii şi-atât!

***

Ce târziu se făcuse în lumea de-acolo
şi cât de bătrână-i devenise ţărâna!
La sânu-i căzut au supt atâtea veacuri,
cate doar ţărâna le-ar fi putut
încape şi uita!

***

Acolo, o lume tot mai tulbure
îşi căuta prin hrubele vieţii
începutul, copilăria, în timp
ce sămanţa îi era purtată încă
de vânt, spre neştiute încă
depărtări, spre nebănuite ceţuri.

***

Îndrăgisem o depărtare, şi era cine?
Acum depărtarea aceea mă cere,
Regatul acela mă vrea, iar Ea,
aproape că m-ar ceda pentr-un regat!
Şi eu ce mă visam pur sânge!

***

Dumnezeule, mă mai gândeşti?
Acum venii să-ţi spun, că n-am
de ce să mai rămân, că voi pleca.
Pentru că mă cer ochii altei depărtări.
Ştiu că e absurd, dar asta e!
În lumea asta nu este loc
pentru-amândoi, Tu nu vrei
să abdici, eu nu vreau să primesc.
E trist desigur, dar e mai bine aşa!

***

Apoi, Tu vrei să mă supun
hazardului, mâniei Tale, în
timp ce eu nu mă pot supune
decât unei dorinţe, derutei
începutului, spasme ancestrale.
Nu ştii Doamne pe-altcineva,
care să-mi acorde legile începutului
pentru că, doar atunci m-aş mai
supune şi unor dogme ale Tale?!

***

Ştiu, vei spune că de-abia plecat în ţinutul
acestei depărtări, că şi vreau să ridic pe ruinele
lumii abandonate, o alta, care încă nu există.
Da, şi ce vezi rău în asta?
Tu, care le vezi pe toate, de ce taci
şi-n adâncimea înțelepciunii tale, de ce
nu recunoşti că suntem fiecare necesari?!

***

Şi deodată e noapte, se face
singurătate în jur şi eu stau
singur pe inima Pământului
sfâşiată de dor.
Stau şi veghez...

***

Dar nu mă voi bucura de-acea
Sfâşiere, deşi, gândind un alt
timp, mă cutremur la câte
voi mai avea de făcut.
Şi cum să nu-mi fie...
Mi-e frică, desigur că-mi este.
Mai sunt încă om şi mai am
atâtea vieţi de dat!

***

Şi-atât de puţine ştiu despre
ce voi găsi în depărtarea aceea!
Da, dar, nu mai puţine decât
am ştiut despre viaţa de-aici
sau despre cealaltă, de dincolo.
Oricum, de viaţă voi avea
trebuinţă, de garnituri întregi
de cisterne cu viaţă!

***

Lumea aceea va avea propriul ei leagăn
la rândul ei, putând fi leagăn altor lumi.
O voi isca din sine, o voi copilări un timp,
apoi, cu durerea celui care n-a avut nici
copilărie, nici adolescenţă, o voi maturiza.

* Poemele fac parte din volumul
Quantica sau *Dincolo de dincolo,* în curs de apariţie.

Dorințele

„Omul este alcătuit în lumea aceasta în întregime din dorință; iar după cum îi este dorința, așa este și hotărârea lui; și după cum îi este hotărârea, așa săvârșește el fapta; și după cum își săvârșește fapta, așa îi este și destinul.”

Brihadaranyaca Upanishad

De vreo jumătate de oră stăteam pe bancă alături de Maestru și priveam lumea ce trecea în ambele sensuri prin fața noastră.

Deodată Maestrul mă întrebă:

- Vezi tu lumea aceasta pestriță: femei, bărbați, tineri, bătrâni, bogați, cerșetori, studenți, oameni ai străzii, știi ce au ei în comun?

Văzând că mă gândesc prea mult, răspunse tot el:

- Dorințele care îi macină fără osebire. Toți își doresc ceva. Nu există unul lipsit de dorințe.

O carte tradusă în numeroase limbi numită „Panciatantra” sau „Cele cinci cărți ale înțelepciunii”, glăsuiește astfel: Omul când îmbătrânește, îi îmbătrânește părul, omul când îmbătrânește îi îmbătrânesc dinții, ochii și urechile îi îmbătrânesc, numai dorința îi rămâneveșnic tânără.

- Crezi că nu există om fără dorințe?

- Sunt sigur, altfel n-ar fi om. Friedrich Nietzsche a spus: „Omul fără nevoi, iată zeul”. Nu se poate, fiecare având nevoie de ceva, vrea, dorește.

- Chiar și arhimiliardarii, care dispunând de atâția bani își pot satisface orice dorință?

- Da, și ei își doresc te miri ce, care nu poate fi cumpărat. Dorința nu se satură vreodată, seamănă cu oceanul. Înghite atâtea fluvii, dar nu se umple niciodată. Chiar dacă nu s-a descoperit încă, în ADN-ul omului trebuie să existe o genă a dorinței.

Problema fundamentală a vieții fiecăruia este natura ei nesatisfăcătoare. Se întâmplă lucruri pe care nu le dorim, iar lucrurile pe care le dorim nu se întâmplă. Tot ce am nu-mi place, iar tot ce-mi place nu am.

Orice om de pe pământ se regăsește în situația de mai sus. Totul se datorește mecanismului zămislirii dorinței: dorim numai ce nu avem.

- E logic, dacă îmi trebuie ceva, este firesc să-l doresc.

- Te înșeli, lucrurile nu stau așa. Tu spui că dorești ceva pentru că îți trebuie. Dar cum se face că după ce am obținut ce „ne-a trebuit” nu mai apreciem ce avem. După ce dorința este satisfăcută, bucuria obținerii nu va dura prea mult. În scurt timp dorința se va orienta către altceva, evident pe care nu-l avem.

Ce am obținut și avem nu mai poate constitui obiectul dorinței, dar poate redeveni dacă îl pierdem. Deci acel „îmi doresc pentru că îmi trebuie” nu are acoperire. Adică îmi trebuie când nu-l am, după ce-l am nu-mi mai trebuie, iar dacă-l pierd, din nou îmi trebuie.

Vânătorul simte că trăiește când aleargă după vânat. După ce îl împușcă, prada nu-l mai mulțumește și caută alt vânat. Se pare că cea mai frumoasă parte este lupta pentru împlinirea unei dorințe, te ține în formă, te mobilizează, îți ascute simțurile, iar realizarea dorinței înseamnă detensionare, demobilizare etc.

De aceea apreciem mai mult ce obținem mai greu, după o lungă și anevoioasă strădanie, care transformă obiectul dorinței împlinite într-un prețios trofeu. Femeile știu acest lucru și acționează în consecință. Însă rezultatul nu este întotdeauna cel scontat. Dacă rezistă prea mult, s-ar putea ca asediul să fie considerat prea lung și atacul să fie orientat spre redute mai facile. De asemenea, o capitulare după o lungă rezistență ridică valoarea trofeului, dar nu garantează că după obținere va mai constitui obiectul dorinței pentru multă vreme.

Acum șase secole înțeleptul taoist Chang San-feng spunea: „atunci când înțelepciunea controlează dorința, trăiești o viață lungă, atunci când dorința depășește înțelepciunea, mori repede”. Alegerea ne aparține.

Dorința și frica sunt strâns legate. Dorim fericirea și ne cuprinde teama că fericirea nu va veni sau nu va dura. Întreaga noastră viață este un șir lung de frustrări. Este rezultatul faptului că noi nu cunoaștem realitatea ci proiecția dorințelor noastre asupra ei.

Buddha a văzut că toți oamenii suferă. El, fiu de rajah, care avea tot ce-și putea dori un om, a renunțat la tot și a pornit să găsească o cale pentru ca oamenii să scape de suferință.

După multe încercări și practici în care era să-și piardă viața, a ajuns la suprema revelație: suferința omenirii are o singură și puternică rădăcină – dorința.

- Am înțeles acest lucru, dar nu sunt de acord că noi nu vedem realitatea ci proiecția noastră asupra ei.

- Da? Atunci explică-mi de ce când iubești o persoană o percepi într-un anumit mod. Dacă o vei urî, percepția ta se va schimba radical. Însă nu este exclus să o iubești din nou și iar o vei percepe altfel. Dar nu vedem realitatea, că persoana este aceeași. Așadar persoana devine un ecran al proiecțiilor noastre în continuă schimbare și asta este ceea ce vedem, nu realitatea.

- De ce afirmi că odată împlinită dorința, obiectul sau subiectul ei nu mai prezintă interes. Marile iubiri din literatura universală te contrazic.

- Marile iubiri? Dacă Romeo și Julieta s-ar fi căsătorit, după trei ani erau la divorț. Da, iubirile neîmplinite sunt trainice, durează veșnic. Petrarca a scris cele mai frumoase sonete pentru Laura, iubita lui intangibilă. Schopenhauer, cel mai pesimist dintre filozofi, a spus: „Dacă Petrarca și-ar fi împlinit iubirea n-ar mai fi cântat, asemenea pasării după ce-și depune ouăle în cuib”.

Și să mai știi un lucru, pasiunile foarte mari nu durează mult. Sunt ca o lumânare aprinsă la ambele capete. Va lumina de două ori mai puternic, dar viața i se va reduce la jumătate.

Seneca, în „Epistole către Licilius” , afirmă:

„Puțini oameni sunt supuși robiei, cei mai mulți își pun ei înșiși lanțurile”. Este vorba de robia și lanțurile dorinței. Credința absurdă că ni se vor îndeplinii nenumăratele dorințe seamănă cu pedalarea până la epuizare pe o bicicletă de apartament, care nu duce nicăieri.

De fapt suferința este biletul de intrare la spectacolul vieții.

- Dar în toate poveștile se spune că au trăit fericiți până la adânci bătrâneți. Și poveștile nu se schimbă niciodată.

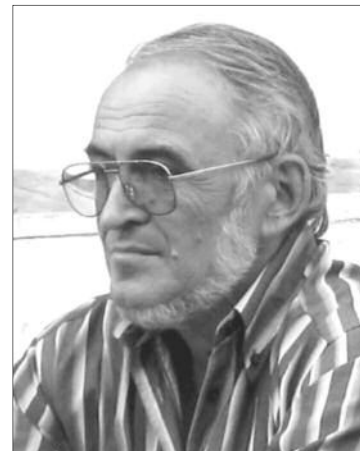
- Ești sigur? În multe povești se spune că împăratul când dădea o poruncă unui supus îi zicea: așa să faci că altfel unde-ți stau picioarele acolo îți va sta și capul. În ziua de azi șeful îi spune tinerei angajate: unde-ți stă capul îți vor sta și picioarele. Știe șeful altă poveste?

Așa era Maestrul!

Discuția despre dorințe mi-a adus aminte de câteva rânduri scrise cu ceva timp în urmă.

Alexandru Șerban BUCESCU

Ana Bantoş: dialogul intercultural

Riguros informată, consecvent şi temeinic preocupată de soarta literaturii române din Republica Moldova, arie culturală înstrăinată, periferică, acuzând „complexul Ithaka” şi „un destin golgoteean”, purtând blamul asincronismului şi al unor fictive „graniţe lingvistice”, funcţionând, aşadar, ca literatură paralelă, fără şansa referenţialului românesc, dar cunoscând, spectaculos, în ultimele două decenii, procesul de regenerare a românismului, d-na Ana Bantoş survolează peisajul literar interriveran, interesată, deopotrivă, şi de deschiderea spre universalism. Recunoscând actualitatea şi oportunitatea evaluărilor/reevaluărilor literaturii postbelice (îndeosebi), vom sublinia din capul locului importanţa temei şi reuşita demersului. Fiindcă volumul *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia* postbelică (Casa Limbii Române *Nichita Stănescu*, Chişinău, 2010) purcede la „descrierea situaţiei” şi identificarea problemelor, inventariază raporturile cu tradiţia şi „reflexele” modernismului, insistând pe deschiderea spre dialogul cu alte culturi şi literaturi. Cum prea bine se ştie, literatura română din spaţiul basarabean a oscilat între orientarea (închiderea) etnocentrică şi apetenţa dialogului, împlinit „prin salturi” (nota M. Cimpoi), între regionalismul agresiv, specifist şi conştiinţa integrativă, acutizând spiritul critic. Ideologia moldovenismului fundamentalist a impus limbii române statutul vitreg de „personaj tragic”, Basarabia fiind o ţară „în exil”. De unde imperativul edificării unui spaţiu cultural comun.

Fixând, într-un prim capitol, reperele istorico-literare şi ,negreşit, cele teoretice, asigurând blindajul metodologic al investigaţiei, d-na Ana Bantoş precizează că „deschiderea” a fost un proces anevoios şi sinuos. În plus, izolarea literaturii pruto-nistrene (refuzând oficial-propagandistic matca românităţii), dar, compensativ, „raporturile speciale” cu folclorul, literatura clasică şi abundenţa traducerilor, o îndreptăţesc pe autoare să identifice trei forme de criză identitară: cea întreţinută de subiectul impersonal (atentând la vocaţia comunitară), imixtiuni politice prin ideologizarea literaturii şi, în fine, grava criză etnică, nerecunoscând identitatea românească. Evident, peisajul cultural basarabean (cercetat lacunar din acest unghi) oferă un context specific şi „trăsături inconfundabile”, precizează prompt autoarea. Mai departe, domnia sa discută, desfăşurând un bogat evantai argumentativ, despre asumarea valorilor tradiţionale („orizontul intern”). Fireşte, punând în ecuaţie raportul tradiţie/modernitate/postmodernitate, dialogul intercultural, elogiul universalismului, eforturile de deprovincializare, abordarea sacrului, perspectiva protocronistă etc. Autoarea nu putea evita „antiteza monstruoasă” (în termenii lui Theodor Codreanu) a războiului tradiţionaliştilor cu modernii, a mesianismului de tip paşoptist (cf. A. Marino), dar nici „lectura” acelor realităţi culturale prin grila unor contribuţii mai proaspete (David Harvey, A. Compagnon), atrase de discontinuitate, „creaţie distructivă” etc. Şi pledând, inevitabil, pentru resuscitarea spiritului critic, neuitând de febrilitatea interbelică a generaţiei lui Eliade şi a interesului pentru valorile folclorice ale unui Petru Ştefănică. O importanţă aparte prezintă efortul definirii de sine sub semnul sacrului într-o epocă sigilată de un benefic „dezgheţ hruşciovist”. În pofida paradigmei colectiviste, a bruiajului ideologic, asistăm la o interiorizare a viziunii, cultura fiind înţeleasă ca memorie. În acest chip, recuperarea memoriei a îngăduit un „univers alternativ” subliniază autoarea: explozia prozei ruraliste, religia Mamei la Gr. Vieru (ca repliere) sau religia Tatălului (la Liviu Damian, în numele depăşirii limitelor), exploatarea prozastică a genofondului moralităţii (I. Druţă), circulaţia unor productive motive lirice (lacrima, frunza, izvorul, piatra etc.) pe unda „comunicării liturgice” fără a uita, desigur, de obeza literatură rozacee (maculatura ideologică).

Lupta cu orizontul închis, reafirmarea autenticului, regăsirea identităţii etc. sunt teme care, inevitabil, fac apel la reactivarea conştiinţei critice, aducând în discuţie repere estetice şi morale în actul evaluativ, fireşte în contextul renaşterii naţionale. S-a scris puţin, observă caustic Ana Bantoş, despre modernizarea literaturii basarabene. Ea are în vedere saltul de la evocare la meditaţie (cazul lui Liviu Damian, vizitat de „îngândurare"), rafinarea limbajului, tentaţia intelectualismului (V. Teleucă) , „starea fracturată a conştiinţei mitice", ieşirea din sentimentul periferializării, sfidând „împrejmuirea" (cazul lui Ion Vatamanu, interesat de poezia americană). La această intensificare a dialogului au jucat un rol important „vectorul baltic" şi, cum am amintit, abundenţa traducerilor în spaţiul sovietic.

În privinţa „angajării" în universalitate, câteva comentarii adiacente din unghi sociologic, nu sunt de prisos. Astăzi, în plină modernitate globală (geomodernitate, ar spune Mircea Maliţa, convins că liantul funcţional ar fi tocmai proiectul civilizator), culturile asigură specificul, diferenţa. Faza civilizaţiilor s-a încheiat, avertiza R. Aron. Dincolo de confuzia semantică şi fără a pătrunde în hăţişul atâtor controverse (privind polaritatea culturi/ civilizaţie), este limpede că alerta identitară la care asistăm vrea să protejeze patrimoniul cultural, primejduit de tăvălugul globalizării. De unde şi ideea *securităţii culturale*. Fiindcă agresiva cultură media (o cultură insidioasă, de extensie planetară, nota E. Morin) este o cultură *medie*. Or, devenind general-accesibilă, cultura s-a „revărsat" asupra societăţii. Devenind piaţă, mediul cultural s-a extins incredibil, dar, pe de altă parte, după bătălia istorică (văzută de mulţi analişti ca un succes definitiv), câştigată de Occident, provocând colapsul comunismului se cuvine să observăm că etaloanele occidentale sunt *în curs de universalizare*. Evident, ansamblul mediatic – devenind un invincibil mecanism ideologic – promovează în forţă această cultură. Mass-media, s-a spus, au devenit *arena vieţii sociale* şi judecătorul ei „public". În era comunicării, *satul planetar* suportă această globalizare mediatică. Atotputernicia media este indiscutabilă, devenind cele mai importante instrumente de manipulare. Ca vital canal de comunicare socială, mass-media se conştientizează pe sine ca forţă, controlând fluxul informaţional, arogându-şi rolul de „mână invizibilă".

Negreşit, nu împărtăşim opinia că literatura română ar fi o literatură majoră. Dealtminteri, nici nu credem că ar exista literaturi majore şi minore ci doar culturi puternice şi „slabe" (evident, pe suportul forţei mediatice, penetrând McLumea). Or, fiind un popor „moale", fără apetit imperialist şi având o literatură poetocentrică (fără prea mari şanse la export) ne iluzionăm că ne-ar mângâia raza interesului celorlalţi. Dar ne întrebăm: o literatură „puternică" îşi ajunge sieşi, se poate restrânge la grija de a-şi contempla propriul buric? Cum specialiştii ne avertizează că singura cultură universală este *cultura media*, culturile mici, suportând presiunea globalizării, acuză şi handicapul limbii. Fiindcă, să nu uităm, există valori de rang universal şi valori de circulaţie internaţională.

În acest sens merită să stăruim asupra unor recomandări pe care le formulează inspirat d-na Bantoş. Se impune în regim de urgenţă redefinirea unor termeni pe suportul extinderii cercetărilor comparatiste şi, din această „perspectivă renovată", revizuirea programelor universitare. Nu mai puţin importantă ar fi racordarea peisajului literar basarabean la cel general românesc (cunoscut lacunar), promovarea valorilor în diaspora (P. Goma, de pildă), intensificarea preocupărilor de traducere şi difuzare, prin iniţierea unor proiecte de cercetare. Încât capitolul ultim al lucrării, consacrat literaturii sub semnul pluricentrismului înglobează şi dezvoltă acest buchet teoretic (şi problematic!), vehiculând şi limpezind termeni precum intertextualitate, globalizare, postmodernism etc. şi disociind (contravenind părerii îndătinate) criza literaturilor din Est de modelul occidental. Sunt formulate observaţii percutante asupra conflictelor generaţionale şi „asaltului optzecist", asupra europenităţii ca paradigmă, denunţând, în replică, filantropismul unei critici care, adeseori, a îngăduit confuzia valorilor. Sunt apoi şi afirmaţii riscante care ar merita aprofundate şi nuanţate. Au fost, oare, mai intense în Basarabia preocupările de înscriere pe „traseul poeziei moderne?" Conceptul de protocronism, lansat de E. Papu, s-ar cuveni analizat contextual; manevrat propagandistic în plin marasm dictatorial, el a fost anexat misticismului naţionalist, fiind taxat – retroactiv – drept un „monstru ceauşist". Ceea ce falsifică grosolan sensul iniţial şi intenţiile comparatiste ale celor care au aderat, îmbrăţişând termenul şi participând la polemicile iscate în anii '80.

Concluziv, afirmăm că interesanta cercetare iniţiată de doamna Ana Bantoş ar merita o dezbatere amplă, confirmând o linie exegetică în expansiune, pledând pentru reintegrarea fenomenului literar basarabean în organicitatea complexă a literaturii române. Fireşte, suportând – vorba lui M. Cimpoi – „examenul de integrare".

Adrian Dinu RACHIERU

Vladimir Streinu - criticul de gust

„Omul care a preţuit într-atât valorile estetice, încât le-a încorporat, oarecum, în propria sa fiinţă, stilizându-i şi firea şi graiul, îmi aminteşte acele porţi sculptate cu evlavie, ale unor adevărate curţi domneşti risipite prin satele noastre, căci Vladimir Streinu avea, mai presus de orice, o demnitate stilistică. Această aristocratică pecete o purtau atât graiul cât şi scrisul său."

Nicolae Balotă

Vladimir Streinu este negreşit unul dintre criticii noştri literari cei mai aplicaţi şi mai eleganţi, dicţiunea ideilor sale, logica fără fisură a demonstraţiilor analitice, fraza fluidă, plăcerea inducţiei permanent supravegheate, intuiţia uluitoare, limpiditatea limbajului şi originalitatea metodei de abordare a geografiei textului fiind la el absolut remarcabile. Cu toate acestea, cel mai calificat critic de poezie pe care literatura română l-a avut poate vreodată continuă să rămână într-un nemeritat con de umbră, fiind, din păcate, foarte rar editat şi, încă şi mai rar, moştenirea sa literară cercetată cum se cuvine. Paradoxal, să nu ne sfiim să observăm şi acest amănunt: în amfiteatrele universitare, lângă magiştrii speculaţiei, se bucură preponderent de o mai mare priză citatul călinescian impresionist decât frumosul adagio ciceronian al autorului *clasicilor noştri.*

Centenarul naşterii lui Vladimir Streinu situat chiar în zorii acestui mileniu (2002) şi de la care unii au sperat un reviriment al interesului pentru opera criticului nu s-a ridicat deloc la înălţimea aşteptărilor. În afara unei monografii oneste care lămureşte câteva aspecte privitoare, în special, la debut sau legate de anii de detenţie în regimul comunist ai criticului, a unei *„Vieţi"* datorate, în 2005, mult prea puţin vizibilului Vasile Fălcescu, în rest, voci îndeobşte fără autoritate clamând în deşert propria nevrednicie... Să sperie oare într-atât ştaiful profesionalist al criticului pe tinerii învăţăcei? Să refuze, la sfârşitul istoriei, sensibilitatea postmodernă, *de facto,* valorile clasate ori canonice? Să fie frumuseţea autarhică a scrisului acestui calofil o încercare peste puterile apărătorilor de serviciu ai relativismului şi minimalismului de ultima oră? Numai cine nu cunoaşte intersul viu al lui Vladimir Streinu pentru poeticile lui Edgar Allan Poe, Paul Valéry şi Mateiu Caragiale (!) - nu e cazul să intru în amănunte - numai aceia purced, cred eu, în fond, pe cărările operei sale complet debusolaţi. Altfel, demersul scriitoricesc al criticului este un superb exercitiu de libertate spirituală şi gust.

Postum, dintre toate cărţile lui Vladimir Streinu, *Clasicii noştri* (1943) este singura care s-a bucurat de un interes editorial mai susţinut. Sub comunişti, a fost tipărită în 1969 de Editura Tineretului; după revoluţie, în două rânduri până acum, de Editura Elion, în 2002 şi de Editura Ideea Europeană, în 2008. În prefaţa la ultima ediţie semnată de universitarul Daniela Petroşel se susţine că textul, „la 65 de ani de la data publicării încă atrage prin forţa artistică a discursului, dar şi prin pertinenţa şi claritatea notaţiilor", ceea ce i-ar conferi, în pofida clasicizării lui în timp, acea actualitate situată dincolo de modificarea gustului literar şi artistic care îngroapă adesea cărţi şi autori. În genere, D. P. are dreptate, dar oare disocierile, consideraţiile şi analizele din studiile lui Vladimir Streinu despre Hortensia Papadat Bengescu, despre Liviu Rebreanu, despre Mihail Sadoveanu, despre Tudor Arghezi, despre Mateiu Caragiale şi, de ce nu? despre Ioan Al. Brătescu-Voineşti nu sunt ele tot atât de actuale? Oare nu sunt toţi aceşti scriitori clasicii noştri? Nu au beneficiat ei de acelaşi constant interes al criticului în tot timpul vieţii sale? Nu stau cu aceeaşi îndreptăţire Rebreanu, Arghezi şi Sadoveanu chiar printre marii clasici? Fără discuţii inutile, chiar dacă nu voi fi pe placul unora, trebuie să spun că notorietatea în timp a *Clasicilor…* lui Streinu (o „culegere" de cinci studii despre Eminescu, Creangă, Coşbuc, Odobescu şi Titu Maiorescu) se datoreşte în parte şi meandrelor întâmplării tot pe atât cât se datoreşte superstiţiei editorului de oriunde şi oricând, cum că titlul vinde şi face jumătate din carte. Parafrazându-l pe Valéry, voi afirma şi eu pe cât posibil, la fel de ironic, că un titlu bun poate fi conferit la aproape orice confecţie… Nu e, desigur, cazul în speţă, dar Valéry ştia ce spune …

Cine va consulta ediţia din 1943 a *Clasicilor…* va remarca un fapt concludent: Vladimir Streinu nu-şi însoţeşte cartea de niciun adjuvant metatextual. Ca şi cum totul ar fi definitiv lămurit şi fixat în mintea generaţiilor succesive de cititori şi învăţăcei, autorul nu găseşte de cuviinţă să încredinţeaze tiparului nicio consideraţie despre sensul clasicismului, nu face nicio remarcă, măcar în treacăt, în materia studiilor, despre variile accepţii ale termenului; nu se fixează, se pare, la nicio definiţie a conceptului, pare, la un moment dat, că „uită" geografia cadrului istoric tranzitoriu în care se formează şi evoluează ca scriitori, în ordinea sumarului, Odobescu, Maiorescu, Eminescu, Creangă şi Coşbuc. Fie şi numai pentru atât, pentru mine este mai mult decât evident că Vladimir Streinu nu şi-a gândit din capul locului cartea printr-o grilă conceptuală de lectură oarecare (spre exemplu, *clasicism versus modernism*) şi nu şi-a ales pe

baza unor criterii prestabilite subiecţii studiilor. Patriot, istoric şi tradiţionalist, Al. I. Odobescu, căruia îi face cinstea de a-l situa în fruntea studiilor, este „un clasic prin structură", decretează el. Că este astfel, scrie fără fasoane criticul, ne-o spune *expresis verbis* fără înconjur Odobescu însuşi, făcând elogiul dreptei măsuri, al bunului gust şi al bunului simţ! Mai la vale, când vine vorba despre idealul estetic al lui Maiorescu, chiar dacă e conştient că nu o dată omul de gust îl contrazice pe teoretician, Vladimir Streinu nu ezită să asocieze acest deziderat al demersului criticului cu *opera sănătoasă* („după Goethe, care identificase ideea de *clasic* cu aceea de *sănătos"*), icoană a bunului simţ şi a echilibrului formei cu fondul. Exprimată tranşant, în alt registru de ocurenţe, nu ideologia dă tărie unei cariere critice, ci *gustul*, „facultatea aceea (tot atât de rară ca şi talentul) de a intui valorile artistice oricât de felurite ar fi ele, facultate care singură ar trebui să autorizeze ierarhizările pe care, mai ales, le fac însă cercetători fără gust", concluzionează el.

Deloc tributar, cum se poate uşor constata, prejudecăţilor teoretice, în ceea ce priveşte abordarea *clasicilor*, Vladimir Streinu nu se găseşte nicio clipă în situaţia magistrului său oficiind în tranziţie, anume de a-şi acomoda convingerile organice şi deci anterioare cu constatările practice de cititor cărora să încerce a le da o justificare teoretică.

Fără nicio îndoială, *Clasicii noştri* reunesc o sumă de cercetări, efectuate cam într-o perioadă de circa 7-8 ani (scrise, aproximativ, între anii 1935-1942), în afara oricărui proiect programatic având ca punct de plecare declarat sensurile şi valenţele clasicismului. În ordinea publicării, survenind imediat după *Pagini de critică literară* (1938), dar documentate şi puse pe hârtie cam în acelaşi timp, textele din *Clasicii noştri* constituie de fapt primul suport analitic al prefigurării concepţiei şi întregului sistem critic a lui Vladimir Streinu. Modelul eşafodajului ideologic şi etic al lui Vladimir Streinu rămâne de departe prestaţia în materie a lui Titu Maiorescu. Cu deosebirea că pentru emul primează întotdeauna gustul. Dincolo de această *faculté maitresse*, de valoarea estetică şi artistică intrinsece operei supuse infailibilităţii critice a judecăţii de valoare, după părerea celui mai important critic post-maiorescian, nimic nu ar trebui să distorsioneze profesiunea criticului când ea răspunde unui comandament euristic şi unui ideal superior de educaţie publică. Iată, de altminteri, cum înţelegea în deceniul patru al secolului trecut noul venit să dea expresie imperativului propriei vocaţii critice şi să exercite în absolut o magistratură a onestităţii exemplare şi a imparţialităţii faţă de sine în primul rând, având viu în minte exemplul lui Titu Maiorescu, pentru el, criticul exemplar. „Numim «exemplar» pe criticul neabătut de la exerciţiul bunului gust şi al dreptei judecăţi de nicio împrejurare subiectivă. Vocaţia critică se declară chiar în putinţa acelei libertăţi contrazisă în ascuns, dar totuşi necontrariată în aparenţă, fiind de aceea un triumf continuu asupra pornirilor personale.

Imparţiali faţă de alţii, al căror proces, străin de noi, am fi chemaţi să-l judecăm putem fi mulţi, dacă nu cu toţii, imparţial însă faţă de sine, intrând el însuşi ca parte în procesul, pe care trebuie cu toate acestea să-l judece, este numai criticul exemplar.

La cine altul, de la noi, ne-am putea gândi, scriind ceea ce scriem, decât la Titu Maiorescu ?"

Investind critica literară, ca şi Titu Maiorescu, cu un important rol cultural, în stare să înrâurească spiritul colectiv prin ideile de bine, de adevăr şi frumos, Vladimir Streinu s-a opus cu fermitate şi consecvent acelor metode de abordare a literaturii străine spiritului propriilor legi şi principii estetice ale operei. Exegetul nostru a fost un adversar neîmpăcat al imixtiunii „metodelor" sociologice îngălate de tratare a literaturii, s-a exprimat energic, ori de câte ori s-a ivit prilejul, împotriva abordării istorist-vulgare a operei literare, a semnalat polemic păcatele biografismului, nepotrivirile şi contratrietăţile dintre viaţa scriitorului şi opera sa. Se poate spune fără teama de a greşi că Vladimir Streinu a refuzat orice metodă de analiză străină unicităţii şi timbrului specific operei literare, că a militat şi s-a străduit să deceleze pe cât posibil, în scrisul marilor artişti ai cuvântului, cum observa la aniversarea a 85 de ani de la naşterera lui Mateiu Cragiale, „sunetul, gustul sau culoarea originalităţii artistice, care ni se semnalează de fiecare dată prin refuzul de a se lăsa cunoscută intelectiv". Aparţinând acelei restrânse categorii de scriitori care au făcut din artificiu şi fabricaţie materia naturală a creaţiei lor, scria în 1938 despre Mateiu, metoda scriitorului stă în misterul absolut în care îşi învăluie povestirea şi din care, *chiar teoretic vorbind* (s.n.), face izvorul oricărei frumuseţi artistice. Orice metodă de analiză care nu consună realităţii monadice a operei, în concepţia lui Vladimir Streinu, este o metodă artificială, situată în afara operei. De altminteri, subliniază criticul, orice metodă are numai valoarea celui care o practică. În pofida multelor deficienţe, de pildă „impresionismul critic" al lui Perpessicius, „în care erudiţia nu veştejeşte impresia, iar jocul impresiei nu superficializează critica" - insolita formulă a personalităţii acestui fin om de litere - este o metodă care găseşte la Vladimir Streinu adeziunea pentru analiza liniei generale a scrisului lui Mateiu Caragiale. Criticând sever biografismul care a caracterizat comemorarea centenarului din 1937 (!) al lui Ion Creangă, Vladimir Streinu ne-a lăsat unul dintre cele mai fascinante studii despre opera humuleşteanului. Un studiu exclusiv literar, unic în felul său, ale cărui concluzii, citez, atrag atenţia şi pun în lumină opera acestui mare scriitor: „homerismul viziunii, adică facultatea rapsodică, adică epicism şi oralitate…"

Puţin citit, din păcate, chiar şi după '89, la cei 110 zece ani de la naştere cât s-au împlinit anul acesta, Vladimir Streinu (1902-1970) este înainte de toate o lecţie de gust şi de cultură temeinică de la care nicio generaţie nu trebuie să absenteze.

Ştefan Ion GHILIMESCU

PHILIPPA LAWRENCE

PHILIPPA LAWRENCE a crescut în Devon, Herefordshire, Dorset și Bristol. A urmat cursuri de Design Vestimentar și de regie, după care a lucrat în teatru și televiziune. După ce şi-a pierdut vocea, a început să recite şi să scrie poezie din nou, ca o formă de terapie, alăturându-se Second Light Network, Poetry pf şi la proiectul de traducere Poetry pRO. Philippa a fost reprezentant al The Society of Women Writers and Journalists' Poetry şi a finanţat un concurs anual de poezie la şcoala unde a învăţat ea. În 2009, Buff Press i-a publicat aclamatul pamflet de 48 de pagini, From Memory's Wardrobe (Din armoarul memoriei).

Ori mă scufund ori înot

din Kingfishers, *Kingfishers 2011*

Ar trebui oare să încerc să înot, mereu spre amonte
împotriva curentului, să-mi concentrez toată energia
asupra unei înaintări încete, şi nu doar să calc apa
sau să fiu trasă înapoi de unde am venit.

Sau ar trebui oare să renunţ, să mă las dusă de val,
să accept obstacolele Vieţii,
să cedez în faţa curentului nemilos
în faţa capriciilor contradictorii
şi să primesc îmbrăţişarea apei purificatoare.

Curentul mă îndeamnă, ca pe Ofelia,
să mă alătur florilor din apă, să-mi îmbin părul
cu algele încâlcite ale apei adormite prerafaelite,
cu o salcie care să mă plângă
doar cu rosmarin pentru amintire.

O zeiţă autumnală pentru Keats

din Kingfishers, *Kingfishers 2011*

Părul ridicat uşor de o adiere,
cosiţă lungă şi roşcată, pre-preratafaelită,
valuri luxuriante se desfac în a sa cădere,
soarele tomnatic săgetează slab o licărire aurită,
încoronat cu o cunună de margarete africane.
O rochie desăvârşită din lână, evidenţiază nuanţa florilor,
îi mângâie pielea de alabastru, deloc atinsă
de soarele de vară, dar purificată în roua dimineţilor.
Gene dese îi umbresc ochii castanii;
buze rozalii etalează într-un zâmbet dinţii fără cusur,
în timp ce ea îi oferea o mânuţă albă întinsă.

Rază de lumină

din Lifelines*, Kingfisher 2010*

O rază de lumină străpunge,
prin fereastra înaltă cu arcadă,
întunecimea măreţei săli de piatră
într-o baltă lucitoare
de pe masa lustruită, din lemn de stejar,
prinsă într-un vas spoit;
praful şi vietăţile minuscule
îşi fac loc, dansând în jos
prin raza albă şi opacă
de lumină răzleaţă,
presărată cu ţinte schimbătoare
de mişcare şi destinaţie
pentru a hrăni sufletul din vasul
debordant de lumină.

Privind la stele

pentru John,
prezentată la Spitalul Judeţean din Salisbury şi
înregistrat pentru Radio în 2010

John a studiat stelele când era mic:
aşa mici cum erau, el era stăpânul cerului.
El ştia numele fiecăreia:
accentuate de pe pajiştea luminată de lună
precum nişte licurici, întâlniţi doar în a sa grădină
de pe strada lungă, stelele erau proiectate
prin împunsături strălucitoare de ac.

Pe poarta sa de lemn, pe care scrisese John,
cuvintele în latină ardeau în continuare:
„Dacă Raiul există pe pământ, atunci aici este."
Prin muzică a câştigat acest petic din Dorset,
astfel că era şi normal ca o privighetoare
să-i cânte – îmi doresc să-i fi sugerat
ca el să-i fi ţinut hangul la violă.

Traducere de **Cătălina BODOLAN**
MTTLC, Universitatea București

Aceste poeme sunt traduse în cadrul Proiectului Internaţional Poetry PRO, coordonat de Lidia Vianu, Director al Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan - Universitatea Bucureşti, http://mttlc.ro

Simt o mare dorinţă...

...de linişte şi aer rece. Întrezăresc o amintire nu prea îndepărtată, însoţită de speranţa unei călătorii în ţările mele interioare, care, văzute pe dinafară, ar avea veşmântul, eleganţa şi culoarea unei mici mânăstiri, alipite de poalele unei păduri de fagi.

Retrasă de la şosea, ocrotită de ruinele vechilor chilii şi ale zidurilor de incintă, mânăstirea se odihneşte în adâncul altor timpuri. Vorbesc despre ea ca despre propria mea ficţiune, în mod deliberat, numai că această fărâmă de paradis există la 26 de kilometri de Piteşti, în satul Valea Mânăstirii.

Ctitorie a lui Radu Paisie Voievod, începută în 1512, această străveche zidire a fost de-a lungul timpului ruinată, reclădită, îngrijită, din nou distrusă, părăsită şi iarăşi reînfiinţată.

Binecuvântată a fost ziua în care am descoperit acest cuib al Domnului. Privirea mi s-a oprit asupra zborului portocaliu al unui fluture, în deschizătura porţilor vechi de la intrare. Un soare văratic, printre copaci, pâlpâia limpede. Pe aleea cu piatră de prund, paşii mei se înfundau în perfectă cadenţă cu tulburătoarea bătaie de toacă. Dincolo de zidurile bisericii, un călugăr citea în adâncul cărţilor deschise spre limpezirea şi înclinarea frunţilor noastre. Am traversat tinda, apoi naosul, ţinându-mi răsuflarea, poticnindu-mă pe vechile pardoseli de cărămidă. Pe *cărarea* care urca la Domnul, am cerut ajutor. Zborul meu era greoi, mă ascundeam şi mă îngropam în faţa Celui ce aştepta să mă găsească...

Nimic nu tulbura liniştea prelinsă în abside. Nici măcar foşnetul straielor părintelui-stareţ Daniil, a cărui apariţie în biserică semăna mai mult cu o alunecare de velur. O *cale* vestitoare de lumină, înaintea pregătirii inimii pentru rugăciune. Aerul era nemişcat şi în pieptul meu izbeau trâmbiţe. Viaţa toată, cu truda şi rătăcirile ei, se pierdea în limpezimea unei certitudini: chipul Domnului desenat copilăreşte, curat şi tânăr ca un pui de brad.

Întâmpinată de surâsul părintelui-stareţ, lacrima mea şi-a încheiat cursul. Deasupra porţilor vechi, fluturele lumina a vară şi a linişte, a rânduială cu toate frumoasele ei înţelesuri.

Liliana RUS

Poezia la Râmnicu Sărat

Zilele Râmnicului au fost serbate anul acesta de scriitorii râmniceni sâmbătă, 18 august, în Complexul Brâncovenesc al oraşului. Manifestarea „Râmnicul – deschideri culturale” a adunat, sub excelenta organizare a poetei Valeria Manta Tăicuţu şi a poetului Nicolai Tăicuţu, peste o sută de scriitori din toată ţara.

În program au fost cuprinse lansările de carte ale scriitorilor Petrache Plopeanu, Nicolai Tăicuţu, Valeriu Sofronie, Mioara Bahna, Victoria Milescu, Iulian Moreanu, Florin Dochia, Marian Ruscu, Manuela Camelia Sava şi prezentarea revistelor de cultură participante la eveniment – „Spaţii culturale” (Rm. Sărat), „Cafeneaua literară” (Piteşti), „Revista nouă” (Câmpina), „Oglinda literară” (Focşani), „Fereastra” (Mizil).

Podiumul poeţilor a fost onorat de versurile şi poeziile participanţilor. Între ei, trei tinere, foarte tinere mânuitoare ale condeiului, aduse la pachet de Gheorghe Neagu, de la Focşani. S-ar spune că poezia merge mai departe. Sau că ar fi să meargă…

Pentru reuşita evenimentului, organizatorii – Primăria Râmnicu Sărat, Consiliul Municipal Local, Muzeul Municipal, Asociaţia Culturală „Valman”, Biblioteca Municipală, Centrul Cultural „Florica Cristoforeanu”, Librăria „Olimp” – merită felicitări.

C. L.

Râmnicul – deschideri culturale, august 2012

Nicolae Prelipceanu: portret sumar al unui necunoscut de altădată

Volumul-antologie al lui Nicolae Prelipceanu, *portret sumar al unui necunoscut de altădată* (apărut la Editura *Tipo Moldova*, Iaşi, 2011, în Colecţia OPERA OMNIA – Poezie contemporană) oferă panorama poeziei autorului, publicată între 2006 şi 1968, iar ordinea aceasta, deloc întâmplătoare, prin care se dezvăluie mai întâi prezentul şi apoi rădăcinile lui, poate fi citită şi ca un ecou al versurilor eminesciene, *Vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce spre trecut* sau *Viitorul şi trecutul/ Sunt a filei două feţe*, adevăr exprimat fie şi prin faptul că de-a lungul celor treizeci şi opt de ani de creaţie din care sunt selectate poemele, opera poetului este consecventă în privinţa investigării sinelui, în primul rând.

Selecţia de versuri din 2006 reliefează, de la început, un eu dezabuzat care, asemenea multora, remarcă zădărnicia existenţei sau, mai degrabă, a cunoaşterii, de vreme ce *doar o zi după alta/ doar un şir de minciuni/ ca să le-aud/ nici n-ar fi trebuit să mă nasc.* Resemnarea este sentimentul care se observă în atitudinea pe care o dezvăluie eul liric în faţa actelor vieţii, de pildă când un fapt mărunt – omorârea furnicilor din baie şi din bucătărie – îi naşte întrebarea: *oare ce gust va avea carnea mea/ în gura lui Dumnezeu/ oare cât de mult trebuie sufletul perpelit/ ca să fie gustos/ mă-ntreb.*

Existenţa proprie, la fel cu a tuturor în datele ei esenţiale, este sursa liricii reflexive a lui Nicolae Prelipceanu, în care, de aceea, sunt reliefate toposurile gândirii omului, în general: *lumea a început cu noi şi sunt sigur/ cu noi se va şi sfârşi* – tendinţa aceasta de acaparare a oligarhiei temporale, care exprimă, ironic, aspiraţia motivată, dar, totodată, utopică a omului de a-şi îngenunchea cel mai teribil inamic, fiind în antiteză cu o realitate a cărei cruzime se manifestă prin aneantizarea oricărei tentative de sustragere din ea. Presentimentul, uneori destul de precoce, al finalului este o consecinţă a unei asemenea perspective ontologice: *nu mai e mult şi am să devin/ încă o literă pe care n-o ştie nimeni.*

Invazia banalităţilor cotidianului în spaţiul prezervat al insului, altoit precoce cu frica (*frica mi-a fost sădită în corp de la început/ nici n-au aşteptat anotimpul prielnic*) determină o reacţie firească în ordinea vieţuirii: *nu-i de mirare că-n cele din urmă/ simţurile se atrofiază/ mintea acceptă demenţa/ şi se retrage-n tăcere/ într-un fir subţire de salivă/ ce curge singur în colţul gurii încremenite.*

Nuanţa elegiacă a poemelor, oricât e atenuată prin nota ironică, este evidentă în aproape toate creaţiile din 2006, în care fiecare imagine a concretului devine prilej de aplecare reflexivă asupra vieţii cu laturile ei profunde, de o gravitate ineluctabilă, între care singurătatea, al cărei traseu îl configurează într-un poem (*singurătatea începe*) unde, referindu-se, din nou, la presentimentul morţii, coroborată cu zădărnicia, aminteşte de eminescianul motiv al *vieţii ca vis*, a cărui amprentă este evidentă: *trecător în ceaţă fiind/ îţi vine să zici că exişti.*

Imaginarul liric din volumul-antologie al lui N. Prelipceanu este o sinteză de trăire nemijlocită, în imediat, şi de livresc, cu participarea oniricului – indus de experienţe ale copilăriei şi ale adolescenţei –, dar şi cu aportul intertextualităţii, din care se coagulează o poezie-confesiune, având mai ales rol cathartic.

În acest context, *hamlet, iosif brodski, djaghilev, traian filip, leopold bloom, ezra pound* etc. nu sunt simple fonetisme cu care poetul să-şi pavoazeze poemele, ci, mai de grabă, mărci de suflet, nume ale propriilor trăiri, martori exponenţiali ai unor impulsuri care înglobează, concomitent, generalul şi particularul.

Aşa cum am amintit deja, o trăsătură a stilului o constituie (auto)ironia, derivând din luciditatea cu care acceptă deşertăciunea, trăsătură imanentă fiinţei umane. E vorba de o formă de rezistenţă în faţa acestei realităţi şi, în

acelaşi timp, de atenuare a ei ori, mai precis, de temporizare, iar obiectul (auto)ironiei îl reprezintă, în special, evenimentele care jalonează existenţa şi, cu precădere, dragostea, cu diversele ei faţete, de semeni, în general, de părinţi, de sine, de celălalt. De aceea, pentru că viaţa cu marasmul ei aduce şi nedreapta uitare, nu doar uitarea benefică, terapeutică, a relelor, *de sf. vasile îmi aduc aminte de tata/ de sf. (constantin şi) elena de mama/ de sf. nicolae îmi aduc aminte de mine/ chiar aşa ce mai fac (?).* În timp ce ipostazei celei mai captivante pentru cei mai mulţi dintre oameni a dragostei poetul îi revelează „reţeta" (*elixirul* este un *cocteil* care *are în componenţa sa / o picătură din sângele ei şi una/ din sângele tău*), consecinţele (*după ce-l bei/ ai să poţi trăi în voie tragedii*) şi, de asemenea, îi motivează statutul: *îndoiala face din dragostea lumească/ un dulce infern/ spre care se precipită mulţi*. Auspiciile *Odei (în metru antic)* sunt elocvente, oximoronicul *dulce infern* fiind omologul *voluptăţii morţii.* În aceeaşi notă ironică, poetul oferă, totuşi, o speranţă: *elixirul dragostei se bea o singură dată.*

O realitate care angoasează sau, măcar, blazează este responsabilă şi de prezenţa/absenţa virgulelor în textul poetic, al căror nou statut nu mai e, în viziunea poetului, acela de *virgulă intelectuală*, transformându-se într-*un simplu semn al singurătăţii/ din frazele noastre.*

Faptul divers, ştirea de presă, orice poate deveni, în poezia lui N. Prelipceanu, punct de plecare pentru scris: *o navă care transporta piane dintr-o ţară în alta a fost/ surprinsă de furtună*, iar de la o „informaţie" mai mult sau mai puţin importantă, se ajunge la alegorie, fiindcă povestea pianelor scufundate în ocean, *în felul indirect în care cad frunzele toamna*, devine alegorie a lumii care poate fi metamorfozată prin artă.

O poezie a descătuşării voinţei e, uneori, proclamaţia libertăţii eului: *nu mai vreau să fac/ ce mi se cere/ ce mi se spune/ ce mi se ordonă// nu mai vreau să mă schimb/ după cum iarna cu iarna/ şi toamna târzie cu o toamnă/ şi mai neagră.*

Între amintiri (*insolente*) şi prezent, versurile din 1996 exprimă – tot calm resemnat – tristeţea ratării clipelor de fericire de către cel care a fost iubit o singură dată, de către cel care-şi vrea numele luat în seamă, fie şi culcat pe frunzele pe care şi-l scrie, de către cel care, după *zeci de ani de atunci*, abia târziu îşi dă seama *că părul ei era în flăcări* etc., etc. O nostalgie evidentă cuprinde aceste *însemnări de dincoace de mormânt*, peste care tronează, tot amintire, desenată *din când în când/ pe un ecran îndepărtat*, ceea ce a fost *portretul unei femei.*

Amintind, *mutatis mutandis*, de *Nevermore* al lui Poe, *să ne grăbim, filofteio*, traduce tristeţea – oricât s-ar încerca escamotarea ei prin ironie – incurabilă a omului în faţa implacabilului care-i guvernează destinul. O (auto)ironie amară transpare şi aici din fiecare strofă a poemului, în care invocarea *filofteiei* constituie pretext pentru meditaţie, pe teme eterne care traversează sensibilitatea artistului, subordonate lui *fugit irreparabile tempus.*

Volumul lui N. Prelipceanu cuprinde o poezie fără artificialitate, în care se poate observa, dincolo de tonul ironic de suprafaţă, tandreţea privirii cu care e urmărită viaţa imediată, lentă sau contorsionată, cu aluviunile, dar şi cu zonele ei senine. Nelipsite, de obicei, într-o antologie, elementele de artă poetică exprimă aici ideea gratuităţii poeziei: *în cele din urmă va trebui/ să fac decontul/ tuturor celor spuse sau scrise* sau: *aplecat pe-o parte poemul ia apă* sau, poezia *va fi marea/ iar tu într-un val*, încât *nu-ţi vei mai pierde/ niciodată viaţa/ i se şopteşte-n adânc.* Cu alte cuvinte, revenind mereu la Eminescu (răzbat şi aici ecouri din *Memento mori*: *Din agheazima din lacul ce te-nchină nemuririi/ E o picătură-n vinul poeziei ş-a gândirei…*), în artă e salvarea de timp şi de trecerea lui, chiar dacă, adesea, scrisul fiecăruia în marea artei *nu se mai poate citi* ori *poemul nu se mai vede/ un cerc enorm/ se îndepărtează deasupra*. Totuşi, *poemul îl face pe om/ cartea îl judecă/ singură/ în cele din urmă.*

Alteori, ca în unele versuri din 1996, mai ales, moartea e aşteptată ca o izbăvire, care îşi amână însă sosirea, fiindcă *nu ai atins încă probabil/ poziţia optimă.* Ca şi în volumele ulterioare, se remarcă şi în cel din 1990 un acut sentiment al precarităţii fiinţei, omniprezent – direct sau indirect – în toate poemele. De pildă, într-o poezie (*ziua de mâine*), artistul mărturiseşte: *cel mai tare mă tem de ziua de mâine/ când crengile plopului se vor scufunda/ cu tot cu ochii mei…* ori: *parcă îmi fuge sufletul de sub picioare*, pentru că *seminţele zădărniciei* sunt peste tot şi, de aceea, eul constată apolinic: *ce frunze ce linişte mare ni se suie în trup/ de la pământul care ne măsoară clipele.*

În consonanţă cu temele amintite, este şi cea, de asemenea străveche, a identităţii oamenilor în faţa destinului, tulburătoare pentru orice sensibilitate: *dar oare pe unde în care ţinuturi s-au dus/ zilele mele şi clipele mele trecute/ să fie trăite/ din nou prima oară* sau *această poemă* a vieţii, fragment din VIAŢĂ, poate fi continuată de toţi ceilalţi: *voi puteţi completa/ cu viaţa voastră/ această poemă.* Şi, totuşi, în ciuda repetabilităţii, în numele oricui îşi asumă cu sinceritate micimea destinului, poetul recunoaşte: *eu nu ştiu nimic despre viaţă*, deşi *am îngheţat am foşnit m-am topit/ am scrâşnit*, iar absenţa virgulelor aici ar putea fi citită şi ca o sugestie a continuităţii, fără pic de răgaz, a caznelor vieţuirii.

Poezia surprinde, cu mijloacele-i specifice, o realitate incomodă de care poetul nu se lasă însă descumpănit, de vreme ce continuă să caute *cuvântul ce exprimă adevărul*, cu toate că, dorind să-şi spună patimile proprii, se izbeşte de limitele limbajului: *când încerci să te exprimi pe tine/ îţi dai seama/ de imperfecţiunea limbii/ şi cazi în genunchi şi rămâi aşa/ o bună bucată de vreme/ ştergi cuvintele scrise peste tot în jurul tău.* Şi toate aceste eforturi continuă, deşi e arhicunoscut adevărul că *degeaba vrei să perfecţionezi lucrurile/ şi chiar pe tine mi s-a şoptit/ moartea e singura care te perfecţionează/ la infinit.* Aflarea adevărului, în pofida tuturor piedicilor, rămâne însă o preocupare pe care poetul

n-o poate eluda: *încă n-am aflat adevărul/ mai trebuie să trăiesc.*

Dacă totul se repetă, la scara umanităţii, la nivelul individului tristeţea este şi mai profundă, fiindcă *niciodată aceste lucruri nu se vor repeta/ niciodată nu vom mai fi tineri* şi nici măcar *niciodată nu vom mai muri/ a doua oară.*

Absenţa certitudinilor (*puţine lucruri mai ştiu/ numai aproximaţii îmi trec prin minte*) e generatoare de nelinişti, mai ales când se profilează un *orizont îngheţat.*

Un poem remarcabil din 1978, *ce ai făcut în noaptea sfântului bartolomeu*, reiterează tema *vinovaţilor fără vină*, a căutării nodului în papură, ocupaţie a oamenilor, în general, şi parcă a românilor în special, fiindcă, aşa cum încheie poetul, orice argument ai găsi uneori spre a fi exonerat de vină, se găseşte imediat şi contraargumentul: *ce ai făcut în noaptea sfântului bartolomeu/ de ce nu erai născut în noaptea sfântului bartolomeu/ (...)/ nu ajunge/ să fii singur iarăşi nu ajunge/ trebuia să mai chemi pe cineva/ chiar înainte de a te naşte/ nu te credem despre noaptea sfântului bartolomeu.*

Prin urmare, antologia lui Nicolae Prelipceanu conturează un *portret sumar al unui necunoscut de altădată*, iar acest adverb conţinut se poate decoda nu neapărat cu sensul „dintr-o epocă de demult", ci de „altă dată" decât cea consemnată de Istorie, mai exact un portret al omului în ansamblu, preocupat în primul rând de istoria proprie sau căreia aceasta nu-i (mai) permite să se consacre Nopţii Sfântului Bartolomeu, pentru că are de trăit zilnic fragmentele lui din această noapte.

M. BAHNA

Eugen Evu: Poeme medicinale

După cum se anunţă chiar prin titlu, volumul de versuri al lui **Eugen Evu**, ***Poeme medicinale*** – Editura DACIA XXI, Cluj-Napoca, 2011, apărut în colecţia POEŢI CONTEMPORANI –, este o carte care vizează o terapie pentru partea, totuşi, incurabilă a fiinţei, sufletul, fiindcă poemele sale sunt *medicinale*, cu proprietăţi, deci, de medicament!

Cu o structură eterogenă la nivel prozodic, scrise în vers clasic, dar şi modern, aducând, în acelaşi text uneori, rime, asonanţe şi versuri libere, poemele se deschid cu *Asompţiunea*

(titlu care va reveni), ridicarea la cer, sugerându-se că, în cele din urmă, salvarea/mântuirea omului poate veni cu adevărat doar prin ridicare la cer – a ochilor, a gândului –, cu alte cuvinte, prin revenirea la credinţa adevărată: *Apogeul fiinţei ca minune/Învierea prin Asompţiune.* A nu se înţelege însă că e o carte cu tentă religioasă! *Poemele medicinale* exprimă artistic frământări ontologice care îl determină pe poet să analizeze nu doar propriul drum, ci şi pe cel al lumii, în general, reamintind că *De milenii/ Eroarea este aceea/ Că fiecare învins/ Se luptă cu trecutul./ Astfel şi popoarele/ Astfel şi civilizaţiile/ Astfel Specia.*

Referitor la prezenţa versului clasic, aceasta, alături de inversiunea sintactică (*N-ai drept la moarte, veşnic ostatic/ Partea din mine a o implora…*), conferă o notă uşor desuetă, în unele texte ale volumului şi revelează nostalgia poetului, creator al unor imagini artistice al căror insolit îi păstrează, cu toate acestea, prospeţimea: *Tu muşcătura, eu plinătatea/ Cea suspinată din paradis*), în ciuda faptului că unele structuri sintactice aduc nu ermetism, ci ambiguitate enunţului: *Încă pulsează-n ascuns jumătatea/ Fructul să cadă neinterzis…* Spre deosebire de acestea, alte poeme (*Autumnală*, de exemplu), cu o delicateţe care traduce o sensibilitate accentuată de melancolie, se compun din elemente care creează chintesenţa imaginarului unui anotimp – de suflet, în primul rând – reprezentând înfăţişări emblematice ale acestuia în arta literară: cromatica specială, copleşitoare, cocorii etc.: *Dropii de foc prin spinii înfloriţi./ Toamna-i delir de tantrice cromatici/ Prin parc iubiri bătrâne, singuratici/ Cocori uitaţi ai basmelor, lunatici/ Pierind cu umbra-n spate, viscoliţi…*

Volumul cuprinde o lirică reflexivă, în care eul se confesează, oferindu-i cititorului posibilitatea de a-i străbate angoasele, visurile, de a fi părtaş la *hermeneutica iluziei*, prin care face *studiu de caz* al trăirii metamorfozate în idee (ca în *Bloguvia two*). Iubirea (şi izvorul ei pământesc, indeniabil, femeia, mai ales că *În golul dintre braţele femeii ce ni-i dată/ Tresare un hiat de inefabil viu…*), zădărnicia zbaterilor existenţiale dintotdeauna (*Acelaşi altul e omul dintotdeauna…*), viaţa, moartea, arta ca manifestare a aspiraţiilor spre cunoaştere sau ca ofrandă dragostei, cunoaşterea prin permanenta construcţie şi reconstrucţie a

sinelui, acestea sunt doar câteva dintre temele care alcătuiesc paradigma neliniştilor creatoare ale poetului, a cărui atitudine, mai de grabă contemplativă decât gravă, faţă de ceea ce constituie *de facto* lumea, se exprimă uneori nostalgic, alteori ironic sau ludic.

Dominantă însă este tema dublului (ale cărei rădăcini sunt departe, la origini, de la *Gemelarii/ Abel cel ucis şi Cain*, ceea ce explică manifestarea schismatică a fiinţei: *inima e a mea, pulsaţia nu!*): eul aşteaptă să se întregească prin venirea fratelui *celest* (ceea ce sporeşte neliniştea, inducând trăiri oximoronice: *Plânsul meu râde*), sufletul e *gemelar* şi aspiră la atingerea unui egoism protector, care-l îndeamnă să se rezume la sine (*O, suflete-al meu/ Gemelar!/ Nu mai citi cărţile altora/ pe ale tale scrie-le/ pe ale inimii tale…*), ceea ce exprimă teama de a nu-i fi invadat habitatul lăuntric, venind dinspre simbolism (*Suflete-al meu/ nu dărui/ ca să nu fii jefuit*). Dublul este ilustrat, de asemenea, prin aluzia la cele două lumi, numite de Eminescu în *Memento mori*: *lumea cea aievea* şi *lumea-nchipuirii*, fiindcă, în volumul de faţă, *lumea din noi, visată-n fiecare* se află la antipodul celeilalte, din care pornesc însă toate. Drama latentă a acestui *statu-quo* vine din imposibilitatea contopirii celor două părţi, cu atât mai mult cu cât se află în puncte diametral opuse sau chiar jumătatea cealaltă, spre care se tinde, superioară celei tangibile, în orice caz, nu e decât *Himeră-ncarnată* de gând. De aceea, invocaţia îngerului sălbatic (*Înger de sine-al divinei cunoaşteri/ Între morminte fără de naşteri*) poate fi decriptată ca manifestare a aspiraţiei spre împlinirea propriei fiinţe şi, în acelaşi timp, ca autoevaluare a eului, prin aprecierea atitudinii proprii faţă de viaţă, faţă de cunoaştere: *N-am de cuvinte foamea primară…* Definirile indirecte ale eului (*labirint ocultat*, ca şi cartea, *Izvor îngenuncheat, stelar, de spume*), de asemenea, tot prin raportare la amintita temă a dublului, exprimă nu atât realul, cât, mai ales, eul dorit, împlinit (*prin vis*; *Onir*).

O trăsătură evidentă a poeziei lui Eugen Evu este prezenţa livrescului, atât la nivelul lexicului, cât şi prin conexiunile culturale şi prin apelul la intertextualitate: *Compozit şi sinoptic/ Arheii îţi vor îmbia şi otrava/ Şi vindecătorul amar/ Hermes Trismegistos/ „Sturm und Drang"/ Mistic sceptic luminist/ Însă ciclic tânăr./ Vertical algoritm…* Iubitor de vocabule preţioase, rare, plasate în titluri îndeosebi, dar şi în conţinuturi (*Asompţiune, Ontopoema, Mitopem, Onir, Euristica, Teogonie, Psalmodie, Ontogeneză, Athanor* etc.), poetul îşi dezvăluie şi în felul acesta predilecţia pentru rafinamentul pe care nu-l poate găsi cu adevărat decât în dublu, iar singura posibilitate tangibilă, de înfăptuire a acestui vis, e cartea, pe care o caracterizează drept spaţiu ezoteric, necesitând iniţiere, cu atât mai mult cu cât aici se poate apropia de înţelegerea sensului vieţii prin cel al morţii, preocupare definitorie a oricărei fiinţe raţionale: *În labirintul care-i cartea,/ La care pagină e moartea?/ În cel pe care, uitat în mnemotecă, / Un semn de carte tace-n piruetă…* Dar, în fenomenologia poeziei, risipită de-a lungul volumului, *Ontopoema* este, în acelaşi timp, *delirul subcuantic*, declanşat prin intervenţia transcendentului, remodelat la rându-i de imaginaţia poetului (*Zeii canibali, îngeri măcelari*), într-un univers dominat de toposuri străvechi, peste care guvernează etern femeia, prin postura ei de *trofeu* sau de *fruct interzis*. În privinţa procesului de creaţie, acesta presupune mereu cazna, suferinţa: *În chinuri renaşte murind epopeea –/ Geme Memoria Lumii Pangeea.*

Chiar şi senzualitatea este revelată în manieră livrescă în poeziile lui Eugen Evu (ca în *Orgasmul*, spre exemplu), astfel că abundenţa de termeni neologici, mulţi dintre aceştia cu o formă rară ori modificată *ad-hoc*, tempereazâ, tinzând chiar spre anulare, emoţia, încât catharsisului îi ia locul tendinţa, firească, de decriptare a mesajului, care pare adeseori ermetic, obscur, însă e un ermetism îndeosebi lexical, fiindcă, dincolo de lexemele pentru care optează poetul, se ascund imagini sau idei-clişeu ale artei literare: *Electron erogenic/ Capriccio pe orbite/ Orb sub degete/ Scriere de mână/ A golului de aripă/ Reminiscenţă/ Telepatică a/ Treimii de zeu/ Acest ceva cineva/ Care prin poem/ Te resoarbe/ Pulsatorie/ Muşcătură/ Sublimă-n/ Sărut/ Din sâmbure/ De sălbăticie –/ Din rut,/ Orb, divin anacolut* (*Orgasmul)* sau, aducând pe alocuri a barbianism: *Levitează somn în veghe/ De memorie clătinată/ Sub nirvanica lor zeghe/ Toate au mai fost odată*. La fel: *Latentul viu, inseminat cum Oul/ Şi-n vegetal de-asemenea prin seminţe/ Cuvântul este Număr iar ecoul/ Etern în clipa-i numără-n Fiinţe/ Eterna Lumii-n timp Unicitate;/ Paternul act întru Feminitate.*

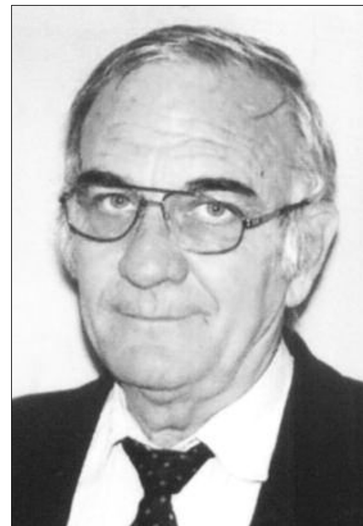
Construcţiile aforistice, frecvente, pot fi, de asemenea, puse în relaţie cu amintita preferinţă a poetului pentru exprimarea adesea emfatică: *Toate dogmele/ Toate ideologiile/ Toate doctrinele/ Sunt sadomasochiste./ Utopiile fac dinamica lumii/ Gemene* [iarăşi dublul! – n.n.] *foamei şi fricii*; *Trădările fac istoria*; *În hybris/ Trădarea şi frica gemene-s:/ Viaţă şi moarte*; *Ochiul compus al antinomiei/ Nu vindecă moartea:/ Ea naşte* etc.

În general, poeziile scurte din volum sunt cele care îi dau valoarea, aici exprimându-se, dintr-o suflare, necenzurată, sinceră, *Emoţia fiinţei, cea neştiind să moară*, având în subsidiar *Gimnastica nocturnă a viselor fertile.*

În finalul acestor rânduri, trebuie menţionat un aspect care nu e de neglijat: o consecinţă, fără îndoială, a grabei din nu se ştie ce pricină, cu care, probabil, a fost trimisă cartea spre tipărire, fără să beneficieze de o corectare atentă, aşa cum merită orice carte valoroasă, este prezenţa supărătoare a unor abateri de la normele limbii literare (de pildă: *Mătasea stării care n-o zdrenţuie nici vântul…* ori forma „apocastază" sau: *Cei ce trăiesc prea-arderi ai mortului trecut/ îşi plăsmuie din spaime inoculata Vină…* etc.), la care se adaugă inconsecvenţa utilizării punctuaţiei, fapt, de asemenea, supărător, care e în defavoarea acestui volum de versuri, altfel, aşa cum am arătat, moment notabil în contextul literaturii române actuale.

Mioara BAHNA

De ce iubim culorile?

De foarte multe ori am scris despre culoare ca formă de comunicare în pictură. Nu insist degeaba în acest sens. Culoarea, prin complexitatea ei, are datele necesare unei comunicări deosebite. Insist asupra faptului că ea, culoarea, nu are nevoie de prea mult (sau deloc) „ajutor” pentru a crea plăcerea estetică. La fel ca şi sunetul, culorile se adresează în mod special spiritului. Acest lucru se poate argumenta prin corespondenţele lor geometrice, dar şi psihice. Culorile sunt reprezentate din punct de vedere geometric, la nivel mental, astfel: roşu - pătrat, galben - triunghi, albastru - cerc, oranj - trapez, verde – „triunghi” cu laturi curbilinii şi violet – „pătrat” cu laturi curbilinii.

În articolul de faţă am să încerc să demonstrez de ce iubim culoarea albastră, dar şi complementara sa oranj. Albastrul este perceput ca cerc. Cercul este un simbol fundamental care ţine de perfecţiune. Cercul simbolizează cerul cu mişcarea lui circulară. El este un element al lumii spirituale şi transcendente. Este şi origine, dar şi sfârşitul lucrurilor - alfa şi omega.

Cercul ca semn al armoniei a servit normelor arhitecturale. Interiorul unui cerc poate să cuprindă un pătrat şi un triunghi (mandala). Ca simbol al timpului (perfecţiunea în 360 grade) indică mişcarea – „roata se învârteşte”.

Simbolul cercului este o imagine arhetipală a totalităţii psihicului. El creează un soi de linişte - protecţie, în limitele sale (când vrea să protejeze un individ o face prin inel, brăţară, coroană, brâu, iar atunci când vrea să protejeze o comunitate se transformă în cordon circular de apărare în jurul unei localităţi, incintă etc.).

Culoarea albastră este cea mai imaterială dintre culori - transparenţă, val al apei, al cerului. Fiind cea mai rece dintre culori (nu cea mai închisă) şi poate cea mai pură, albastrul deschide forma, o pulverizează ca pe o pasăre în văzduh. Trece de la reverie la vis. Semnificaţia sa metafizică, acea gravitate supraterestră ne invită la respect. Albastrul face legătura dintre terestru şi cer, cu toate misterele lor. Albastrul este culoarea lui yang, deci a influenţelor binefăcătoare.

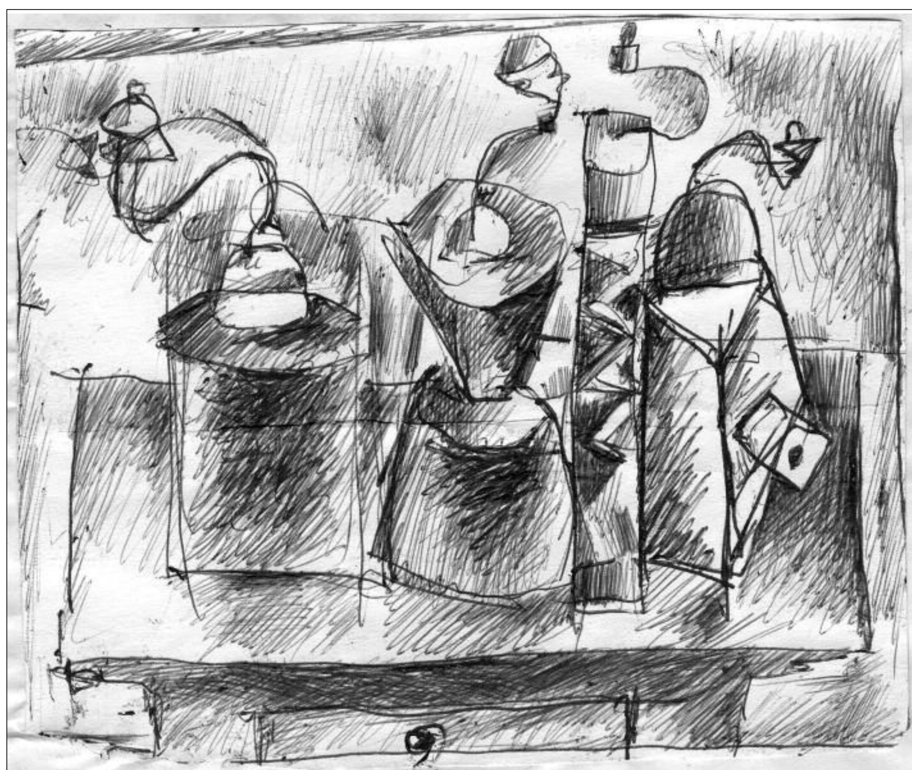
Complementara albastrului este oranjul, care din punct de vedere geometric transmite minţii forma trapezului (este o figură geometrică ce provine dintr-un triunghi - galbenul şi dintr-un pătrat - roşul).

Ca triunghi retezat la unul dintre vârfuri, trapezul lasă impresia lucrului început şi neterminat - figura oprită din ascensiunea ei, amputată. De aici şi o lipsă de exactitate, care poate anunţa eşecul.

Psihologic însă culoarea oranj prezintă echilibrul dintre spiritual şi libido, lucru greu de realizat şi atunci avem de-a face mai degrabă cu un simbol al necredinţei şi al incertitudinei. Culoarea oranj este cea mai caldă din tot spectrul, fiind situată între roşu şi galben.

Absenţa soarelui (de fapt a oranjului) creează o depresie. În cantitate mare, culoarea oranj este sufocantă, cere complementara sa, adică albastru, tocmai pentru a o potoli. Încercaţi să priviţi culorile ca pe purtătoare de mesaje nu ca pe vopsele care acoperă unele suprafeţe şi vă veţi simţi la fel de fericiţi ca în preajma sunetelor.

Ion PANTILIE

GH. PANTELIE - Natură statică

Lector

Fragilitatea zidurilor din scoici

Volumul de debut al lui Kévin Broda, *Iubire tăcută / Amour silencieux* (cu o traducere din limba franceză de Letiţia Ilea şi publicat la Editura Grinta, 2012), stârneşte curiozitatea lectorului tocmai prin alegerea autorului de a debuta bilingv, franceză – română, în România atâta vreme cât el este cunoscut cât de cât în Franţa, aceasta fiind ţara natală; Kévin Broda s-a născut în 1981. Deşi vorbim despre un volum de debut dar şi despre un autor prezent în publicaţiile din Franţa, Belgia, Polonia şi România, aportul traducătoarei Letiţia Ilea nu este de neglijat în realizarea traducerii acestei cărţi care are nu mai puţin de 200 de pagini. Sintagma „traduire c'est trahir " nu se justifică chiar dacă este ştiut că traducătorii trebuie să ia multe decizii în ceea ce priveşte caracterul particular al textului datorită diferenţelor dintre limbi. Letiţia Ilea, ea însăşi poetă de o aleasă ţinută, a surprins cu dibăcie sensurile textului poetic al lui Kévin Broda iar legătura dintre autor şi cititor s-a făcut odată cu „l'art pour l'art".

Lectura volumului despre care vorbim mi-a dat prilejul să observ că autorul este atent la multitudinea de acţiuni care se desfăşoară deopotrivă în plan apropiat şi în plan îndepărtat iar accentul pus pe încărcătura afectivă este o miză evidentă. Elementul predominant al acestei cărţi este fragilitatea. Deşi la lectură versurile par destul de simple, în realitate ele duc la profunzimea pe care autorul a mizat. „Construiesc un castel de nisip / Rugându-mă ca nimeni / Să nu-i distrugă zidurile din scoici / Copilul meu mă priveşte amuzându-se // Desenez un fluture / Lungindu-mă în zăpada proaspătă / Şi dând din aripile mele fragile / Copilul meu mă priveşte amuzându-se // Trag zmeul / Rugându-mă ca vijeliile / Să nu-i întrerupă zborul / Copilul meu mă priveşte amuzându-se // (...)" *(Jocuri de copil)*. Chiar dacă autorul se află într-o bună relaţie cu orientarea din apropierea lui, în interiorul poetului lucrurile stau cu totul altfel, uneori duc chiar la rătăciri, însă acestea au o ţintă precisă: ordonarea vieţii. „Precum o pasăre care nu ştie / Ce ramură / Va fi stâlpul cuibului său // Rătăcesc în adâncimile mele / Pentru a deveni / Arhitectul vieţii mele // Care sunt deci materialele / Ideale pentru a găsi armonia ? // O foaie şi un stilou / Pentru a desena drumul / Care sunt" *(Muncă de architect)*.

Pot afirma despre Kévin Broda că este un poet încă pe drum, ale cărui căutări, de cele mai multe ori, sunt prezentate ca o analiză pertinentă. Poetul încearcă să stabilească o relaţie între logică şi spaţiul poetic însă aceasta rămâne în volumul de faţă doar un act de voinţă. „Sap înspre cer, / Cu inima şi raţiunea drept unelte / Îmi construiesc galeriile. // Tunel fără ieşire, / Confuzie a gândurilor, / Raţiunea m-a înşelat,/ Trebuie să-ntorc. // Întâlnesc surori / Şi întreb care e drumul./ Sora dreaptă îmi spune stânga / Sora stângă îmi spune dreapta.// O iau drept înainte / Căci inima mea îşi zăreşte steaua. / Îmi construiesc muntele de pământ / Şi urc pe vârful lui / Ca să ating lumina. " *(Cârtiţă celestă)*.

Autorul trebuie să decanteze substanţa poeziei de lucrurile comune. Astfel cred că poate folosi în beneficiul actului său creator profunzimea raţiunii despre care amintea în versurile citate din poezia „Cârtiţă celestă".

Deşi imaginarul domină această carte, şi nu doar din motivul precum că fiind intitulată astfel elementele alcătuitoare universului ar îngreuna travaliul poetic dar şi percepţia cititorului, autorul face o demonstraţie de forţă şi lasă cititorului interpretarea încrengăturilor metaforice aducând în planul poetic elemente cosmice. „Aşteptându-şi copiii / Pe care îi iubeşte atât / Ea dezbracă / Peştele zburător // Degetele îi alunecă / Cu uşurinţă / Peste rochia argintie // Ea face să dispară / Oasele / Pentru ca oaspeţii săi / Să nu se strâmbe // Ea a pregătit totul / Pentru ca râsetele / Să locuiască inimile / Pentru câteva ore // Privind / Aripile albăstrui / Ea începe să viseze / Că zboară deasupra rănilor sale " *(Mamă zburătoare)*.

Există în această poezie un câmp energetic care irupe în toate direcţiile.

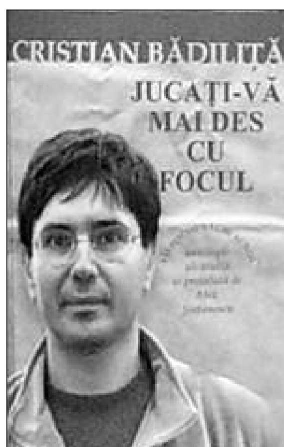
Niculina OPREA

Cristian Bădiliţă: *Jucaţi-vă mai des cu focul*

153 poeme vechi şi noi

„Poemele care alcătuiesc antologia **Jucaţi-vă mai des cu focul**, alcătuită şi prefaţată de **Alex. Ştefănescu**, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2012, au fost selectate, pe criterii subiective – *de către criticul Alex. Ştefănescu* – din următoarele volume: *Duminica lui Arcimboldo* (Brumar, Timişoara, 2004), *Apocalips de buzunar* (Curtea Veche, Bucureşti, 2005), *Regele cu o harfă în mâini* (ediţia a II-a, Curtea Veche, Bucureşti, 2007), *Poeme pentru păsări şi extratereştri* (Curtea Veche, Bucureşti, 2007), *Cartea micilor erezii* (Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2010), *Zimţi. Peisaj cu maimuţă şi înger. Scrisori apocrife ale lui Archibald de la Cruz* (Limes, Cluj-Napoca, 2011). Au fost lăsate intenţionat deoparte volumele *Dumnezeu de la Mancha doarme cu tâmpla crăpată pe umărul meu, Serafita. Concert pentru harfă şi ghilotină* şi *Calendar poeticesc*, întrucât acestea nu pot fi decupate în poeme autonome, fiecare alcătuind un tot unitar. Ultimul capitol din antologie cuprinde poeme inedite." *(Notă asupra antologiei).*

Prezent la Botoşani, imediat după ieşirea cărţii de la tipar, autorul – Cristian Bădiliţă – a confirmat că nu are alt „amestec" în alcătuirea antologiei, decât acela de a fi scos câteva texte, din selecţia făcută de Alex. Ştefănescu, pentru a rămâne... 153 poeme (!). Motivaţia numărului – 153 – o aflăm din chiar motto-ul ales de autor: *„s-a suit în barcă şi a tras năvodul la mal, plin cu peşti mari, o sută cincizeci şi trei"* (Ioan 21,11).

Cristian Bădiliţă *„obligă poezia – atât de înstrăinată de ea însăşi, în ultima vreme – să reintre în definiţia ei. Să redevină un mod de a încânta. Şi o face cu graţie, jucându-se, nu dând lecţii. Scoate la iveală noi şi noi poeme, cu candoarea unui copil care lansează, de pe o terasă, baloane de săpun asupra lumii prozaice de jos"*- scrie Alex. Ştefănescu în generoasa (şi meritata!) prefaţă: *„Cristian Bădiliţă şi jocul cu focul".*

Ilustrăm spusele Maestrului cu un sonet („Sonet chagallian", pag.23): *„Dormi împăcată şi zurlie/ În ritmul roţilor de tren,/ De la Paris pân'la Rouen/ O oră bună să tot fie.// Canicula îţi dă târcoale/ Sorbindu-ţi ultimul oftat,/ Visezi vagon cu paturi goale/ Şi aer condiţionat.// Te răsuceşti prin somn şi-ţi pică/ Din mâini volumul necitit/ Despre retorica antică,// Îngerul trece şi-l ridică/ C-un melancolic fâlfâit/ (Era o îngeriţă, cică)."*

Cum, în prezentarea unei cărţi, rar ne este dat să beneficiem de un asemenea „suport" (de judecăţi şi idei!), dăm credit – în continuare – spuselor/scriselor lui Alex. Ştefănescu: *„Nota particulară a lui Cristian Bădiliţă o constituie persistenţa emoţiei în actul ludic. Citindu-i versurile simţi că este vorba de un poet care şi-a rafinat sensibilitatea prin cultură şi nu de un om cultivat care scrie versuri (...)." „Temele sale predilecte – ca ale oricărui poet demn de luat în considerare – sunt naşterea, dragostea şi moartea, cu menţiunea că naşterea are în cazul său ca substitut metafizic creaţia. Aceste teme organizează întreaga viaţă interioară a poetului (...)". „Romanţă, cântec de lume, folclor citadin, poem livresc, diverse alte forme neconvenţionale de poezie se combină liber în scrisul lui Cristian Bădiliţă. Poezia lui face atingere „în treacăt" cu poezia lui Eminescu şi a lui Miron Radu Paraschivescu, a lui Minulescu şi a lui Mircea Dinescu, fără să rămână tributară vreuneia din ele."*

Spre edificare, propunem cititorilor „Fruntea cu solzi albaştri" (pag.48): *„Poeţii vor muri în zori/ unii prin cârciumi, alţii prin altare,/ de vii vor arde, zei întâmplători,/ fără să ceară nimănui iertare.// Va fi o sărbătoare moartea lor,/ oraşul nu-şi va pune-n cap cenuşă,/ femeile nu vor ofta de dor,/ doliu nu ne vom coase peste uşă./ Doar o secundă, patetic, vom visa/ la ochii lor cu cearcăne şi prapuri,/ la fruntea cu albaştri solzi pe ea,/ pe care azi nu-s cruci, nici epitafuri.// Apoi vom sparge un pahar cu vin/ de-asfaltul plin de moaşte şi vom plânge/ pentru poeţii care trec şi vin/ vreo patru lacrimi şi un strop de sânge// fără să ne dăm seama că-i târziu/ şi nu avem de-acum nicio scăpare -/ un solz albastru creşte-n fiecare/ şi înfloreşte zilnic un sicriu."* Deşi – privind oarecum – în alt plan, nu fundamental diferită e viziunea poetului din „Poeţii" (pag.182): *„Poeţii au ajuns o sectă./ Un*

mic grupuscul timorat./ De acţiune indirectă./ Un nu ştiu ce. Un surogat.// Tot mai timid. Mai igolatru./ Abia de ne citim pe noi./ Poeţi flămânzi din patru-n patru./ Şi însetaţi din doi în doi.// Ar trebui să scriu pe ziduri./ Ar trebui să fug din cărţi./ Poemul să-l pompez prin riduri./ Să curgă naibii peste hărţi.// Ne cerem scuze parcă-ntruna./ Nu mă citiţi, că sunt poet./ Spurc laşitatea cu minciuna./ Trăiesc abstract, dar mor concret.// Daţi-mi bacşiş dispreţul vostru./ Uitaţi că inexist pe-aici./ Puneţi-mi ceafa în căpăstru./ Din resturi faceţi-mă bici.// Fitile fără dinamită./ Şi indecent de muritori./ Mironosiţe de elită./ Poeţii mironositori."

În poemul „Jurnal cu îngeri" (pag.47), poetul „mărturiseşte*": „Miros a somn scriind aceste rânduri/ cu vârful inimii fără păcat,/ noaptea-mi trecură lupi sfioşi prin gânduri/ niciun miel alb în dinţi n-au sfâşiat.// Şi urma lor lăsată pe zăpadă/ o simt în trup ca pe un blând tăiş,/ rană de înger mi s-a dat, nomadă,/ pe care o sărut pieziş."*

Şezând (şi cugetând!) pe „Treptele poeziei lui Cristian Bădiliţă", Emanuela Ilie scrie în postfaţă: *„(...) deşi poetul s-a dovedit cel puţin la fel de harnic ca patrologul şi eseistul Cristian Bădiliţă, el a rămas aproape un necunoscut publicului larg. Greu de spus, fireşte, dacă exclusiv din cauza circulaţiei deficitare a volumelor în cauză ori din vina comentatorilor fideli ai scriitorului stabilit în Franţa, convinşi pesemne de faptul că poezia unui savant de renume european nu trebuie tratată cu aceeaşi gravitate ca şi secţiunile „grele", „serioase" ale operei sale ştiinţifice."* Parţial, de acord. În ceea ce mă priveşte, l-am remarcat pe Cristi Bădiliţă încă de la debut. De la debutul ca... poet. Şi contrar „publicului larg", până să fi primit - de la Dana Iurescu şi Dan Lungu - cartea „*Sf. Ioan al Crucii/ Sfaturi de lumină şi iubire*", apărută la Editura „Eidos", Botoşani, 1994, nu ştiam decât de... poetul Cristian Bădiliţă! Dar, dincolo de această remarcă – evident, subiectivă – împărtăşesc punctele de vedere, mai mult decât avizate, din amplul studiu realizat de Emanuela Ilie.

...Apreciem munca şi nu negăm utilitatea sfaturilor pompierilor („Cu focul nu-i de joacă", „Nu vă jucaţi cu focul!" etc.), dar ne surprinde rolul de „agent" al lui Prometeu (!) pe care şi-l asumă, curajos şi inspirat, Cristian Bădiliţă: *„(...) În fiecare seară adunaţi resturile zilei/ şi daţi-le foc strigând Aliluia!/ În fiecare dimineaţă strângeţi laolaltă resturile somnului/ şi daţi-le foc strigând dignus est!/ Aţi fost îndeajuns de cuminţi, preacuminţi./ Aţi fost iertători, mult preaiertători./ A venit timpul să vă maturizaţi, prieteni,/ să vă dezintoxicaţi de lumea aceasta atât de cuminte şi de/ iertătoare./ Stătut de preacuminte./ Bolnav de iertătoare./ Jucaţi-vă mai des cu focul, vă spun."* („Jucaţi-vă mai des cu focul", pag.207). De o frumuseţe şi o profunzime aparte, poemul - din care am citat ultima parte – dă şi incitantul titlu al antologiei.

...Şi dacă am reuşit, măcar în parte, să trezim interesul cititorilor, meritul revine deopotrivă criticului Alex. Ştefănescu şi autorului antologat, poetul Cristian Bădiliţă, căruia îi şi cedăm cuvântul pentru a ne face – în final – „Un fel de mărturisire" (pag.144):

„Scriu, poate, pentru că nu ştiu să iert/ cu altfel de cuvinte decât acestea/ reci şi învăluite,/ pentru că nu ştiu să mă rog/ decât în blasfeme/ de-o neînchipuită laşitate,/ pentru că tot ce înşel/ iubesc până la urmă nebuneşte,/ pentru că nu cunosc decât ritul/ îmbălsămării prin cuvinte./ Scriu pentru că nu pot/ să-mi visez coşmarurile/ cu ochii închişi."

- Nu-i aşa că „mărturisirea" lui Cristi ne (cam) pune pe gânduri? Să facem şi noi, nu numaidecât din datorie!, una similară, iscodindu-ne profunzimile sufletului. Suntem, oare, capabili?...

Al. D. FUNDUIANU

Ipostaze ale trăirii religioase

Smerenia. Orice demers spiritual cere un exerciţiu de modestie, o spune Sf. Ioan Scărarul atunci când ne propune treptele desăvârşirii întru bine şi adevăr: „Nouă, neînvăţaţilor nu ne este însă de folos a descrie unele ca acestea, de aceea ne vom îndrepta către servii sinceri ai lui Dumnezeu. Din ascultare faţă de ei întindem nevrednică mână şi primim de la cunoştinţa lor condeiul cuvântului, pe care-l muiem în cerneala şi în strălucirea smereniei şi-l slujim pe inimile lor pure, ca pe o oarecare hârtie, sau mai vârtos ca pe nişte table duhovniceşti, zugrăvind cuvintele sau mai degrabă seminţele dumnezeieşti.” (1) Smerenia este strâns legată de pocăinţă, care este folositoare în măsura în care este sinceră, raţiune care se judecă pe sine însăşi şi care se judecă mereu pe sine. La rândul lor, cele două sunt intim legate de iertare. În traducerea creştină, iertarea şi înţelegerea aproapelui, iubirea lui e mai presus de sine şi constituie o regulă de aur. Smerenia este legată de sine, dar şi de alteritate: acordarea iertării nu produce uitare instantanee, ci are un rezultat promisiunea de a adopta atitudini şi practici care vor duce la iertare. „Iertarea biblică implică promisiunea de a evita să tot ţii greşeala deasupra capului celui ce a greşit, promisiunea de a nu mai spune nimănui despre ea” (Adams, Joy E.) (2)

Rugăciunea. Este fenomen religios prin excelenţă, forma cea mai densă de manifestare a sacrului, un act efectiv de comunicare cu divinul, cu transcendentul. Ea antrenează întreaga fiinţă deoarece este o deplasare către El şi o îngăduinţă a Lui de a se apleca asupra mea. Presupune meditaţie, interiorizare, linişte şi singurătate. „Una este bucuria pe care o naşte rugăciunea celor ce petrec în comunitate şi alta aceea pe care o au cei ce se roagă în singurătate; prima poate chiar să mai rătăcească puţin, a doua însă e plină de smerenie.” (Sf. Ioan Scărarul) Mama Sica, în volumul „Cum să-i învăţăm pe copii Religia…”, insistă asupra puterii mântuitoare şi asupra necesităţii rugăciunii: „în angrenajul sistemului de învăţământ, ce cuprinde atâtea materii, ora de religie este momentul psihologic în care, eminamente, se pun bazele educaţiei care constau practic în deprinderea rugăciunii, ordinii; iar ca o practică curentă, copilului trebuie să i se întipărească faptul că nimic nu se face sau nu începe fără Dumnezeu”. (3)

Tăcerea. Însoţită de cunoaştere, tăcerea este „mamă a rugăciunii, cercetătoare a gândurilor, straja împotriva duşmanilor, prietenă a lacrimilor, iscoditoare a judecăţii lui Dumnezeu, ajutătoare a pocăinţei, tovarăşă a isihiei, prilejuitoare a vedeniei, suire tăinuită spre Dumnezeu” (…). (4) Sfântul Vasile cel Mare considera exerciţiul tăcerii de un real folos, comportamentul taciturn fiind bun mai ales pentru neofiţi şi, pentru a-şi argumenta convingerea, foloseşte citate din Biblie: „Am pus strajă gurii mele când cel păcătos se afla înaintea mea” (Psalm 38.1), sau „Nici-un cuvânt putred să nu iasă din gura voastră, ci numai dacă este vreunul bun, spre întărirea credinţei” (Efeseni IV. 29). (5) Tăcerea ca practică paideutică invocată de Sfinţii Părinţi poate fi folosită cu succes în realizarea educaţiei, ca mediu prielnic reculegerii religioase, dar şi ca sursă pentru întemeierea şi întărirea ei.

Bibliografie:

1) Sf. Ioan Scărarul, Scara Raiului, Editura Amacord, Timişoara, 1999, pag. 143.
2) Adams, Joy E. , Manualul consilierului spiritual creştin, Societatea misionară română, Wheaton, Illinois, pag. 169.
3) Popescu, Anastasia, Cum să-i învăţăm pe copii Religia (îndreptar realizat împreună cu Răzvan Bucuroiu), Editura Anastasia, Bucureşti, 1995, pag. 165.
4) Sf. Ioan Scăraru, op.cit., pag. 280+281.
5) Biblia sau Sfânta Scriptură, ed. cit.

E. ALECU

Rolul educativ al Bisericii

În Sfânta Tradiţie a învăţăturii creştine, Biserica este Trupul lui Hristos, prezent în lume şi „nu există mântuire în afara Bisericii”. *Formă instituţionalizată a manifestării religioase*, ea se raportează la un timp istoric şi la un spaţiu cultural anume. Influenţa ei pedagogică este foarte importantă; ea ne face părtaşi la tainele supranaturale, la misterele participării la manifestările în lume ale divinităţii, ne propune un ideal înalt – perfecţiunea existenţei noastre; ne oferă un model de conduită. (1) Biserica e o comunitate care promite mântuirea şi iertarea oamenilor, unde comuniunea de idei şi trăiri unifică şi întăreşte comunitatea credincioşilor. Ea e punctul nodal între imanent (umanitate) şi transcendent (divinitate).

Biserica completează opera educativă începută de părinţi şi se dovedeşte a fi o modalitate complementară, alături de şcoală, în materie de formare spirituală, de educaţie morală, de activism cetăţenesc. Nu trebuie subestimat aportul Bisericii în realizarea educaţiei estetice prin intermediul manifestărilor sau obiectelor estetice implicate în acest spaţiu: muzica bisericească, picturile, sculptura, designul arhitectonic, nu numai că adâncesc sentimentul de respect şi pietate, dar trezesc şi susţin sentimentele, interesele, conduitele estetice ale elevilor. Biserica poate, de asemenea, să fie prezentă în desfăşurarea unor manifestări culturale, activităţi de asistenţă socială sau caritabile şi umanitare, manifestări sportive etc.

Pedagogii contemporani accentuează *virtuţile pedagogice ale sărbătorilor* religioase în cadrul Bisericii, mai ales pentru elevii de vârsta adolescenţei şi tineri. Cinstim Sărbătorile Domneşti, raportându-ne la faptele Mântuitorului, pentru a fi mai atenţi la faptele noastre. Îi serbăm pe marii sfinţi pentru a ne regăsi în ei sau pentru a face la fel ca ei. „În timpul ceremoniei religioase elevii participanţi nu sunt simpli spectatori, ci devin făuritori şi chiar autori ai actului sacru”. (2). În concluzie, se impune ca Biserica şi şcoala să conlucreze efectiv, ajutându-se reciproc.

M. FIANU

Bibliografie

1.) Cucoş, C-tin, op. cit., p.90
2.) Ibidem.

Lector

Glasul cuvintelor lui Marius Zinca

Este vorba despre cea de-a opta carte a poetului piteştean, câştigătoare a unui concurs în spaţiul virtual, un univers generos, în ultimii ani, şi cu scriitorii noştri.

Marius Zinca seamănă perfect cu volumul „Glasul cuvântului" (Editura *Docucenter*, Bacău, 2012). Sunt gemeni. Sufletul unuia pulsează în paginile celuilalt. Hârtia şi coperta celui din urmă au chipul de-o nesfârşită blândeţe al celui dintâi.

Cartea este lirică prin excelenţă, în pofida vocabularului restrâns, în ciuda structurii simple, reduse la schemă, la schelet. Poemele lui Marius Zinca nu au carne. Au doar oase şi vibraţie. Şi reuşesc să urce, să se caţere, să supravieţuiască pe o scală a intensităţii care frizează insuportabilul: *Auzea de la distanţă/ zumzet de voci./ Suflete condamnate, ghemuite,/ aşezate într-un colţ/ păstrau un aer răcoros./ Cu o intensitate care ar fi putut străpunge creierul,/ şuvoaie de trupuri se înălţau... (Suflete condamnate)*

Marius Zinca a trecut prin experienţa comei profunde şi a amneziei totale. S-a întors, probabil şi pentru că trebuia să transmită, în formula-i caracteristică, mesaje despre spaţii inaccesibile simţurilor comune şi raţiunii. „Glasul cuvântului" cere o abordare din această perspectivă: omului i se mai acordă o şansă, o primeşte şi revine, dar pe un palier superior de înţelegere; poetului i se mai acordă o şansă, pe care o materializează neprecupeţind nicio clipă inspirată. Marius Zinca scrie ca şi cum ar fi în transă. Scrie ziua, scrie noaptea, comunică prin intermediul internetului cu lumea întreagă, trăieşte, cu alte cuvinte, într-o tensiune aidoma vibraţiei textelor sale. Lasă impresia că, la un moment dat, va face scurtcircuit: *Îşi rezemase coatele de masă./ Simţea ochii târându-se pe obraji/ şi mintea se învârtea,/ un şoarece în cuşcă./ Timpul se scurge nespus de încet. (Nespus de încet)*

Lansarea de marţi, 10 iulie, de la Biblioteca Judeţeană Argeş, a sfidat cele 40 de grade de afară. Sfidarea este a poetului, cum sugeram şi mai devreme. Prietenii din Piteşti, de la Târgovişte, din Bucureşti şi chiar din Canada au ţinut să-i fie alături. De dragul versurilor lui. Şi poate şi de dragul sfidării. Să citeşti şi să asculţi poezie, la vreme de arşiţă profundă, când până şi minţile se topesc, e un fel de a protesta împotriva celor pieritoare, greşite, urâte şi nedrepte de pe acest pământ.

Denisa POPESCU

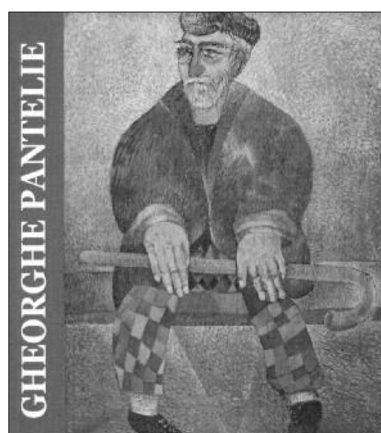

Biblioteca Judeţeană Argeş, iulie 2012

„Abia acum am înţeles ce este pictura”

Dispariţia în februarie 2008 a pictorului Gheorghe Pantelie i-a determinat pe prietenii lui să organizeze în acelaşi an o impresionantă retrospectivă care a umplut sălile de jos ale Galeriei de Artă Piteşti şi, de curând, să editeze albumul GHEORGHE PANTELIE, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2012.

Lucrarea, apărută la scurtă vreme după albumul pictorului ION PANTILIE, printat de aceeaşi editură, debutează cu un autoportret şi continuă cu articole, referinţe critice, câteva gânduri-confesiuni ale pictorului, biografia şi activitatea profesională a acestuia. Urmează 42 de pagini de reproduceri din opera lui Gheorghe Pantelie. Aceeaşi structură o are şi celălalt album, ambele fiind coordonate de către poeta Iolanda Malamen.

Deşi a fost considerat un pictor remarcabil, Gheorghe Pantelie s-a îndoit ani de-a rândul de arta sa, căutându-şi în permanenţă un mod de a fi, propria pictură, în multele şi contradictoriile feluri de a fi ale picturii. Gheorghe purta nesfârşite discuţii teoretice asupra picturii, asupra problemelor ridicate de ea. El picta, distrugea şi o lua de la capăt. Numai în ultimele săptămâni ale vieţii sale, deci la 67 de ani, când lucra pentru expoziţia ce avea să fie ultima, a putut spune: „Abia acum am înţeles ce este pictura.”

Dar cum era pictura pe care ajunsese să o înţeleagă Pantelie? Aceasta reuşise să elimine obiectul, lumea, materia şi materialitatea, reprezentarea şi, drept consecinţă, să rămână doar la culoare, la raporturile cromatice, aşa cum muzica rămâne la sunete şi la modularea lor artistică. Ultimele lucrări ale lui Gheorghe Pantelie sunt fără obiect. Sunt doar culoare. Iar culoarea lucrată de el este pictură.

„Abia acum am înţeles ce este pictura.” Iată o pildă pentru pictorul care, la 30 de ani, să spunem, crede că a înţeles pictura modernă şi sensul ei. Dar şi poeţii care, oricum ar scrie, cred că scriu poezie, ar putea înţelege ceva de aici.

Nu mai puţin neliniştit în privinţa acestei mari arte – pictura – este Ion Pantilie, fratele lui Gheorghe, care după un ocol prin lumea obiectelor, găseşte modalitatea de a ieşi din materialitatea şi reprezentarea acestora şi ne oferă în albumul său o serie de lucrări care povestesc lumina.

Ar fi să menţionăm, la secţiunea „Referinţe critice”, numele celor care semnează pentru Gheorghe Pantelie – Ion Frunzeti, Radu Ionescu, Constantin Prut, Virgil Mocanu, Alexandra Titu, Iolanda Malamen şi subsemnatul –, în timp ce faţă de Ion Pantilie îşi exprimă punctul de vedere critic Radu Ionescu, Ion Frunzeti, Virgil Mocanu, Alexandra Titu, Iolanda Malamen, Pavel Şuşară, Theodor Redlow, Aurelia Mocanu ş.a.

Apreciind în general contribuţia Iolandei Malamen la editarea celor două albume, nu pot să nu observ totuşi calitatea închisă a lucrărilor reproduse în albumul lui Gheorghe Pantelie, semn că lucrarea nu a fost urmărită în tipografie de coordonatoarea ediţiei. Nici selecţia lucrărilor nu este cea mai bună.

Ca o mâhnire a cronicarului şi a prietenilor (Daniel Preduţ, Ion Pantilie şi subsemnatul) care am considerat că în memoria lui Gheorghe PANTELIE merită să edităm albumul şi să plătim editarea sa (familia pictorului nu a manifestat niciun interes în această privinţă), ar fi de amintit faptul că după mai bine de o jumătate de an încă nu am primit din partea Iolandei Malamen, care şi-a asumat răspunderea editării, decât 20 de exemplare, în contul unei sume din care trebuiau trase mult mai multe exemplare. Sperăm ca lucrurile să se rezolve totuşi, pentru a putea lansa albumul în oraşul în care pictorul şi-a făcut veacul.

Virgil DIACONU